

ΠΑΝΔΘΗΝΑΙΑ

15 Μαρτίου 1908

ΕΤΟΣ Η' ΤΕΥΧΟΣ 179

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΙΩ. Α. ΓΚΙΚΑ Τολστόι και Δάντης.
ΣΠΗΛΙΟΥ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗ Cave Canem, (ποίημα).
ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ Πρώτη αγάπη (διήγημα).
Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΥ Θεοδώρα, απόσπασμα.
ΕΜΜΕΡΣΟΝ 'Ο ποιητής, μετάφρασις Γ. Στρατήγη,
ΝΙΚ. Σ. ΓΚΙΝΟΠΟΥΛΟΥ Τὰ Φιλιατρά.
ΜΠΑΥΜΝΕΡ Δείτνα και συναναστροφαι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, μετάφρασις
Α. Παπαδιαμάντη.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

Λόγοι και 'Αντίλογοι ὑπὸ Π. Νβ.
Τὰ βιβλία ὑπὸ Γρ. Ξενοπούλου.
'Αρχαιολογικά ὑπὸ Α. Κεραμοπούλου κλπ.
Μουσική ὑπὸ Θ. Ι. Σακελλαρίδη.
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ Ἐν ἄρθρον τοῦ
«Φιγαρό» διὰ τὸ Μακεδονικὸν ζήτημα, συνέντευξις με
τὸν κ. Θεοτόκην. — Λαογραφία τῆς σταφίδος. — Οἱ νέοι ἀκαδημαῖκοι τῆς Γαλ-
λίας. — Ἐ. δὲ Ἀμίτσι. — Ὀλιγόστιχα. — Ἀλληλογραφία. — Νέαι ἐκδόσεις.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Πορτραῖτο τῆς μητέρας μου, ὑπὸ Οὐίσλερ, ἐκτὸς τοῦ κειμένου, χρωματιστή. —
2 εἰκόνες ἀπὸ τὰ δάση τῆς Ἑλλάδος. — Ὁ νέος βασιλεὺς τῆς Πορτογαλλίας. —
3 εἰκόνες ἀρχαιολογικά.

Ἀθῆναι, ὁδὸς Ἀριστοτέλους 35

Ἐκαστον τεύχος Δραχ. 1,20

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος δρ. 25

δι' έξ μην. > 13

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ δι' εν έτος φρ. 25

δι' έξ μην. > 13

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΑΘΗΝΑΙ. 35 Όδός 'Αριστοτέλους.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ
ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

εκδίδονται την 15 και 30 διάστου
μηνός.
Αι εγγραφαι αρχίζουν κατά μην.
Έκαστον έτος αποτελείται από
δύο τόμους από 15 'Οκτω-
βρίου και από 15 'Απριλίου.
Τα χειρόγραφα δεν επιστρέ-
φονται.
'Εν τεύχος αποστέλλεται δωρεάν
ως δείγμα.

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΠΛΗΡΟΝΟΝΤΕΣ ΚΑΤΑ ΔΟΣΕΙΣ: Δρ.— Φρ. 5 κατά την εγγραφήν,
Δρ.— Φρ. 5 μετά 2 μήνας και ούτω καθεξής μέχρις αποπληρωμής.
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΙ ΜΗΝΙΑΙΟΙ (διά την Ελλάδα μόνον) πρὸς Δρ. 2 κατά μήνα.
— Πᾶσα αἴτησις πρὸς εγγραφήν συνοδεύεται ἀπαραιτήτως ὑπὸ τοῦ ἀντιτίμου εἰς τραπεζ. ἢ ταχ. ἐπιταγήν.

Πρὸς τὸν κ. ΚΙΜΩΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΝ
Διευθυντὴν τῶν «Παναθηναίων» ΑΘΗΝΑΣ

Όλα τὰ τεύχη τῶν προηγουμένων ἐτῶν πωλοῦνται ὑπερτιμημένα.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ τῶν «Παναθηναίων» εἰς ὅλην τὴν Ρωσσίαν ὁ κ. 'Αναστάσιος Μάλτος.
Όδὸς rue Pouschkin No 66.ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον ὁ κ. Τριαντάφυλλος Τσιτσέλης Βιβλιοπωλεὺς ὁ
'Ερμής» ἐναντι τοῦ Ἀβερωφείου Γυμνασίου.

Ι. Ι. ΜΙΝΕΤΤΑΣ.— ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. ΔΙΕΥΘ. ΜΙΝΕΤΤΑΣ

Τὸ παρὰ τὸ Χρηματιστήριον τραπεζιτικὸν γραφεῖον **Ι. Ι. Μινέττα** προμηθεύει οἰονδήποτε ποσὸν ὁμολογιῶν τῶν κάτωθι Ἑλληνικῶν Ἐθνικῶν Δανείων εἰς τὰς τρεχοῦσας τιμὰς τῶν Χρηματιστηρίων Ἀθηνῶν, Λονδίνου καὶ Παρισίων τὰς ὁποίας θεωρεῖ ὡς τὰς ἀσφαλεστάτας, συμφερωτέρας καὶ εὐκολώτερον διαπραγματευσίμους.

Δάνειον τῶν 120 ἑκατομ. τοῦ 1881 ἀποδιδ.	τόκον 4 1/2 %
135 (Μονοπωλείων) τοῦ 1887	4 1/2 %
125 (Πάγιον) 1889	4 1/2 %
76,350,000 (Ηνοποιημένον) 1898	5 %
11,750,000 (Σιδ. Π. Κ. Μετ.) 1900	5 %

Ἀναλαμβάνει ἐπίσης τὴν προμήθειαν καὶ τῶν ἐξῆς ἀρίστων Ἑλληνικῶν ἀξιών:

Όμολογιαὶ Διαχειροφόροι τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς δίδουσαι τόκον 2 3/4 %	
Μετοχαὶ Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	5 1/4 %
Τραπεζῆς Ἀθηνῶν	7 %
Τραπεζῆς Κρήτης	4 1/2 %
Τραπεζῆς Ἀνατολῆς	6 1/2 %
Σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν — Πειραιῶς	6 1/4 %
Θεσσαλίας	6 1/4 %
Ἑταιρία Διαχειρίσεως Δημοσίων Προσόδων	4 1/2 %
Σιδηροδρ. Πειραιῶς — Ἀθηνῶν — Πελοποννήσου	5 %

Καὶ προσφέρεται τὴν ἐκτέλεσιν πάσης Τραπεζιτικῆς καὶ Χρηματιστικῆς ἐργασίας δεχόμενον ἐντολὰς ἐκ τε τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

ΣΗΜ. Ὑπολογιζόμενον τῶν τόκων πρὸς τὰς τρεχοῦσας τιμὰς καὶ τὰ μερίσματα τοῦ τελευταίου έτους.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΗΛΩΘΙΟΙ ΟΤΙ

Συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 6 τῆς ἀπὸ 28 Φεβρουαρίου 1903 συμβάσεως μεταξὺ τοῦ Δημοσίου καὶ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, κυρωθεῖσης διὰ τοῦ νόμου ΒΩΕ' καὶ τοῦ ἀπὸ 16 Μαρτίου ἰδίου έτους Β. Διανόμιτος, τὰ ἐν κυκλοφορίᾳ τραπεζικὰ γραμμάτια τῆς Τραπεζῆς Ἡπειροθεσσαλίας καὶ αἱ παρὰ πόδας περιγραφόμεναι ἐκδόσεις καὶ κατηγορίαι τραπεζικῶν γραμματίων τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς, ἀντικατασταθεῖσαι δι' ἐκδόσεων νεωτέρων τύπων, ἀποσύρονται τῆς κυκλοφορίας.

Οἱ κάτοχοι τραπεζικῶν γραμματίων τῶν ἀποσυρομένων ἐκδόσεων παρακαλοῦνται ὅπως παραγάγῃσι τὰ ἐντός έτους ἀπὸ σήμερον εἰς τὰ ταμεία τοῦ Κεντρικοῦ καταστήματος καὶ τῶν ὑποκαταστημάτων τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς πρὸς ἀνταλλαγὴν.

Μετά τὴν ἀπόδοσιν τῆς ἐτήσιας ταύτης προθεσμίας ἐξακολουθήσουσι πάντοτε νὰ ὦσιν ὑποχρεωτικῶς δεκτὰ τὰ τραπεζικὰ γραμμάτια τῶν ὡς ἀνω ἀποσυρομένων κατηγοριῶν μόνον εἰς τὰ ταμεία τοῦ κεντρικοῦ κατα-

στήματος καὶ τῶν ὑποκαταστημάτων τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς εἰς πληρωμὰς καὶ πρὸς ἀνταλλαγὴν.

Τὰ ἀποσυρόμενα τῆς κυκλοφορίας τραπεζικὰ γραμμάτια εἰσὶ τὰ ἐπόμενα:

Α'. Τὰ τραπεζικὰ γραμμάτια τῆς Τραπεζῆς Ἡπειροθεσσαλίας πάσης ἐκδόσεως καὶ κατηγορίας.

Β'. Τὰ τῆς Ζ'. ἐκδόσεως τῶν δραχμῶν νέων 25.

Τὰ τραπεζικὰ γραμμάτια τῆς ἐκδόσεως ταύτης διακρίνονται εὐχερῶς ἐκ τῆς πρὸς τὰ ἀριστερὰ εἰκόνης τῆς Ἀθηνᾶς, ἐκ τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς προσόψεως ἐν ἑλλειψοειδῇ πλαίσιῳ εἰκόνης ἐκ προτομῆς τοῦ πρώτου Διοικητοῦ τῆς Τραπεζῆς Γεωργίου Σταύρου καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ὀπισθίας ὀψεως εἰκόνης τῆς προτομῆς τοῦ Ἑρμοῦ τοῦ Πραξιτέλους.

Γ'. Τὰ τῆς Α'. ἐκδόσεως τῶν δραχμῶν νέων 5.

Τὰ τραπεζικὰ γραμμάτια τῆς ἐκδόσεως καὶ κατηγορίας ταύτης διακρίνονται εὐχερῶς ἐκ τῆς ἐν τῷ μέσῳ τῆς προσόψεως ἐν κυκλικῷ πλαίσιῳ εἰκόνης τοῦ πρώτου Διοικητοῦ τῆς Τραπεζῆς Γεωργίου Σταύρου, ἐν ᾧ ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει, τῇ καὶ τελευταίᾳ τῶν γραμματίων τούτων, ὑπάρχει αὕτη πρὸς τὸ ἀριστερὰ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 5 Ἰανουαρίου 1908.

Ὁ Διοικητὴς
Σ. ΣΤΡΕΪΤ

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΥΠΟΚΑΜΙΣΩΝ

ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΝ

ΙΑΡΥΘΗ ΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΙΜΗΜΑ ΣΙΔΗΡΩΤΗΡΙΟΥ ΠΡΩΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ

ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

33 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 33

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΙ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ

ΜΕΓΕΘΥΝΣΕΙΣ

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ 10. Παρὰ τῇ πλατείᾳ Συντάγματος

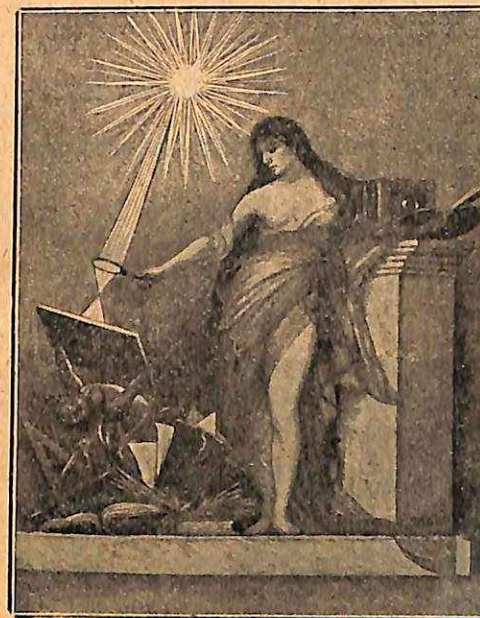
ΤΑ ΜΕΤΑΞΩΤΑ

ΣΠΑΡΤΗΣ ΚΑΡΑΣΤΑΜΑΤΗ

ΗΞΙΩΘΗΣΑΝ 10 ΒΑΣΙΛΙΚΩΝ ΤΙΤΛΩΝ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΕΤΙΜΗΘΗΣΑΝ
ΔΙΑ ΧΡΥΣΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΙΤΛΩΝ ΤΙΜΗΣ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ
ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Τὰ περίφημα ταῦτα μεταξωτὰ τῆς κ. **Σπάρτης Καρασταμάτη**, τὰ ὁμηθέντα εἰς ὅλας τὰς γλώσσας καὶ διαδοθέντα εἰς ὅλον τὸν κόσμον κατέστησαν περιώνυμα διὰ τὴν ἀπαράμιλλον στερεότητά των καὶ τὴν ἐκ καθαρᾶς καὶ φυσικῆς μεταξῆς λεπτειλεπτον τέχνην των.

11 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 11

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ

ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ, ΓΛΥΠΤΙΚΗΣ & ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΑΡ. ΛΑΪΟΥ

Αριστούχον τοῦ Πολυτεχνείου Ἀθηνῶν

Ἀριστούχον τῆς Ἀκαδημίας Μονάχου

ΑΘΗΝΑΙ. — ΟΔΟΣ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΚΟΥ 1.

ΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΗΛΙΑ Ι. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ

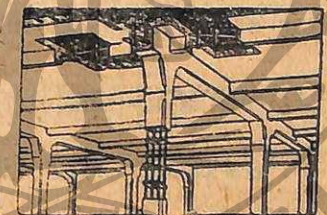
ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΟΥ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΩΝ ΓΕΦΥΡΟΠΟΙΩΝ

5 — ΟΔΟΣ ΖΩΟΔΟΣΧΟΥ ΠΗΓΗΣ — 5

Μελέται καὶ ἐκτελέσεις μηχανικῶν καὶ οἰκοδομικῶν ἔργων. — Ἐφαρμογὴ συστήματος **Hennebique**.

Κατασκευὴ γεφυρῶν, ἀφλέκτων οἰκῶν, δαπέδων, στηλῶν κ.τ.λ. διὰ σκυροκονιάματος σιδηροπαροῦς (**béton armé**) συστήματος **Hennebique**.

ΜΕΓΑ ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΕΝ Τῇ ΠΑΓΚΟΣΜΙᾳ ΕΚΘΕΣΕΙ ΤΩΝ ΠΑΡΙΣΙΩΝ 1900

Ἀντιπροσωπεῖα ἐν Ἑλλάδι τοῦ ἐν Παρίσι οἴκου **Hennebique**.

RICHARD JOHNSON CLAPHAM & MORRIS L^D

24-26 LEVER STREET

MANCHESTER

Εμποροι καὶ Προμηθευταὶ εἰς τὰ ἑξῆς εἶδη:

Γαλβανισμένα λαμαρτίναιζαι καὶ αὐλακωταί.
Λαμαρτίναι μαῦραι.
Τενεκέδες διάφοροι.
« γαλλικοί.
Μόλυβδος εἰς φύλλα καὶ χελώνας.
Κασσίτερος.
Χαλκὸς εἰς φύλλα καὶ κύκλους.
Σωλήνες διὰ κλίνας.
Σιδηροσωλήνες διὰ φωταέριον καὶ ὕδωρ.
Σωλήνες ἐκ χαλκοῦ, ὀρειχάλκου καὶ μολύβδου.

Σύρματα σιδηρᾶ, γαλβανισμένα καὶ μὴ.
» χάλκινα, ὀρειχάλ. καὶ κασσιτερωμένα.
Συρματοφράκται γαλβανισμένοι.
Σουηδικὸς Σίδηρος.
Ἄγκυραι καὶ Ἄλυστοι.
Κλῖναι διάφοροι.
Χημικὰ προϊόντα.
Χρώματα διάφορα.
Ἐλαία
Γλυκερίνη.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ: ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

HOBBS, MART & C^O L^D

ΜΟΝΟΚΟΜΜΑΤΑ

ΧΑΛΥΒΔΙΝΑ

ΧΡΗΜΑΤΟΚΙΒΩΤΙΑ

ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΥΡΟΣ
ΤΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΛΕΠΤΩΝ

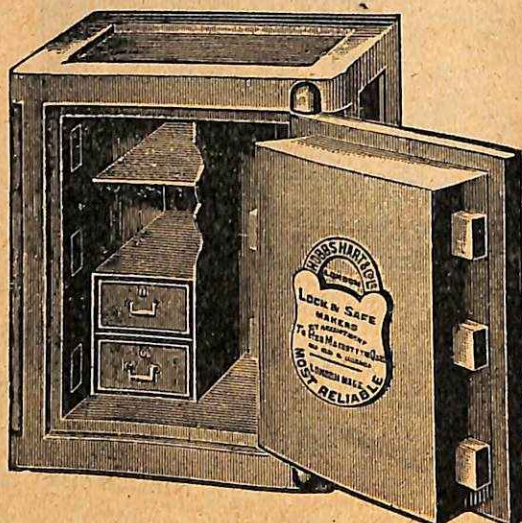
ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΑΙ

ΤΩΝ ΘΗΣΑΥΡΟΦΥΛΑΚΙΩΝ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ

ΔΙΑΡΚΗΣ ΕΚΘΕΣΙΣ: 76, Cheapside, London E. C.

ΓΡΑΦΕΙΑ ΚΑΙ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΑ: Arlington Street, Islington, N.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ: ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΞΥΛΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΚΑΙ

ΦΩΤΟΤΣΙΓΚΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΕΛ. ΚΑΖΑΝΗ

ΜΕΓΑ ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

ΦΑΡΜΑΚΕΙΟΝ, ΧΗΜΕΙΟΝ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΕΙΟΝ

Α. Φ Ω Κ Α

Φαρμακοποιού Απὸ τῆς τάξεως τῆς ἀνωτάτης Φαρμακευτικῆς Σχολῆς τῶν Παρισίων.

Ἀκριβεστάτη ἐκτέλεσις ὅλων τῶν συνταγῶν ὑπὸ προσωπικοῦ ἀπαρτιζομένου ὑπὸ ἐπιστημόνων φαρμακοποιῶν. — Γαλλικαὶ καὶ Ἀγγλικάι εἰδικότητες (Spécialités). — Πρόσφατα μεταλλικὰ ὕδατα. — Ἀπολυμάνσεις καὶ ἀποστειρώσεις διὰ τελειοτάτων συσκευῶν καὶ κλιβάνων. — Τεχνητὸς ὀρερός.

Ὅλα τὰ εἶδη τῶν χημικῶν ἀναλύσεων. — Ἀναλύσεις ὑδάτων μετὰ μικροβιολογικῆς ἐρεῦνης. — Μικροβιολογικὸν ἐργαστήριον τέλειον.

ΤΜΗΜΑ ΦΑΡΜΑΚΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

Ὅλα τὰ φαρμακευτικὰ εἶδη εἰς τιμὰς ἀναταγωνίστους.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΦΩΤΙΣΜΟΣ

ΘΕΡΜΑΝΣΙΣ

ΚΙΝΗΤΗΡΙΟΣ ΔΥΝΑΜΙΣ

διὰ τοῦ οἰνοπνεύματος

Ὁ Φωτισμὸς διὰ τοῦ οἰνοπνεύματος στοιχίζει τέσσερας φορὰς εὐθηνότερα ἀπὸ τὸν φωτισμὸν διὰ τοῦ πετρελαίου, δὲν ἀλλοιώνει τὸν ἀέρα, οὔτε παράγει καπνὸν ἢ ὀσμὴν. — Κίνδυνος κανεῖς. — Καθαριότης τέλεια.

Μηχανήματα μαγειρείου Rechauds καὶ λουτρῶν. — Σίδερα διὰ σιδέρωμα.

Θερμάστραι διὰ δωμάτια παντὸς μεγέθους.

Κινητήρες δυνάμει 1/2 ἕως 30 ἵππων, τῶν καλυτέρων μηχανουργειῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ Otto Deutz, Christoph etc.

ΜΟΥΣΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΑΠΟΛΛΩΝ"

ΩΔΕΙΟΝ ΛΟΤΤΝΕΡ

ΑΘΗΝΑΙ. Ὁδὸς Φειδίου 3. — ΑΘΗΝΑΙ

Ἐν τῷ Ὁδεῖῳ τούτῳ διδάσκουσιν οἱ ἑξῆς δεδοκιμασμένοι καθηγηταὶ καὶ διδάσκαλοι:

Ἡ ΚΑ Δίνα φὸν Λόττνερ, Διευθύντρια, κλειδοκύμβαλον.

Ὁ ΚΟΣ Κάρλος Μπέμμερ, Βιολοντζέλον, χορφεδία καὶ musique d'ensemble.

Ὁ ΚΟΣ Τὼν Σούλτσε, Βιολίον.

Ἡ ΚΑ Νίνα Φωκά, Μονοψαλίδιον.

Ἡ ΔΙΣ Σ. φὸν Χαίρσελμαν, Κλειδοκύμβαλον.

Ὁ ΚΟΣ Νικ. Δέλλιος, Θεωρία τῆς Μουσικῆς.

Ἡ ΚΑ Ε. Κισσίσογλου, Κλειδοκύμβαλον.

Ἐκτενέστεραι πληροφορίες, ὁ κανονισμὸς τοῦ Ὁδεῖου ὡς καὶ τὸ καταστατικὸν τοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου Ἀπόλλων στέλλονται ταχυδρομικῶς τῷ αἰτούντι.

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ ΙΔΡΥΘΕΙΣΗΣ ΤΩ 1836

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΑΧ. 5.000.000

Τμήμα Τραπεζικόν. — Συνάλλαγμα. — Έκδοσις επιταγών (chèque). — Πιστωτικά έπιστολαί. — Εισπράξεις. — Δάνεια επί ενεχύρω Χρεωγράφων. — Προεξοφλήσεις. — Καταθέσεις. — Φύλαξις τίτλων καὶ τιμαλφών.

Τμήμα Ταμιευτηρίον. — Ταμιευτήριον 4 % — Μηνιαία καταθέσεις ανατόκιστικά.

Τμήμα Χρηματιστηρίου. — Αγοραπωλησίαι χρεωγράφων. — Χρηματιστικά έντολαί.

Τμήμα Έμπορίου. Προμήθειαι έμπορευμάτων. — Αντιπροσωπείαι οίκων. — Πληροφορίαι έμπορικά. — Δέρματα κατειργασμένα βυρσοδεψίου Μοσχάτου.

Γενικόν Πρακτορείον έν Έλλάδι του Γαλλικού «Rhenix» ασφαλείας κατά του πυρός καὶ τής ζωής.

ΤΟΚΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ

3 $\frac{1}{2}$ %	απόδοσις εις πρώτην ζήτησιν.	4 $\frac{1}{2}$ %	απόδοσις μετά έν έτος.
4 %	» μετά τρεῖς μήνας.	5 %	» μετά δύο έτη.
4 $\frac{1}{4}$ %	» μετά έξ μήνας.	5 $\frac{1}{2}$ %	» μετά τρία έτη καὶ πλέον.

Διά καταθέσεις εις χρυσόν κατά $\frac{1}{2}$ % ολιγώτερον.

Τὰ κομψότερα **Σακάκια** από τὰ έλεκτότερα Άγγλικά καὶ Γαλλικά υφάσματα εις τὸ μέγα έμποροπρακτικόν κατάστημα:

ΣΩΚΡ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Όδὸς Σταδίου 12. (Έναντι Βουλῆς).

ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΟΣ ΑΛΗΘΕΙΑ

έκφεύγουσα μετά θάνατο
έκ του στόματος όλοκλήρου τής μεγίστης πελατείας
του Υποδηματοποιείου

Ζ. ΣΚΑΡΔΙΑΚΟΥ

ΟΔΟΣ ΠΡΟΑΣΤΕΙΟΥ ΑΡ. 10

ότι ουδέποτε άπενεμήθη δικαιότερον βραβείον από τὸ **Χρυσὸν Βραβείον** τής τελευταίας Διεθνούς Έκθέσεως, δοθέν εις τὸ Κατάστημα **ΣΚΑΡΔΙΑΚΟΥ**.

ΔΙΟΤΙ

τὰ υποδήματά του, γόβες, σκαρπίνια, μπότες καὶ ή έν γένει εργασία του φέρει

Σφραγίδα τής Τελειότητος

υπό έποψιν κομψότητος καὶ στερεότητος.

ΛΑΡΥΓΓΟ-ΩΤΟΛΟΓΟΣ

ΙΑΤΡΟΣ

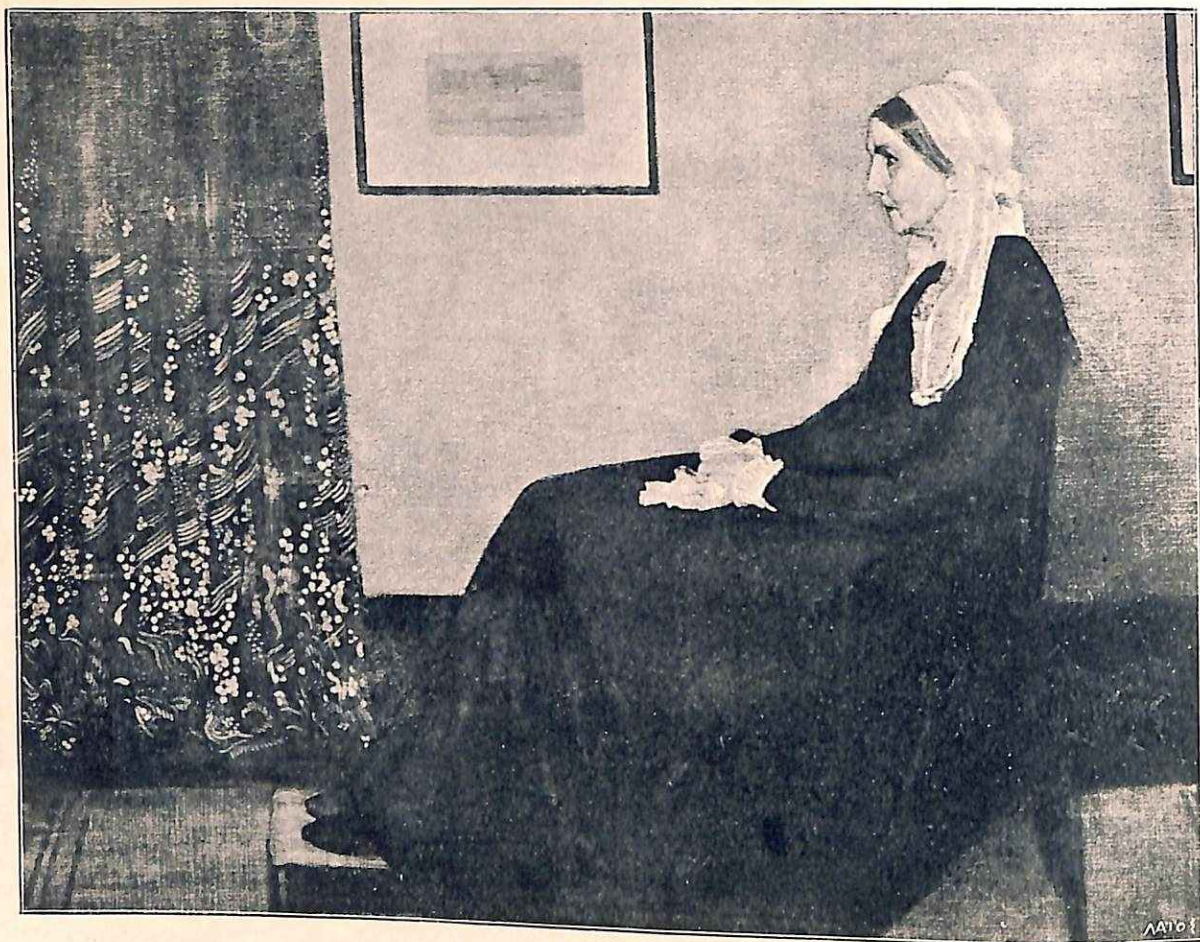
ΜΙΧΑΗΛ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Πλατεία Αγίου Γεωργίου 4.

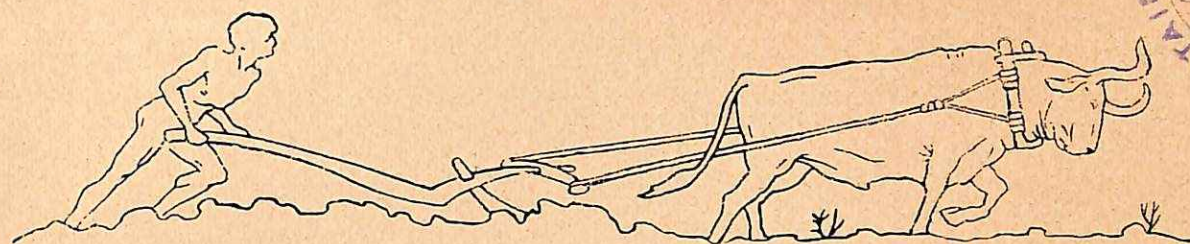
Άκριβῶς έμπροσθεν του Συλλόγου Παρνασσού καὶ τής εκκλησίας άγ. Γεωργίου (Καρότση)

Ώραι επισκέψεως 10—12 π. μ. 3—5 μ. μ.

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ ΜΟΥ
ΥΠΟ ΟΥΪΣΛΕΡ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Η' 15
ΜΑΡΤΙΟΥ 1908

ΤΟΛΣΤΟΪ ΚΑΙ ΔΑΝΤΗΣ

Τὰ ἔξοχα πνεύματα ἔχουν καὶ αὐτὰ τὰς ἰδιο-
τροπίας των ἢ, καλύτερα, αὐτὰ πρὸ πάντων
ἔχουν ἰδιοτροπίας, μὲ τὰς ὁποίας ἡμεῖς οἱ κοινοὶ
θνητοὶ δὲν ἔχομεν τίποτε τὸ κοινὸν καὶ τὰς ὁποίας
διὰ τοῦτο θεωροῦμεν καὶ ὡς εἶδος στιγμιαίας ἢ
διαρκoῦς τρέλλας αὐτῶν τῶν ἐξόχων πνευμάτων.
Τόμους δλοκλήρους ἡμποροῦσε κανεῖς νὰ γεμίση
ἀντιγράφων ἀπλῶς ἐπεισόδια γελοῖα, πεποιθή-
σεις παιδαριώδεις, σκέψεις καθαντὸ μωρὰς ἢ
ἐξωφρενικάς, καὶ συνηθείας πέρα καὶ πέρα παρα-
λόγους καὶ καμιά φορὰ ἐπικινδύνους τῶν περισ-
σοτέρων μεγάλων ἀνδρῶν. Οἱ περίεργοι δὲν ἔχουν
παρὰ νὰ διαβάσουν τὰ βιβλία τοῦ Λομπρόζου
καὶ μάλιστα τὸ ἔργον του «Ἡ μεγαλοφυΐα καὶ
ἡ τρέλλα» διὰ νὰ πεισθοῦν, ὅτι σχεδὸν κάθε
πνεῦμα ὑπέροχον εἰς κάθε βῆμα του καὶ πράξιν
του πιστεύει, ὅτι ὁδηγεῖται ἢ παρακολουθεῖται
ἀπὸ κάποιον μυστηριώδες δαιμόνιον, ὅπως ὁ
Σωκράτης, ἢ ἀπὸ κάποιον ἀπαίσιον φάντασμα,
ὅπως ὁ Βρούτος. Ἡ μεγαλοφυΐα, εὐρισκομένη εἰς
τὰ πρόθυρα τοῦ φρενοκομείου, συχνὰ συμφωνεῖ
εἰς τὰς ἰδέας μὲ τοὺς τροφίμους τοῦ ἀσύλου τού-
του, οὐχὶ σπανίως δὲ φορεῖ εὐχαρίστως καὶ τὸν
ζουρλομανδύαν των καὶ τὸν καμαρώνει ὡς ἀλουρ-
γίδα ἀνταξίαν, μόνην αὐτήν, τῆς ὑπεροχῆς τῆς
ἀπέναντι τῶν κοινῶν θνητῶν. Δὲν περιμένετε δὲ
βέβαια ἀπὸ ἐμὲ νὰ μάθετε, ὅτι ἀπειρα ἔξοχα
πνεύματα, ἀφήσαντα ἐποχὴν δράσεως ἐξαιρετικῆς
εἰς τὴν ἱστορίαν, ἐκλείσθησαν εἰς φρενοκομεία
καὶ ἂν μερικὰ ἄλλα, ὅπως ὁ Λούθηρος ἢ ὁ
Πασχάλ, ἀφένθησαν ἐλεύθερα μέχρι θανάτου νὰ
πιστεύουν ὁ μὲν Λούθηρος, ὅτι ἔχει πάντα
ἐμπρὸς του τὸν Σατανά, κατὰ τοῦ ὁποίου ἐξη-
κόντιζε ὅσα μελανοδοχεῖα εὑρίσκει πρόχειρα, ὁ δὲ
Πασχάλ, ὅτι μία ἄβυσσος χάσκει ἀκατάπανστα
ἀριστερά του ἔτοιμη νὰ τὸν καταπῇ, ἀφένθησαν
βέβαια, διότι αἱ τρελλαὶ πεποιθήσεις των ἦσαν
καθ' ὀλοκληρίαν ἀκίνδυνοι ἂν ὅχι δι' αὐτοὺς τοὺς
ιδίους, διὰ τὸν ἄλλον κόσμον τοῦλάχιστον, καὶ

ἀρκετὰ διασκεδαστικά. Εἶναι ὅμως ἀλήθεια, ὅτι
εἰς μερικάς ἄλλας μεγαλοφυΐας ὁ λαὸς ἐδείχθη
πολὺ συγκαταβατικὸς καὶ ἀνόητος, ὅταν ἔκαιναν
τρέλλες πολὺ ἐπικινδύνους πρὸ πάντων δι' αὐτὸν
τὸν ἴδιον, ἀλλὰ τότε καὶ ὁ ἴδιος ὁ λαὸς δὲν ἦτο
στὰ καλά του καὶ ἔαν τὸν μεγάλον Ναπολέοντα,
λόγον χάριν, ἢ Γαλλίαν ἐνθουσιωδῶς τὸν ἀφῆκε
ἐλεύθερον νὰ θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ ἓνα ἑκατομμύ-
ριον ψυχῶν εἰς ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα, δὲν
πταίει βέβαια μοναχὰ ὁ ἄνθρωπος οὗτος διὰ τὸ
μακελλεῖο, ποὺ ἤνοιξε εἰς ὅλην τὴν Εὐρώπην
ἀλλὰ καὶ οἱ παράφοροι ὑπήκοοί του, οἱ ὅποιοι,
θυσιαζόμενοι διὰ τὴν μονομονίαν τῆς φιλοδο-
ξίας τοῦ Βοναπάρτου, ἐπίστευον — καὶ τὸ πι-
στεύουν δυστυχῶς καὶ οἱ ἀπόγονοί των ἀκόμη!
— ὅτι θυσιάζονται διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρί-
δος των. Τὸ περίεργον δὲ μεταξὺ τῶν ἐξόχων
πνευμάτων εἶναι, ὅτι τὰ παραδοξότερα πραξικο-
πήματα διαπράττουν εἰς τὰς μεταξύ των ἐρίδας,
καὶ ὅπως αἰωνίως «ὁ κεραμεὺς κοτееί τῷ κερα-
μεῖ», τοιοῦτοτρόπως ὁ μέγας ἀνὴρ ὅταν νομίζῃ
ὅτι δὲν συμφωνοῦν αἱ καλλιτεχνικαὶ ἢ ἐπιστημο-
νικαὶ ἀρχαὶ του μὲ τὰς ἀρχὰς ἄλλου μεγάλου
ἀνδρός, τότε ὅχι μόνον δὲν χωνεῖ τὸν ἀντίπα-
λόν του, ἀλλὰ καὶ δὲν τοῦ ἀναγνωρίζει καμμίαν
ἀξίαν, ἂν καὶ ἀναγνωρίζει καθ' ἑαυτὸν ὅτι αὐτα-
παῖται οὕτω σκεπτόμενος. Ὁ Ἀριστοφάνης καὶ
ὁ Δουκιανὸς ἐσατύρισαν ὡς ἀνήθικον καὶ ἀνόη-
τον τὸν ἠθικώτατον καὶ μεγαλοφυῆ Σωκράτη.
Ὁ Θουκυδίδης σχεδὸν ἐπεριφρονοῦσε ὅλους τοὺς
πρὸ αὐτοῦ καὶ τοὺς συγχρόνους του ἱστορικοὺς
χωρὶς καὶ τὸν πατέρα τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτον
νὰ ἐξαίρεσθαι, τὸν ὁποῖον νέος εἶχε τόσον θαυ-
μάσει. Ὁ Πλάτων ἐξώρισε τὸν Ὀμηρον ὡς κα-
κοῖτη ἀπὸ τὴν Πολιτείαν του. Ὁ Ἀριστοτέλης
ἐθεωροῦσε ἀνόητα τὰ περὶ προϋπάρεως ἰδεῶν
συστήματα τοῦ Πλάτωνος. Ὁ Βολταῖρος ἐγε-
λοιοποίησε τὸν Πίνδαρον βεβαιῶνων, ὅτι τὸν
θαυμάζει, μόνον καὶ μόνον διότι δὲν τὸν ἐννοεῖ

διόλου. Ὁ Ρισελιέ κατέγραφε τὸν Κορνήλιον, διότι ὁ πατήρ οὗτος τῆς γαλλικῆς τραγωδίας δὲν ἔγραφε δράματα ἀνόητα ὅπως ὁ μέγας ἐκείνος πολιτικός ἐπὶ Λουδοβίκου 13^{ου}. Καί, διὰ τὰ μὴ σωριάζω ἄλλα παρόμοια παραδείγματα, εἰς εἰς τὴν ἐποχὴν μας, ὁ μὲν Νίτσε δὲν ἄφησε φιλόσοφον, πού νὰ μὴ ἐθεώρησε ὡς μωρόν, ὁ δὲ Τολστόϊ τὸν μὲν μέγιστον τραγικὸν ποιητὴν Σαίξπηρ θεωρεῖ κάθε ἄλλο παρὰ τραγικόν, διὰ δὲ τὸν μέγιστον, μετὰ τὸν Ὅμηρον, ἐπικὸν ποιητὴν Δάντη εἶπε—ἀ! εἶπε πολὺ νόστιμα πράγματα, διὰ τὰ ὅποια μολαταῦτα ἀξίζει τὸν κόπον νὰ γίνῃ ἐκτενὴς λόγος.

Πρὸ ὀλίγου λοιπὸν καιροῦ ἄποιοι Ἰταλὸς δημοσιογράφος ἠρώτησε τὸν Τολστόϊ τί ἰδέαν ἔχει περὶ Δάντη. Ὁ μέγας ἐρημίτης τῆς Γλασνάγια-Πολιάνα ἔδειξε τότε ἐκπληξιν διὰ τὴν ἐρώτησιν καὶ εἶπε στενοχωρημένος:

— Ποιανοῦ Δάντη, καλέ;
— Τοῦ Ἀλιγέρι, διδάσκαλε!
— Τοῦ Ἀλιγέρι! Ποιανοῦ Ἀλιγέρι; Πρώτη φορὰ πού ἀκούω αὐτὸ τὸνομα!
— *Madonna santa!* Πρώτη φορὰ, διδάσκαλε, πού ἀκούτε τὸνομα τοῦ ποιητοῦ τῆς Θείας Κωμωδίας; ἀνέκραξεν ἔξω φρενῶν ὁ φιλότιμος συμπατριώτης τοῦ Ἀλιγέρι.

— Ἀ! ἀπήντησε τότε γελαστὰ ὁ Τολστόϊ, μ' ἐρωτᾶτε γιὰ τὸν ποιητὴ τῆς Θείας Κωμωδίας... Ἐκατάλαβα τέλος πάντων, ἀλλά, ἔρετε, ὅσες φορὲς ἔκαμα νὰ τὴν διαβάσω, δὲν ἠμπόρεσα νὰ καταλάβω τίποτε!...

Ὁ δυστυχὴς δημοσιογράφος δὲν ἤθελε κατ' ἀρχὰς νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ Τολστόϊ ἔλεγε τέτοια παράδοξα πράγματα κ' ἐτόλμησε νὰ τὸν ξαναρωτήσῃ: «Ἐνὰ κ' ἔνα δύο, τί φρονεῖ διὰ τὸν Δάντην;— ποιητὴν τῆς Ἰταλίας καὶ τοῦ κόσμου ὅλου μετὰ τὸν Ὅμηρον!» Ὁ Τολστόϊ ὅμως ἐπανέλαβε ἀπαθέστατα: «Δὲν καταλαβαίνω, χριστιανέ μου, τίποτε ἀπὸ Δάντη! Ἐνὰ κ' ἔνα κάνουν δύο: ἡ Θεία Κωμωδία τοῦ δὲν ἀξίζει τίποτε γιὰ μένα...»

Ἐὰν τοὺς ἀνωτέρω λόγους ἐξεστόμιζε κοινὸς ἄνθρωπος, θὰ ἦσαν λόγοι κενοὶ καὶ τίποτε πλέον, ἀλλὰ προσερχόμενοι ἀπὸ ἑνὰ Τολστόϊ ἔχουν μεγάλην ψυχολογικὴν σημασίαν. Βεβαίως ὁ Τολστόϊ γνωρίζει καὶ παραγνωρίζει ὅλην τὴν Θεϊαν Κωμωδίαν, διότι ὁ ἴδιος εἰς τὰ ἔργα του (καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν «Ἄνναν Καρενίνην») πολὺ μάλα κίβναι λόγον διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὑπὸ ξένον ὄνομα καθὼς περὶ ἀνθρώπου πολὺ πεπαιδευμένου, πού ἐμελέτησε κατὰ βάθος ὅλας τὰς φιλολογίας. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι βεβαιώνει ἐπίσης ὅτι δὲν τὸν ὠφέλησαν διόλου ὅλα τὰ βιβλία πού

ἐδιάβασε ἐκτὸς τῆς Νέας καὶ τῆς Παλαιᾶς, τῆς Παλαιᾶς κυρίως, Διαθήκης, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι ἄλλος λόγος καὶ δὲν δικαιολογεῖ καθόλου τὴν ἄγνοιαν, πού ἐπροφασίσθη διὰ τὴν Θεϊαν Κωμωδίαν. Καὶ ὅμως ἡ πικρὰ ἀπάντησις τοῦ Τολστόϊ ὅτι τὸ μεγαλοφρενὲς ἔργον τοῦ Δάντη δὲν ἀξίζει τίποτε, οὔτε τὸν Ἰταλὸν δημοσιογράφον καὶ ὅλην τὴν φιλολογουσαν Ἰταλίαν ἔπρεπε νὰ σκανδαλίσῃ, οὔτε τοὺς παγκοσμίους φιλολογικούς κύκλους. Διὰ τοὺς γνωρίζοντας τὰς τελευταίας ἰδέας τοῦ Τολστόϊ ἡ περιφρόνησις του διὰ τὸν Δάντη εἶναι συμφωνοτάτη πρὸς τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τοῦ θαυμασίου ρώσου συγγραφέως. Τοῦναντίον θὰ ἦτο ἀσύμφωνος πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ὁ Τολστόϊ, ἐὰν ἐδείκνυε θαυμασμόν διὰ τὸν ποιητὴν τῆς Θείας Κωμωδίας. Καὶ ὅμως οὐδέποτε δύο μεγάλοι ἄνδρες συνητηθήσαν ἁρμοικώτερα εἰς τὰς ἀρχὰς των ὅσον ὁ Δάντης καὶ ὁ Τολστόϊ, καὶ ἂν ὑπάρχῃ ἀκριβέστερον παράδειγμα ὅτι τὰ ἄκρα συναντῶνται, τοιοῦτον εἶναι ὁ ποιητὴς τῆς Κολάσεως καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ «Κράτους τοῦ Ζόφου». Ὅσο δὲ καὶ ἂν χωρίζῃ ἀπόστασις ὀκτακοσίων ἐτῶν τὸν Δάντη τοῦ 13^{ου} αἰῶνος ἀπὸ τὸν Τολστόϊ τοῦ 20^{ου} τόσο τὸ πατριαρχικὸν φιλοσοφικὸν σύστημα τοῦ ρώσου συγγραφέως προσεγγίζει πρὸς τὸν πατριαρχικὸν ἱμπεριαλισμόν—ὡς ἐκφρασθῇ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον—τοῦ ποιητοῦ τῆς Θείας Κωμωδίας.

Καὶ εἰς τὸν οἰκογενειακὸν καὶ εἰς τὸν κοινωνικὸν καὶ εἰς τὸν πολιτικὸν βίον των ὁ Δάντης καὶ ὁ Τολστόϊ εἰς πλείστα σημεῖα συναντῶνται. Καὶ οἱ δύο κατάγονται ἀπὸ ἀριστοκρατικοὺς οἴκους. Καὶ οἱ δύο ἐδιδάχθησαν νὰ περιφρονῶν τὸν ὄχλον. Καὶ οἱ δύο ἐπαιδαγωγήθησαν πρῶτον εἰς τὴν τέχνην τοῦ πολέμου καὶ κατὰ δεύτερον λόγον εἰς τὴν καλλιτεχνίαν καὶ τὰ γράμματα. Ἐπολέμησεν ὁ Δάντης εἰς τὸ Καμπελδίνο κ' ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἔφοδον κατὰ τοῦ φρουρίου τῆς Καπρόνας· ἐπολέμησε καὶ ὁ Τολστόϊ εἰς τὸν Καύκασον κ' ἔλαβε μέρος καὶ εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Σεβαστουπόλεως κατὰ τὴν ἔφοδον τῶν Ἀγγλογάλλων καὶ Τούρκων. Ἦτο φανατικὸς ἱμπεριαλιστὴς ὁ Τολστόϊ εἰς τὴν νεότητά του, ἦτο φανατικὸς καὶ ὁ Δάντης. Ἦτο εἰς τὰ θρησκευτικὰ ζητήματα θεοκρατικὸς ἐκείνος, ἦτο καὶ οὗτος. Καὶ ὅπως μετὰ τὸν χρόνον καὶ τὴν ὥρίμανσιν τοῦ πνεύματος ὁ Τολστόϊ ἀπεγοητεύθη κατ' ὁλοκληρίαν καὶ ἀπὸ τὸν ἱμπεριαλισμόν τοῦ Τσαρού καὶ ἀπὸ τὸν θεοκρατισμόν τῆς Ἱερᾶς Ρωσικῆς Συνόδου, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Δάντης ἐμίσησε τὴν τυραννίαν τοῦ παπισμοῦ τῶν ἡμερῶν του, ἐμίσησε καὶ αὐτοὺς τοὺς ἱμπεριαλιστὰς γονέφους τῶν ὁποίων ἀποτελοῦσε ἰσχυρὸν παράγοντα. Καὶ οἱ δύο δὲ διαφωνήσαντες πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ Χριστοῦ κατεδικάσθησαν ὁ μὲν Δάντης διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ πάπα Βονιφατίου τοῦ 8^{ου} νὰ καὶ

ζωντανὸς σύμφωνα μετὰ τὸν τότε ἰσχύοντα ποινικὸν κώδικα κατὰ τῶν ἀντιπολιτευομένων τὸν παπισμόν, ὁ δὲ Τολστόϊ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ρωσικῆς Συνόδου πρὸ ἐπτὰ ἐτῶν εἰς ἀφορισμόν σύμφωνα μετὰ τὰς σημερινὰς ποινὰς τῆς ὀρθοδόξου θρησκείας. Καὶ οἱ δύο λοιπὸν ἐμίσησαν τὸ καθεστῶς καὶ οἱ δύο ὄνειροπώλησαν τὸν παλαιὸν κόσμον, τὸν ἄνθρωπον τῆς Παλαιᾶς Γραφῆς καὶ τοῦ πατριαρχικοῦ βίου, τοῦ βίου τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἰακώβ. Καὶ τὸν ἐπερτάτην μάλιστα ἀκόμη ἀγνότερον, ἀπηλλαγμένον, εἰ δυνατόν, καὶ ἀπὸ πᾶσαν ἀνάγκην φυσικὴν μὲν, ἀλλὰ χυδαίαν. Καὶ αὐτὴν τὴν διαιώνισιν τοῦ εἶδους ἀκόμη εἰσῆχθησαν ἐξ ἴσου καὶ ὁ Τολστόϊ καὶ ὁ Δάντης ὄνειροπολήσαντες ἕνα ἄλλου εἶδους ἔρωτα, τὸν ὅποιον κανεὶς ἄλλος ἐκτὸς αὐτῶν καὶ τοῦ Βούδδα ἐν μέρει (δευτέρα μορφή τοῦ ἐγωῦ τοῦ Βούδδα) ἡσθάνθη σοβαρῶς ὡς ὑπερτάτην ἀνάγκην πρὸς ἐξύψωσιν καὶ τελειοποίησιν τοῦ ἡθικοῦ μας χαρακτήρος. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Δάντης μίαν γυναῖκα ἐλάτρευε κατ' ὅλην τὴν ζωὴν του καὶ μετὰ τὸν θάνατόν της μάλιστα, τὴν Βεατρίκην, τὴν ὁποίαν ὅμως ἀπὸ ὀκτῶ ἐτῶν ἐλάτρευε ὡς προσωποποίησιν τοῦ ἱδανικοῦ, τοῦ θείου ἔρωτος, καὶ μετὰ τὴν ὁποίαν ὄνειροπολοῦσε νὰ συζῇ πνευματικῶς καὶ ψυχικῶς, ἀλλ' οὐδέποτε χάριν τῆς σαρκός. Ἡ Βεατρίκη διὰ τὸν Δάντη ἦτο ἡ ἀγνή γυναῖκα τοῦ Παραδείσου, πού ἀπέστειλε ὁ Θεὸς εἰς τὴν γῆν ὡς δείγμα, πρὸς τὸ ὅποιον ὀφείλουσι ὅλαι αἱ γυναῖκες καὶ ὅλοι οἱ ἄνδρες νὰ συμμορφωθῶν. Μόνη ἡ ἀγνή συναναστροφὴ τοῦ Δάντη πρὸς τὴν Βεατρίκην ἀρκοῦσε διὰ νὰ τοῦ ἱκανοποιῇ ὅλας ἀπολύτως τὰς ἀνάγκας καὶ νὰ τοῦ ὑποτάσῃ καὶ νὰ τοῦ καταδαμάσῃ τὴν φυσιολογικὴν ἀνάγκην τῆς σαρκὸς ὑπὸ τὰν ἐκφραστὰ ψυχικὰ θέληττα, πού τοῦ γεννοῦσε ἡ ἡθικὴ τελειότης τῆς Βεατρίκης του. Συζῶν μετ' αὐτῆς εἰς τὰς σφαῖρας τῆς ἡθικῆς συνεζοῦσε ὁ Δάντης ἀπολαμβάνων ἱδανικῶς, ἀλλὰ μετὰ συναισθησιν ἀληθοῦς πραγματικότητος ὅλα τὰγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου: τὴν σάρκα, τὸν πλοῦτον, τοὺς καρποὺς τελείου ἡθικοῦ χαρακτήρος τῆς ψυχῆς καὶ τελείας πνευματικῆς σοφίας. Εἶναι ἄλλως γνωστὸν ὅτι εἰς τὴν Θεϊαν Κωμωδίαν ἡ Βεατρίκη εἶναι ἡ προσωποποίησις καὶ τῆς ὠραιότητος καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης ὅπως ὁ χριστιανισμὸς τὰς ἐννοεῖ (Καθαροτήριον, ᾄσμα 30^{ον} στίχος 20^{ος} καὶ ἑξῆς). Ἀλλὰ καὶ ὁ Τολστόϊ ἀπαράλλακτα ὅπως ὁ Δάντης τὰς ἰδίας ἀρχὰς περὶ ἔρωτος ἔχει καί, ἂν καὶ δὲν ἔχει συναντήσῃ καμίαν Βεατρίκην εἰς τὴν ζωὴν του αὐτός, ὑποστηρίζει ὅμως ὅτι ὅλα τὰ φοβερώτερα κακὰ τοῦ βίου προέρχονται ἀπὸ τὸν γάμον καὶ τὸν σαρκικὸν ἔρωτα. Πράγματι εἰς τὴν «Σονάταν τοῦ Κρόιτσερ» μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ οἰκογενειακὴ διαφθορὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν φυσικὴν ἀνάγκην τῆς σαρκός, διότι, ἐὰν αὕτη

ἔλειπε, οἱ ἥρωες τῆς «Σονάτας τοῦ Κρόιτσερ», ὁ σύζυγος Ποτσδνύχεβ καὶ ἡ γυναῖκα του, δὲν θὰ κατέστρεφαν τὸν ἡθικὸν των χαρακτήρα αὐτὴ μὲν μετὰ τὸ νάτιμάσῃ τὸν ἄνδρα της μετὰ τὸν μουσικὸν Τρονχατσέφσκη, ἐκείνος δὲ μετὰ τὸ νὰ φονεύσῃ τοῦτον ἐδῶ ὡς μολύναντα τὴν οἰκογενειακὴν του τιμὴν. Καὶ συμπεραίνει ὁ Τολστόϊ ὅτι τότε μόνον ἡ ἀνθρωπότης θὰ φθάσῃ εἰς τὸν ἀληθινὸν της προορισμόν, δηλαδὴ εἰς τὴν τελείαν ἀλληλεκτίμησιν καὶ ἀγάπην, ὅταν καταργηθῇ ὁ σαρκικὸς ἔρως διὰ τῆς ἀγνῆς μόνον συσχέτισεως τοῦ ἄρρενος πρὸς τὸ θῆλυ. Τότε μόνον λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος θὰ ἀπολαμβάνῃ ὅλας τὰς ἀπολαύσεις καὶ τὰς σωματικὰς καὶ τὰς ψυχικὰς καὶ τὰς πνευματικὰς, ὅταν εὖρη διὰ σύντροφον ἕνα εἶδος Βεατρίκης. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐξαλειφθῇ μετὰ τὸν χρόνον ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς ἡ ἀνθρωπότης, ἀλλὰ μόνον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἐκπληρωθῇ τὸν ἐπὶ γῆς προορισμόν της, δηλαδὴ τὴν τελειοποίησίν της.

Υπάρχουν καὶ ἄλλα σημεῖα τοῦ βίου καὶ τῆς δράσεως τοῦ Τολστόϊ, πού τὸν προσεγγίζουν πρὸς τὸν Δάντη, ἀλλὰ νομίζω ὅτι τὰνωτέρω ἀναφερθέντα εἶναι ἀρκετὰ διὰ νὰ ποδείξουν ὅτι ὁ φοβερὸς διώκτης τοῦ ποιητοῦ τῆς Θείας Κωμωδίας ὁμοιάζει καταπληκτικὰ πρὸς τὸν διωκόμενον. Ἀλλὰ θὰ προβῶ ἀκόμη περισσότερον καὶ θὰ τομήσω νὰ ὑποστηρίξω ὅτι τὰ συγγράμματα τοῦ Τολστόϊ εἶναι ἕνα εἶδος τριλογίας ὁμοίων πρὸς τὴν Θεϊαν Κωμωδίαν. Καὶ ὁ Τολστόϊ περιέγραψε καὶ τὴν Κόλασιν καὶ τὸ Καθαροτήριον καὶ τὸν Παράδεισον μετὰ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι, ἐν ᾧ ὁ Δάντης μετὰ ποιητικὴν ἀλληγορίαν καὶ κατὰ τὴν θρησκευτικὴν παράδοσιν παριστάνει τὰ τρία ταῦτα ὡς κατοικητήρια τῶν ἀνθρώπων μετὰ θάνατον, ὁ Τολστόϊ τὰ παριστάνει ὡς ὑπάρχοντα εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν. Ἐκεῖ ἥρωες εἰς τὰ συγγράμματά του ὁ Τολστόϊ, τοὺς ὁποίους ὑπὸ τραγικὴν ἐποψὴν μόνον εἰς τὰ ἔργα τοῦ Σαίξπηρ καὶ τοῦ Δάντη ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εὐόρη, δηλαδὴ εἰς τὰ ἔργα ἐκείνων ἀκριβῶς τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ὁ Τολστόϊ ἐπολέμησε φανατικώτατα. Ποῖος ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας μου, ὅταν ἐδιάβασε εἰς τὴν «Κόλασιν» τὴν τραγωδίαν τοῦ Οὐγκολίνου, δὲν ἐφρίττε ἀπὸ συγκίνησιν καὶ ἀγανάκτησιν διὰ τὰ οἰκτρὰ παθήματα αὐτοῦ καὶ τῶν τέκνων του καὶ δὲν ἀναθεμάτισε τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν ζωὴν τῆς ἐποχῆς τοῦ Δάντη; Ποία πέτρινη, ποία μαύρη ψυχὴ ὅταν βλέπῃ εἰς τὸ 28^{ον} ᾄσμα τῆς Κολάσεως τὸν ἀτυχῆ, τὸν ἀξιολύπητον, τὸν συμπαθέστατον Βεοτράνδον Δαλμπόρνιο νὰ γυρίσῃ εἰς τὰ Τάρταρα μετὰ τὸ κορμὶ του ἀκέφαλο καὶ νὰ κρατῇ μετὰ τὸ δεξιὸν τὸ χεῖρ τοῦ ἰδίου του κεφαλῆ «a guisa di lanterna» καὶ νὰ νηυστενάζῃ «Ὀμίμένα!» δὲν

ἔχυνε πύρινα δάκρυα διὰ τὸν ἁμαρτωλὸν ἐκείνον Τρουβαδοῦρον καὶ δὲν ἐφώναξε: «Φτάνει, Δάντη! φτάνει! Δὲν θέλω ἔτσι νὰ τιμωρηθῶ στὴν ἄλλη ζωὴ! δὲν θέλω!» Ἀλλὰ καὶ ποῖος ἀπὸ ἡμᾶς, ὅταν εἰς τὸ θέατρον εἶδε τὸ δράμα τοῦ Τολστόι «Τὸ Κράτος τοῦ Ζόφου», δὲν ἐφρίξε ἐπίσης ἀπὸ συγκίνησιν καὶ ἀγανάκτησιν βλέπων τὸν Τολστόι μὲ δαίμονιαν, μὲ δάντειον τραγικὴν δύναμιν νὰ ζωγραφίσῃ τὸ βαθὺ ἠθικὸν σκότος, εἰς τὸ ὁποῖον εἶναι ἀκόμη βυθισμένος κοινωνικῶς καὶ πολιτικῶς ὁ ρωσσοικὸς λαός; Ποία πέτρινη, ποία μαύρη ψυχὴ ὅταν εἶδε εἰς τὸ «Κράτος τοῦ Ζόφου» τὴν Ἀντίσαν, τὴν δευτέραν σύζυγον τοῦ γέροντος μουζίκου Πιότρου, νὰ δηλητηριάσῃ τὸν ἄνδρα τῆς συνεννοημένη μετ' αὐτὸν μέθυσον ἐρωμένης Νικίταν, καὶ τοῦτον ἐδῶ πάλιν νὰ ἐκπαρθενεὺν τὴν Ἀκουλίαν, τὴν κόρην τοῦ Πιότρου ἀπὸ τὴν πρώτην του γυναῖκα, καὶ τὸ γεννηθὲν ἐκ τῆς Ἀκουλίας βρέφος νὰ τὸ σκοτώνουν, τὸ ἄθω πλάσμα, οἱ ἔνοχοι καὶ νὰ τὸ ἐνταφιάζουν εἰς τὸ ὑπόγειο, ποῖος θεατὴς δὲν ἐφρίξε ἀπὸ συγκίνησιν καὶ ἀγανάκτησιν διὰ τὴν σημερινὴν ἠθικὴν κατάπτωσιν τῆς κοινωνίας, διὰ τὴν ζωντανὴν αὐτὴν Κόλασιν, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν βράζει καὶ τυραννεῖται ἀπὸ σαρκικὰ καὶ ἐγωϊστικὰ πάθη ὁ ἄνθρωπος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος; Ποῖος ἀπὸ ἡμᾶς, ὅταν διαβάσῃ εἰς τὴν «Ἀνάστασιν» τοῦ Τολστόι τὰ δεινοπαθήματα τῆς ἀθώας πόρνης Κατούχας, τὴν ὁποίαν, νεαρῶτάτην, διέφθειρε μὲ τὸ ἔτσι θέλω ὁ πρίγκιψ Νεχλούδωφ ὥστε νὰ τὴν καταντήσῃ κοινωνικὸν κάθαρμα καὶ νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸς νὰ καταδικασθῇ καὶ διὰ δολοφονικὸν ἔγκλημα, ποὺ δὲν διέπραξε, εἰς ἰσόβιον ἔξοριαν εἰς τὴν Σιβηρίαν, ποῖος ἀπὸ ἡμᾶς, ὅταν μὲ τὰ μαρτυρικὰ βάσανα τῆς ἀτιμασμένης αὐτῆς ἡρώδους, διαβάσῃ συγχρόνως καὶ τὰς φαρμακεράς, τὰς διαβολικὰς, τὰς ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς Κολάσεως βγαλμένας περιγραφὰς τῶν τυραννιδῶν ποὺ ὑφίστανται οἱ κατάδικοι τῆς Σιβηρίας, δὲν ἔχυνε πύρινα δάκρυα καὶ δὲν ἐφώναξε: «Φτάνει, Τολστόι, φτάνει! δὲν θέλω ἔτσι νὰ ζῇ ἡ σημερινὴ κοινωνία! δὲν θέλω!»!

Ἀλλὰ μήπως δὲν ἐξέφερε καὶ τὰς θεωρίας τοῦ ὁ Τολστόι πῶς πρέπει νὰ ἐξαγνισθῇ ἡ ἀρχαία κοινωνία μας; Μήπως δὲν περιέγραψε λεπτομερῶς καὶ αὐτὸς τὸ κατηγορητήριόν μας; Δὲν ὑπάρχει σελὶς σχεδὸν εἰς τὰ ὀριμώτερα καὶ βαθύτερα ἔργα τοῦ ρώσου συγγραφέως ποὺ νὰ μὴν ὑποδεικνύῃ, ὅτι ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος διὰ νὰ καθαρισθῇ ἀπὸ τὰ πάθη καὶ τὰ νοσήματά του, πρέπει νὰ ὑποβάλλῃ ἑαυτὸν εἰς τὴν φυσικωτέραν ποινήν: δηλαδὴ νὰ καλλιεργῇ τὴν γῆν ὡς δούλος αὐτῆς καὶ μόνος, διότι μόνον ἡ ἀδιάκοπος καλλιέργεια τῆς κοινῆς αὐτῆς μητέρας θὰ μᾶς κάμῃ μετ' αὐτὴν νὰ ἀποβάλωμε ὅλα τὰ πάθη τῆς ψυχῆς μας καὶ ὅλας τὰς ἐγωϊστικὰς συλλήψεις

τοῦ πνεύματός μας καὶ νὰ λησμονήσωμε ὅλα τὰ ἐπίκτητα ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου διὰ νὰ φθάσωμε τέλος εἰς ἓνα εἶδος παραδεισείας πατριαρχικῆς ζωῆς, οὐδεμίαν πλέον ἀπόλαυσιν ποιοῦντες καὶ μὴ γνωρίζοντες οὔτε τί εἶναι ἀγαθόν, οὔτε τί εἶναι κακόν, διότι θὰ ζοῦμε εἰς μίαν φυσικὴν νιρβάναν τοῦ αἰσθητήματος καὶ ὅχι τοῦ πνεύματος τοῦ ὁποῖου τὴν φοβερὰν καὶ καταστρεπτικὴν δύναμιν πρέπει νὰ ὑποτάξωμε εἰς τὰ κελεύσματα τῆς καρδίας.

Ἀλλὰ τότε, θὰ φωνάζετε, διατί λοιπὸν ὁ Τολστόι τόσον ἐχθρεύεται τὸν Δάντη; Ἀπλούστατα: διότι νομίζει, ὅτι ἡ Θεία Κωμωδία σήμερον ἢ μπορεῖ μὲν νὰ τέρπῃ καλλιτεχνικῶς, ἀλλ' ὅχι νὰ διδάξῃ, καὶ ὁ Τολστόι σιχαίνεται τὴν φόρμην καὶ θέλει τὰ κοινωνικὰ ζητήματα νὰ συζητοῦνται ὅχι τερατοποιούμενα μὲ τὸ μακροσκόπιον τῆς φαντασίας, ἀλλ' ἀναλυόμενα μὲ τὸν φακὸν τῆς κοινωνιολογίας. Ὁ Τολστόι δηλαδὴ ἐπειδὴ θεωρεῖ ψευδέστατον — ὅπως καὶ ὅλοι μας — ὅτι εἰς τὴν Κόλασιν λόγου χάριν ὁ Ρονγιέρι καὶ ὁ Βερτράνδος Λαμπόρνιο τιμωροῦνται μὲ τὰς φρικτὰς ἐκείνας ποινάς, τὰς ὁποίας ὁ Δάντης διὰ τῆς φαντασίας τοῦ ἐφεῦρε, νομίζει, ὅτι ἡ ἀνάγνωσις τῆς Κολάσεως τοῦ δὲν ὀφείλει τὴν σημερινὴν κοινωνίαν καὶ δὲν συντελεῖ εἰς τὴν ἠθικοποίησίν της, ἀλλὰ τοῦναντίον μάλιστα, ἐξεγείρουσα τὴν φαντασίαν καὶ παρασύρουσα τὸν ἀναγνώστην εἰς τὸν θαυμασμόν τοῦ καλλιτεχνικοῦ ταλάντου τοῦ ποιητοῦ, τοῦ ἐμπνέει θαυμασμόν εἰς ψευδῆ γεγονότα καὶ δὲν τὸν παρασύρει καὶ νὰ σκεφθῇ ὅτι ὁ σημερινὸς τρόπος τοῦ ζῆν εἶναι αἰσχρὸς καὶ ἀφύσικος. Διὰ τὸν Τολστόι εἶναι ἀδιάφορον ἂν ὁ Δάντης εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ μεσαίωνα ποὺ ἔζησε, δὲν ἤμποροῦσε νὰ περιγράψῃ ἄλλως ἢ ὅπως περιέγραψε αὐτὴν εἰς τὴν Θείαν Κωμωδίαν. Αὐτὸς θέλει νὰ ἠθικοποιηθῇ ἡ σημερινὴ κοινωνία μὲ τὴν ψυχολογικὴν μελέτην τῶν αἰτίων, ποὺ κατήντησαν τὸν ἄνθρωπον τῆς ἐποχῆς μας νὰ ζῇ ἐκφυλισμένος μέσα εἰς τὰς τερατώδεις ὁρέξεις καὶ τὰ ἀχόρταστα πάθη του, καὶ ἐπειδὴ τοιαύτην συστηματικὴν ψυχολογικὴν μελέτην δὲν εὗρισκει βέβαια εἰς τὸ ἔργον τοῦ Δάντη, ἀδιαφορεῖ διὰ τὸ ἔργον του — δὲν τὸ καταλαβαίνει καὶ δὲν θέλει νὰ διαβάσῃ σήμερον, διότι, ὡς ὑπερφυσικόν, τὸ θεωρεῖ καὶ ἐπικίνδυνον μὲ τὴν νευρασθενικὴν μάλιστα κατάστασιν τῆς κοινωνίας μας. Τὸ ἴδιο ἔπραξε καὶ διὰ τὸν Σαίξπηρ, πρὸς τὸν ὁποῖον πολλάκις ὁμοιάζει εἰς τὰς περιγραφὰς τοῦ σημερινοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος καὶ τόσον, ὥστε ὁ Βαλζάκ, ὁ βαθὺς συγγραφεὺς τῆς Ἀνθρωπίνης Κωμωδίας, ἀφ' οὗ ἀνέγνωσεν τὴν περιγραφὴν τῆς Ἀγωνίας τοῦ κόμητος Βεσάνχωρ, εἰς τὴν ὁποίαν ὁ Τολστόι περιγράφει ἀριστοτεχνικὰ τὰ αἴσχη τῆς ἀριστοκρατίας τῆς ἐποχῆς μας, εἶχεν ἀνακράξει: «Μὰ αὐτὴν τὴν περιγραφὴν μόνον

ἓνας Σαίξπηρ ἤμποροῦσε νὰ τὴν κάμῃ!» Καὶ ὅμως ὁ Τολστόι δὲν θέλει νὰκούσῃ ποτὲ ὅτι ἔχει καὶ τὴν παραμικρὰν ὁμοιότητα μὲ τὸν ποιητὴν τοῦ Μάκβεθ εἰς τὰ ἔργα του, μόνον καὶ μόνον διότι θεωρεῖ τοὺς ἥρωας τοῦ δαιμονίου ἄγγλου τραγικοῦ ὡς μὴ συντελέσαντας μηδὲ συντελοῦντας καθόλου πρὸς μεταβολὴν τοῦ σημερινοῦ κοινωνικοῦ καθεστώτος.

Ὡστε λοιπὸν ὅπως καὶ ὁ Πλάτων ἀπέκλεισε τὸν Ὀμηρον τῆς «Πολιτείας» του, ἀφ' οὗ τοῦ ἔπλεξε πρῶτα καλὰ-καλὰ τὸ ἐγκώμιον, διότι ἐθεώρησε τὴν Ἰλιάδα ὡς πέτραν σκανδάλου διὰ τοὺς φιλοσόφους κατοίκους τῆς Πολιτείας του, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Τολστόι αὐστηρότερος τοῦ Πλάτωνος ὡς ὀλιγώτερον καλλιτέχνης καὶ ὡς τραχὺς

ἀμείλικτος ἀνατόμος τῆς κοινωνίας, χωρὶς νὰ ἐγκωμιάσῃ καὶ τὴν μαγικὴν δύναμιν τῆς καλλιτεχνίας τῶν στίχων τοῦ Δάντη, ἐθεώρησε τὴν Θείαν Κωμωδίαν ὡς βιβλίον ἀχρηστον διὰ τοὺς παραδεχομένους τὸ φιλοσοφικόν του σύστημα. Ἀλλ' ὅπως πάλιν καὶ τὸν Ὀμηρον καὶ τὸν Πλάτωνα δὲν ἐπαύσαμεν ἡμεῖς οἱ κοινοὶ θνητοὶ νὰ τιλοφοροῦμεν ἐκείνον μὲν θεῖον ποιητὴν, τοῦτον δὲ θεῖον φιλόσοφον, τοιοῦτοτρόπως δὲν θὰ παύσωμεν καὶ τοῦ Δάντη τὴν Κωμωδίαν καὶ τοῦ Τολστόι τὰ συγγράμματα νὰ θεωροῦμεν ὡς θεῖα καὶ ἀθάνατα ἔργα μορφώνοντα καὶ τελειοποιούντα εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα καὶ τὰ καλλιτεχνικά μας συναισθήματα καὶ τὸν ἠθικὸν μας χαρακτῆρα καὶ τὰ πνευματικά μας χαρίσματα.

[Ἀλεξάνδρεια]

ΙΩ. Α. ΓΚΙΚΑΣ

CAVE CANEM

Διαβαίνω τις λιθόστρωτες τῆς νεκρῆς χώρας στράτες.
Ἡ σιωπὴ ὀδηγῶντας με σὲ ἀρχοντικό, μὴ θύρα
Ἀνοίγει, καὶ ἀπιδρώνοντας τὸ χέρι στὸ κατώφλι
Μοῦ δείχνει γράμματα γλυφτὰ ποὺ δὲν ξεγράφει ἡ Μοῖρα.

Ἐλαχα στὴν πλατεῖα στράτα τοῦ Φαίνου. Ἐκεῖ διαβάτες
Στοχαστικοὶ νὰ ἐγύριζαν, μοῦ ἐφάνη, ἀπὸ καμάτους,
Σκυφτὰ κορμιά ποὺ ἐδήλησαν τὸ πνεῦμα κάποιου ὀνείρου
Στὸ σιωπηλὸν ὥσ᾽ ἀρητὰ ψιχάλα πέρασμά τους.

Στὸν ἄλλο δρόμο εὐώδιαζε ὁ ἀγέρας δαφνολάδι
Κι ἀνοίξε θύρα μοναχὴ τῆς.
Κι ἀκουα τερπνὰ μιλήματα γυναικας, ἄχρα μύρου,
Κλᾶμα παιδιοῦ καὶ μάννας χᾶδι —
Καὶ τὰ νερὰ σιγαλινὰ καὶ μυστικὰ ἐλαχτάριζαν
Ποὺ στὸ λουτρὸ ἔβγαινε ἡ ψυχὴ τῆς.

Διάβηκα πρὸς τὴν ἀγορὰ κ' εἶδα ρωπὰ τ' ἀχνάρια
Στὸ χῶμα τοῦ λαοῦ, καὶ ἡ βοήθητὴ κονβέντα
Ἀκόμη κούφια ἐσάλευε μὲς σὲ σιγὴς καὶ σιτῆλες.
Βώδι ἀναβόα, ὡς νᾶτρεμε φλογάτη μὴ βουκέντρα,
Θορητὰ ἐχλιμίντρας ἄλογο καὶ ρυάξαν κάπου σκύλλες,
Κ' ἐφρόκιαζε τὸ διάστημα κάτ' ὥσ᾽ ἄν μὲγα θάμα.
Ἀκούω καὶ μ' ἔσκιζε κραυγὴ, ὡς νὰ οὐρλιαζε κοπάδι
Λυκῆσιο ποὺ λυσσομανάει μὲ τὸ δριμὺ τὸ κᾶμα.

Καὶ χύμηξε σκοτιάδι
Στὴ χώρα, κι ἀναστεναγμὸς ἐξέφυγε σὶὰ πλάτεια
Ἀπὸ ραοῦς, καλύβες καὶ παλάτια.

Δράμω φριγμένα σφίγγοντας τὰ χεῖλη πρὸς τὸ δῶμα
 Τοῦ ποιητῆ τῆς τραγωδίας. Τὰ σπλάχνα
 Ἔνοιωθα πὼς μοῦ ἐθέριζε λιοβόρινο ἓνα χῶμα·
 Μὰ ἀπὸ τὸ δῶμα ἐχύνονταν μιὰ λαυρισμένη πάχνα.
 Ἐδιάβασα τὰ γράμματα τοῦ κατωφλιοῦ:

CAVE CANEM

Καὶ ἐπῆρα τὴ λαχτάρα μου σὲ σπράτα ἀλαργινή.

Κυνηγημένον μὲ ἀκλουθάει ἡ λιθωμένη χώρα,
 Καὶ σὰν γυρίσω γιὰ νὰ ἰδῶ, ὠϊμένα, μιὰ βουήν
 Ἀνθρώπων νὰ με προκάνῃ.
 Δέρνει με λαύρα πύρινη τοῦ πόνου ἡ ἄγρια μπόρα
 Πλέον ἀπ' τῆς λάβας τὸ χοχλό, πὺν μ' ἔζωνε ποτάμι.

[Πομπή 1907]

ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

Π Ε Ρ Α Σ Μ Ε Ν Α Ξ Ε Χ Α Σ Μ Ε Ν Α

ΠΡΩΤΗ ΑΓΑΠΗ

Δὲν μπορούσα νὰ καταλάβω γιατί τὴ λέγανε κακιὰ γυναῖκα. Εἶχα γνωρίσει πολλές κακὲς γυναῖκες, εἶνε ἡ ἀλήθεια, χλωμὲς καὶ ἀδύνατες καὶ νευρικές, πὺν φώναζαν ἀπὸ τὸ πρῶτ' ὡς τὸ βράδυ, δέροναν τὰ παιδιὰ τους, χτυποῦσαν τὰ πόδια τους στὸ πάτωμα καὶ τρώγονταν μὲ τὰ ροῦχα τους. Ἦξερα μάλιστα μιὰν ἄσχημη κυρία, ἀπέναντι ἀπὸ τὸ σπίτι μας, πὺν τὴν εἶδα πολλές φορές νὰ δέρῃ τὸν ἄνδρα τῆς, νὰ τὸν τραβᾷ ἀπὸ τὰ γένεια καὶ νὰ τοῦ τσιμπᾷ τὰ χονδρά του χέρια μὲ λύσσα. Καθὼς ἤμουν πολὺ μικρὸς καὶ πολὺ κουτός, ὅπως ἀκουγα νὰ λένε, ἡ κυρία αὐτὴ δὲ στενοχωρέθηκε ποτὲ νὰ τραβήξῃ τὰ μακρὰ γένεια τοῦ ἀνδρός τῆς μπροστὰ μου. Καὶ ὅμως ὅλοι τὴν λέγανε ἰδιότροπη γυναῖκα. Καὶ αὐτὸς ὁ ἄνδρας τῆς, ἓνας ἄνθρωπος χονδρός, κόκκινος καὶ ἄγριος σὰ χασάτης, πὺν μπορούσε, ἂν ἤθελε, νὰ τὴν κάμῃ κομμάτια, ἔτρωγε σὰ μικρὸ παιδί τις τσιμπιές τῆς, διόρθωνε μὲ ὑπομονὴ τὰ γένεια του καὶ ἔλεγε:

— Δὲν εἶδα πὺν ἰδιότροπη γυναῖκα ἀπὸ σένα!

Μὰ ἐκείνη, τὴν ἄλλη, πὺν καθότανε στὸ μικρὸ σπιτάκι, πὺν νοικιάσαμε μέσα στὸ οἰκόπεδόν μας, δὲν μπορούσα νὰ καταλάβω γιατί τὴ λέγανε κακιὰ γυναῖκα. Ἦτανε τόσο ἡσυχὴ, ἡμερὴ καὶ καλομίλητη! Τραγουδοῦσε συχνὰ τὸ βράδυ μὲ τὴν κιθάρα παιητικὰ τραγούδια, ὅλη τὴν ἡμέρα πότιζε τὰ λουλούδια τῆς, τὰ ἔβγαζε στὸν ἥλιο

καὶ στὴ βροχή, τᾶκρυβε ἀπὸ τὸν ἄνεμο, τὰ χαί-
 δευε σὰν παιδάκια. Τὰ ὠραιότερα καὶ σπανιώ-
 τερα λουλούδια πὺν εἶχα ἰδεῖ στὴ ζωὴ μου. Καὶ
 πολλές φορές, μὲ ὅλα μου τὰ χᾶδια πὺν εἶχα,
 ζήλευα τὸ μικρὸ, κατὰμαυρο καὶ κατσαρὸ σκυλ-
 λάκι τῆς, πὺν δὲν ἔλειπε ποτὲ ἀπὸ τὰ γόνατά
 τῆς. Μ' ὅλ' αὐτὰ τὴ λέγανε ὅλοι κακιὰ γυναῖκα
 καί, σὰν νὰ εἶχαν κάποια ντροπὴ πὺν ἔλεγον
 τόσο μεγάλο ψέμα, τᾶλεγον πάντα μυστικά. Ἐγὼ
 ὅμως ἔτρεχε πολλές φορές νὰ τᾶκούσω. Καὶ ἂν
 δὲν ἤμουν τόσο δειλὸς καὶ ντροπαλός, καὶ ἂν
 τολμοῦσα νὰ πῶ τὴ γνώμη μου μπροστὰ στοὺς
 μεγαλυτέρους μου, πρᾶγμα πὺν δὲν τὸ κατῶρ-
 θωνα ποτὲ μου, θὰ ἔβγαينا στὴ μέση νὰ φωνάξω
 μὲ τὴ δυνατώτερη φωνή μου, πὺν ἡ γυναῖκα
 αὐτὴ δὲν ἦτανε κακιὰ, κάθε ἄλλο, πὺν ἦτανε ἡ
 καλλίτερη γυναῖκα τοῦ κόσμου...

Ἐκείνον τὸν καιρὸ εἶχ' ἀρχίσει νὰ πηγαίνω
 στὸ σχολεῖο. Ἐκεῖ ἔκαμα καὶ τοὺς πρώτους μου
 φίλους καὶ ἤμουν περήφανος γι' αὐτό, γιατί ὡς
 ἐκείνη τὴν ἐποχὴ δὲν εἶχα ἀποκτήσει ἀκόμη
 κανέναν φίλο. Ὁ πατέρας μου δὲν ἤθελε νᾶχω
 φίλους. Εἶχα ἓνα δάσκαλο στὸ σπίτι, ἓνα ψηλὸν
 νέο, λίγο καμπούρη, πὺν πέθανε ἀργότερα φθι-
 σικός, καὶ αὐτὸς μ' ἔβγαζε στὸν περίπατο καὶ μοῦ
 μιλοῦσε γιὰ πρᾶγματα πὺν δὲν τὰ καταλάβαινα.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ φωνὴ του ἦταν ὠραία καὶ ἔκανε
 κατὶ παράξενες χειρονομίες, ὅταν μιλοῦσε, μοῦ
 ἄρεσε νὰ τὸν ἀκούω. Τὶς ἄλλες ὥρες ἔμενα μέσα
 στὸ σπίτι, φυλλομετροῦσα τὰ μεγάλα βιβλία μὲ
 τὶς ζωγραφιὲς καὶ τριγύριζα μέσα στὸ περιβόλι
 μας. Ἐκεῖ ἔκαμνα παράξενα παιγνίδια, ὅπως θυ-
 μᾶμαι, πολὺ ἀνόητα καὶ πρωτάκουστα μὲ τὰ δέν-
 δρα καὶ μὲ τὰ λουλούδια, καὶ ὅταν δὲν μ' ἔβλεπε
 κανένας ἔτρωγα τᾶγρια χόρτα, σὰν κασίκι. Δὲν
 ἔξερω πὼς εἶχα καταφέρει μόνος μου νὰ γνωρίσω
 τὰ καλὰ χόρτα ἀπὸ τὰ κακὰ, τὰ φαρμακευμένα
 ἀπὸ τὰ ῥῥα, θυμᾶμαι ἀκόμη πὼς ἔτρωγα καὶ τὰ
 γαῖδουράγκαθα. Πάστρεβα μὲ προσοχὴ τᾶγκά-
 θια καὶ ὕστερα ἔτρωγα ἀπὸ μέσα τὸ γουλί τους.
 Ἦτανε τόσο νόστιμα καὶ εἶχαν μιὰν ὁμορφὴ
 ἄγρια μινουδιά, πὺν μοῦ μένει ἐντυπωμένη
 ἀκόμη στὸ νοῦ μου. Ποτὲ μοῦ ὅμως δὲν τόλμησα
 νὰ πῶ σὲ κανένα πὼς ἔτρωγα γαῖδουράγκαθα...

Τώρα καταλαβαίνω πὼς δὲν εἶχαν ἄδικο μερι-
 κοὶ πὺν μ' ἔλεγον ἀγρίμι, ἀγριοπαιδο καὶ κουτό.
 Αὐτὰ ὅμως δὲ μοῦ κᾶναν ἐντύπωσι. Ἐγὼ ἔξα-
 κολουθοῦσα νὰ τριγυρίζω μοναχὸς στὸ περιβόλι
 μας, νὰ τρώω ἄγρια χόρτα καὶ νὰ ξεπαστρέβω
 τὰ γαῖδουράγκαθα. Καθὼς φοβόμουν τὸν κόσμον
 καὶ περισσότερο τὶς γυναῖκες, τὸ περιβόλι μας
 ἦταν ἡ κρυψὼν μου, κάθε φορὰ πὺν ἦταν
 ἐπισκέψεις στὸ σπίτι μίας Κρυμμένης ἀπὸ πίσω
 ἀπὸ τὰ δένδρα κύταζα τὶς ὠραίες κυρίες μὲ
 τὰ πλούσια φορέματα, νὰ σηκώνουν μὲ χάρι τις
 οὐρὲς τους καὶ νὰ περνοῦν ἐλαφρὰ, σὰν νὰ
 πετοῦσαν. Ἦτανε ἡ μόνη στιγμή πὺν ἄφωνα
 τᾶγρια παιγνίδια μου. Κάθε φορὰ ὅμως πὺν
 ἀκουα τὸν ὀνόμα μου κρυβόμουν μέσα στὰ πυκνότε-
 ρα δένδρα. Πολλὲς φορές οἱ ὠραίες κυρίες καὶ
 τὰ κορίτσια μὲ κυνήγησαν νὰ μὲ πιάσουν μέσα
 στὰ στενὰ δρομαλᾶκια τοῦ κήπου. Εἶχα ὅμως
 τόση ἐπιτηδεύματα πὺν ξεγλιστροῦσα πάντα
 ἀπὸ τὰ χέρια τους. Κάποτε μάλιστα σκαρφάλωσα
 ἀπᾶνω σὲ μιὰ ἀκακία μὲ τόση βία, πὺν ἔσχισα
 ὅλα μου τὰ ροῦχα. Ποτὲ ὡς τόσο δὲν κατᾶ-
 φερε καμία ἀπὸ τὶς ὠραίες κυρίες, πὺν κύ-
 ταζα, κρυμμένος ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὰ δένδρα, νὰ
 μὲ φιλήσῃ...

Γιατὶ φοβόμουν τὶς ὁμορφὲς γυναῖκες καὶ ἔγῳ
 δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω. Ἦταν ὅμως ἓνας φό-
 βος παράξενος καὶ ἀλλοιώτικος. Δὲν ἔμοιαζε μὲ
 τὸ φόβον πὺν εἶχα γιὰ τοὺς παπᾶδες καὶ τοὺς
 γιατρούς. Ὅταν ἔβλεπα τὸν παπᾶ ἢ τὸν γιατρό,
 ἐκρυβα τὸ πρόσωπό μου νὰ μὴ τοὺς ἰδῶ. Μὲ
 τὶς κυρίες τὸ πρᾶγμα ἦτανε διαφορετικόν. Ἦθελα
 νὰ τὶς βλέπω ὅπως εἶπα, κρυμμένος ἀπὸ πίσω
 ἀπὸ τὰ πυκνὰ δένδρα. Μοῦ ἄρεσαν πολλὰ πρᾶγ-
 ματα ἀπᾶνω τους. Τὸ περπάτημά τους, μὲ τὸ
 ἀνασηκωμένο φουστάνι, μὲ τὰ μικρὰ τους ποδα-
 ρᾶκια πὺν χτυποῦσαν βιαστικὰ ἀπᾶνω στὶς
 πλάκες, μὲ μεθοῦσε. Ἐπειτα μοῦ ἄρεσαν οἱ
 μακρὲς πλεξοῦδες τῶν κοριτσιῶν, δεμένες μὲ

κορδελάκια, πὺν κατέβαιναν σὰ μεγάλο φίδι ἀνά-
 μεσα στοὺς ὤμους. Μοῦ ἄρεσαν τὰ παχουλὰ,
 λευκὰ μάγουλα πὺν κοκκίνιζαν, σὰ χνουδωτὰ
 ροδάκινα. Μοῦ ἄρεσαν τὰ μακρὰ καὶ παιγι-
 διάρικα δάχτυλα, ὅταν ἀνέβαιναν σιγαλὰ πρὸς
 τὸ μέτωπο, ἀνασήκωναν τ' ἀπαλὰ μαλλᾶκια, καὶ
 σάλευαν μὲ χάρι μέσα στὶς μεταξωτὲς τρίχες.
 Κάτι ὅμως πὺν μοῦ ἠλέκτριζε ὅλο μου τὸ σῶμα
 καὶ μοῦ ἔκανε τὴν ἴδια ἐντύπωσι σὰ νὰ ἔπερτα
 μιὰ ζεστὴ καλοκαιρινὴν ἡμέρα μέσα σὲ δροσερό,
 γαλανώτατο νερό, ἦτανε τὰ ξαφνικά, τρελλὰ
 γέλια. Ἀκουμποῦσα τότε ἀπᾶνω στὰ δένδρα σὰν
 ναρκωμένος ἀπὸ μιὰ παράξενη εὐχαρίστησι
 καὶ ἀκουγα, καὶ ἀκουγα σὰ μεθυμένος.

Μὰ γιατί τάχα μ' ἔπιανε ὁ παράξενος αὐτὸς
 φόβος, ὅταν ἔβλεπα τὶς ὠραίες κυρίες νὰ τρέ-
 χουν ἀπὸ πίσω μου μέσα στὸν κήπον, γιὰ νὰ μὲ
 φιλήσουν. Πολλὲς φορές τὸ συλλογίζομουν μόνος
 μου καὶ ἤθελα νὰ πείσω τὸν ἑαυτό μου πὼς
 αὐτὸ πὺν ἔκανα ἦτον ἀνοησία. Καὶ ἀποφάσιζα
 στὸ ἔξῃς νὰ γίνω ἡμερὸς, νὰ μὴν κρύβωμαι μέσα
 στὸ περιβόλι καὶ νὰ κάθωμαι ἡσυχὰ νὰ δέχομαι
 τὰ φιλιὰ τῶν ὠραίων κυριῶν. Κάτι τι ὅμως
 μ' ἐμπόδιζε νὰ κρατήσω τὴν ἀπόφασί μου. Τότε
 κατάλαβα, πὼς ἦταν ἓνας ἄλλος λόγος, πὺν
 κανόνιζε τὴν περιέργη αὐτὴ καὶ γελοία διαγωγὴ
 μου. Εἶχα δίκαιο. Ὁ τρόπος πὺν μὲ κυνηγοῦσαν
 οἱ ἔμορφες κυρίες δὲν ἦτανε σοβαρός. Τί θὰ πῇ
 νὰ μὲ κυνηγοῦν μέσα στὰ δρομαλᾶκια τοῦ περι-
 βολιοῦ καὶ νὰ θέλουν νὰ μὲ φιλήσουν, ἔτσι
 μπροστὰ σὲ ὅλον τὸν κόσμον! Αὐτὸ μοῦ πείραζε
 τὴν αξιοπρέπειά μου, μ' ἐξευτέλιζε καὶ μὲ ταπει-
 νωνε. Τί ἀξία μπορούσε νᾶχῃ ἓνα φιλή, ἔτσι
 χωρὶς λόγο, ἀπὸ συνήθεια ἢ ὑποχρέωσι ἢ ἀστεί-
 οτητα, μόνο καὶ μόνο γιατί φοροῦσα κοντὰ παν-
 τᾶλόνια καὶ δὲν εἶχα μουστάκια ἀποπᾶνω ἀπὸ τὸ
 στόμα μου; Γιατὶ δὲ φιλοῦσαν ἔτσι καὶ τοὺς
 μεγάλους οἱ ἔμορφες κυρίες; Ἐξ ἐναντίας μὲ
 τοὺς μεγάλους ἦτανε ντροπαλὲς καὶ κατέβαζαν
 μὲ τόση χάρι τὰ μάτια καὶ κοκκίνιζαν καὶ ἔλεγον
 μικρὰ, σύντομα, κομμένα λόγια. Ἦτσι τὶς ἤθελα
 καὶ ἔγῳ ντροπαλὲς, μὲ κόκκινα, κόκκινα μάγουλα,
 μὲ βιαστικὰ καὶ κομμένα λόγια καὶ μὲ πυρῶν
 αὐτιάκια. Καὶ νὰ εἶναι μιὰ μοναχὴ τῆς, ὅχι πολ-
 λές, ὅχι μπροστὰ σὲ ὅλο τὸν κόσμον, μιὰ μοναχὴ
 τῆς, καὶ νὰ κάθεται κοροασμένη μέσα στὴ
 βεράντα τοῦ κήπου, κάτω ἀπὸ τὰ πυκνὰ φύλλα
 τοῦ σκοτεινοῦ κισσοῦ. Καὶ ἔγῳ νὰ πλησιάζω δειλά,
 ἔτσι σὰν νὰ μ' ἔφερε ὁ δρόμος μου νὰ καθίσω
 κοντὰ τῆς, νὰ πιάσω ἐλαφρὰ τὸ χεῖρ τῆς, καὶ τὰ
 μάτια μας νὰ συναντηθοῦν μιὰ βιαστικὴ στιγμή,
 μέσα στὴ σιωπὴ. Καὶ ὕστερα, ὕστερα χωρὶς νὰ
 τὸ καταλάβω, νὰ πλησιάσῃ τὸ μέτωπό μου μὲ
 τὸ δικὸ τῆς καὶ νὰ νοιώσω τὸ ἐλαφρὸ γαργαλι-
 σμα τῶν μαλλιῶν τῆς ἀπᾶνω στὰ δικά μου μαλ-
 λιά. Τὸ ἄλλο χεῖρ μου τότε θὰ γλιστροῦσε
 μοναχὸ του, χωρὶς νὰ τὸ θελήσω, γύρω ἀπὸ τὴν

λεπτή της μέση, σκλαβωμένη αὐστηρὰ μέσα σ' ἕνα χωριτωμένο θώρακα, σὰν τὸ κλαδί τοῦ κισσοῦ ποὺ ἀγκάλιαζε τὴν μαρμαρένια κολόνα. Καὶ τότε τὸ μαγουλό μου θὰ εἶχε ἀκουμπήσει, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω ἀπάνω στὸ δικό της καὶ ἡ ζέστη τοῦ αἵματος θάνακατευότανε παράξενα μέσα στὴν ψυχὴ μου μαζί με τὴν ἀνατριχίλα καὶ τὸ γαργάλισμα τῶν μαλλιῶν ἀπάνω στὸ μέτωπό μου. Κ' ἔπειτα τὰ χεῖλιά μου θ' ἀγγίζαν ἀπάνω στὰ δικά της, ἐλαφρά, τόσο ἐλαφρά, ὅσο ἀγγίζει τὸ φύλλο τοῦ δόδου ἐπάνω στὸ ἀκίνητο νερό, ποὺ τ' ὥριζε ἕνα ἐλαφρότατο φύσημα. Χωρὶς κανέναν ἦχον ἢ φλοίσβημα...

Ἔτσι ὄνειρευόμουν ἕνα φίλιν, κρυμμένος πίσω ἀπὸ τὰ πυκνὰ δένδρα. Ὅχι μὲ κυνηγητὰ, μὲ ταραχὴ, μὲ γέλια, ἕνα φίλιν ποὺ ν' ἀκουσθῇ ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον, σὰν τὰ φίλια ποὺ δίδουνε οἱ γρη῏ς γυναῖκες, ὅταν ἀπαντιοῦνται στὸ δρόμο, καὶ τὰ μικρὰ παιδάκια, ὅταν τὰ βάζουν μετὰ τὸ στασιὸ νὰ φιληθοῦν. Τέτοιο φίλιν μ' ἔξυτέλιζε, μετὰ τὴν ὥριση καὶ γι' αὐτὸ ἔτρεχα σὰν τὸ ἀγρίμι καὶ σκαρφάλωνα ἀπάνω στὰ δένδρα, ὅταν μετὰ κυνηγοῦσαν οἱ ἑμορφες κυρίες. Καὶ τώρα καταλαβαίνω πὼς εἶχα δίκαιο καὶ δικαιολογῶ τὴ διαγωγή μου.

Ἐκεῖνον τὸν καιρό, ὅπως εἶπα, ἄρχισα νὰ πηγαίνω στὸ σχολεῖο. Ἐκεῖ ἔκαμα καὶ τοὺς πρώτους μου φίλους, ποὺ ἤμουν περήφανος γι' αὐτούς. Ὅταν ἔβγαινα στὸ δρόμο μετὰ κανέναν ἀπὸ τοὺς δικούς μου καὶ ἀπαντοῦσα κανέναν ἀπὸ τοὺς φίλους μου, τὸν χαιρετοῦσα μ' ἐπίσημο τρόπο. Περιμένα νὰ με ρωτήσουν ποιὸς εἶνε αὐτὸς ποὺ χαιρετῶ, καὶ ὅταν δὲν με ρωτοῦσαν, ἔλεγα μόνος μου μετὰ σοβαρότητα:

— Τὸν βλέπετε αὐτόν; Εἶνε φίλος μου.

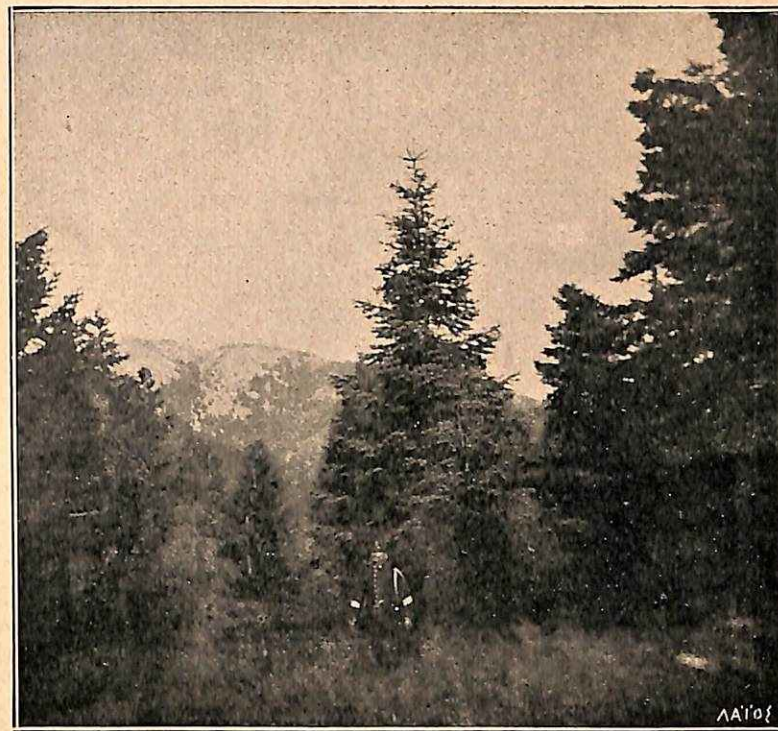
Οἱ φίλοι μου στὸ σχολεῖο ἤξεραν φαίνεται πολὺ περισσότερα πράγματα ἀπὸμένα. Καὶ μετὰ ντροπιάζαν συχνὰ μετὰ τὴν κουταμάρα καὶ τὴν ἀδωότητά μου. Αὐτοὶ εἶχαν φιλήσει πολλὰ κορίτσια τῆς ἡλικίας τους, μοῦ ἔλεγαν μάλιστα πὼς τοὺς τσιμποῦσαν τὰ μπράτσα τους, πράγμα, ποὺ δὲν μποροῦσα νὰ καταλάβω γιατί τάχα τὸ κάνανε, κι' ἄλλα παράξενα πράγματα ποὺ δὲν τὰ πίστευα. Ἐπειτα περνοῦσαν κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα τῶν κοριτσιῶν, ἀκολουθοῦσαν ἀπὸ πίσω στὸν περίπατο καὶ τοὺς ἔδιναν κρυφὰ λουλούδια καὶ γραμματάκια. Ἐκεῖνες τοὺς ἔδιναν ἄλλα γραμματάκια, ποὺ μύριζαν ἀπὸ δυνατὲς μυρουδιές καὶ βάζανε μέσα τρίχες ἀπὸ τὰ μαλλιά τους, πατημένα λουλούδια καὶ δὲν ἤξερω τί ἄλλο. Μοῦ λέγανε πὼς πρέπει νὰ κάμω κι' ἐγὼ τὸ ἴδιο, μὰ κανέναν δὲν μοῦ σύστησε ἕνα κορίτσι, ποὺ νὰ θέλῃ νὰ μοῦ γράφῃ γραμματάκια καὶ νὰ μοῦ στέλνῃ τρίχες ἀπὸ τὰ μαλλιά της. Ἐκεῖνοι λέγανε πὼς πρέπει νὰ τὴ βρῶ μοναχὸς μου, νὰ προσέξω

ὅταν μετὰ κυττάξῃ κανένα κορίτσι, νὰ τὸ κυττάξω κι' ἐγὼ κ' ἔπειτα σιγὰ-σιγὰ νὰ πιάσωμε φίλιες, πράγματα ποὺ μοῦ ἐφαίνοντο πολὺ δύσκολα, γιατί ἐγὼ ποτέ μου δὲν μποροῦσα νὰ καταλάβω ἂν ἕνα κορίτσι στὸ δρόμο κύτταζε ἔμένα ἢ τὸν πλαγινὸ μου ἢ τὸ ἀντικρινὸ σπῆτι. Ὅταν κύτταζα ἐγὼ, τύχαινε νὰ μὴ μετὰ κυττάξῃ καμία, καὶ ὅταν μοῦ ἔλεγαν ὅτι μετὰ κυττάζει καί ποια, ἐγὼ τύχαινε νὰ ἔχω τὰ μάτια μου γυρισμένα στὸ χῶμα ἢ ἀλλοῦ. Δὲν ξέρω πὼς γινότανε αὐτό, ξέρω ὅμως πὼς ποτέ δὲν ἔτυχε τὰ μάτια μου νὰ ἀνταμωθοῦν μετὰ ἄλλα μάτια, ὥς ποὺ στὸ τέλος ἀπελπίσθηκα ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου.

Οἱ φίλοι μου ὅμως εἶχανε καὶ ἄλλες ιδέες. Μιὰν ἡμέρα μοῦ εἶπαν πὼς θ' ἄρθουν τὸ βράδυ βράδυ νὰ παίξωμε στὸ περιβόλι μας. Σὰν ἦλθαν, μοῦ εἶπαν πὼς ἂν σκοτεινιάσῃ λίγο, πρέπει νὰ πᾶμε νὰ πετάξωμε πέτρες καὶ νὰ σπάσωμε τὰ κεραμίδια καὶ τὰ τζάμια τῆς γυναίκας ποὺ καθότανε στὸ μικρὸ σπιτάκι τοῦ οἰκοπέδου μας. Στὴν ἀρχὴ τὸ πρᾶγμα μοῦ φάνηκε παράξενο καὶ ἀνόητο. Οἱ φίλοι μου ἤξεραν περισσότερα πράγματα ἀπὸμένα, ἐγὼ ὅμως δὲν ἤθελα νὰ τοὺς ἀκολουθῶ. Γιατί τάχα νὰ σπάσωμε τὰ τζάμια τῆς φτωχῆς γυναίκας; Ἐκεῖνοι μοῦ εἶπαν μετὰ ἀπόφασι:

— Ἔτσι πρέπει. Ἐσὺ εἶσαι κοντὸς καὶ δὲν καταλαβαίνεις. Πρέπει νὰ τῆς σπάσωμε τὰ τζάμια γιατί εἶνε κακὴ γυναῖκα...

Γιατί ἦτανε κακὴ γυναῖκα δὲν μποροῦσα ἀκόμα νὰ τὸ καταλάβω. Τότε ἕνας ἀπὸ τοὺς φίλους μου, ποὺ ἦτανε σὲ μεγαλύτερη τάξι, μοῦ εἶπε πὼς στὴν Ἱερὰ Ἱστορία, ἔτσι ἦτανε καὶ τότε μιὰ κακὴ γυναῖκα, καὶ πὼς ὁ Χριστὸς εἶπε νὰ τὴν πετροβολήσουν. Αὐτὸς ποὺ ἦτανε σὲ μεγαλύτερη τάξι ἀπὸμένα καὶ εἶχε μάθει Ἱερὰ Ἱστορία, καὶ θὰ ἤξερε ποὺ τῶλεγε. Ἡ ἀλήθεια εἶνε πὼς τὰ λόγια του δὲν μετὰ πείσανε, καθὼς δὲν εἶχα ὅμως δική μου θέλησι καὶ μετὰ περνοῦσαν ὥς τώρα γιὰ κοντό, ποὺ δὲν εἶχα καταφέρει νὰ βρῶ κι' ἐγὼ ἕνα κορίτσι νὰ μοῦ γράφῃ γραμματάκια μετὰ μυρωδιές καὶ πατημένα λουλούδια, ἀναγκάσθηκα νὰ δεχθῶ τὴν πρότασί τους. Βγήκαμε ἔξω στὸ δρόμο, κρυφτήκαμε ἀπὸ πίσω ἀπὸ κατὶ μανδρότοιχον καὶ ἀρχίσαμε νὰ πετροβολοῦμε τὸ σπῆτι. Μία πέτρα δική μου ἔπεσε ἀπάνω στὰ κεραμίδια κι' ἕνας κοντὸς κρότος ἦλθε ὥς ταῦτιά μου. Μιὰ ἄλλη πέτρα χτύπησε μετὰ δύναμι ἀπάνω στὸ σιδερένιο καπνοδόχο. Ἐπειτα μία ἄλλη πέτρα κι' ἕνας κρότος δυνατὸς ἀκούσθηκε κι' ἕνα τζάμι καταρράκισε κοιμῶντα στὸ δρόμο. Ἀρχισα νὰ τρέμω. Ἡ θύρα ἔξαφνα ἀνοίχθηκε βιαστικὰ καὶ μιὰ σκιὰ πρόβαλε στὸ σκοτάδι. Δὲν μπόρεσα νὰ διακρίνω τίποτε. Οἱ φίλοι μου σκορπίσθησαν στὰ τέσσερα σημεῖα, ἔγειναν ἀφαντοὶ καὶ μ' ἄφησαν ὁλομόναχο. Ἀρχισα κι' ἐγὼ νὰ τρέχω καὶ σκουντουφλώντας χῶδηκα στὴν πόρτα μας. Ἡ καρδιά μου χτυποῦσε δυνατὰ...

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΑΣΗ — ΠΙΝΔΟΣ

ΦΩΤΟΓΡ. Π. Κ.

Ὅλη τὴν ἄλλη ἡμέρα ἤμουν σὰ μαγκωμένος. Ἐβλεπα τριγύρω μου μετὰ φόβο. Κάθε φορὰ ποὺ χτυποῦσε ἡ θύρα, πάγωνα ὁλόκληρος, καὶ ὅταν ἔβγαινα νὰ πᾶω στὸ σχολεῖο, θαρροῦσα πὼς ἀκουα βιαστικὰ βήματα ἀπὸ πίσω μου καὶ πὼς οἱ κλητῆρες τρέχανε νὰ μετὰ συλλάβουν. Καταλάβαινα πὼς ἔκαμα μιὰν ἄσχημη πράξι καὶ πρὸ πάντων μιὰν ἀδικία. Καλὰ-καλὰ δὲν μποροῦσα νὰ ξεχωρίσω τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακό. Ἡ ἀδικία ὅμως ἦτανε ἡ πρώτη ἀμαρτία ποὺ τὴν κατάλαβα μοναχὸς μου, χωρὶς κανέναν νὰ μοῦ τὴν μάθῃ. Naί, εἶχα κάμει μιὰν ἀδικία στὴν φτωχὴ γυναῖκα. Καὶ δὲν μποροῦσε νὰ χωρέσῃ ὁ νοῦς μου πὼς ὁ Χριστὸς, ὅπως ἔλεγε ἐκεῖνος ὁ συμμάθητῆς μου, ποὺ εἶχε μάθει τὴν Ἱερὰ Ἱστορία, εἶχε πῆ νὰ πετροβολήσουν μιὰ γυναῖκα.

Ὑστερα ἀπὸ λίγες ἡμέρες ἄρχισα νὰ ξεχνῶ τὴν ἀμαρτία μου καὶ νὰ ξαναπερνῶ ἀφορὰ ἀπὸ τὸ μικρὸ σπιτάκι. Ἐνα βράδυ καθὼς περνοῦσα ξένοιαστος ἀπὸξω ἀπὸ τὴν πόρτα, ἕνα χέρι μ' ἄρπαξε ἀπὸ τὸν ὦμο. Γύρισα καὶ εἶδα τὴν «κακὴν γυναῖκα». Τὸ αἷμα μου εἶχε παγώσει. Ἐκαμα νὰ φύγω, μὰ περισσότερο ἀπὸ τὸ χέρι ποὺ μοῦ ἔσφιγγε τὸν ὦμο, μετὰ κράτησε ἕνα γέλιο

δροσερὸ καὶ χαρούμενο σὰν ἐκεῖνα τὰ γέλια ποὺ μετὰ μαγνητίζανε ὅταν καθόμουν κρυμμένος πίσω ἀπὸ τὰ πυκνὰ δένδρα. Ἡ «κακὴν γυναῖκα» γελοῦσε μετὰ μιὰ χαρὰ καὶ μιὰ καλοσύνη παράξενη. Ἦτανε ντυμένη μ' ἕνα λευκὸ, λεπτὸ πουκαμισάκι, τόσο λεπτὸ καὶ δροσερὸ, ποὺ τριγύρω στὸ λαιμό της, σὰν ἕνα μισοφένγαρο μέσα σὲ κατὰχινὰ, ξεχώριζε κάτω ἀπ' τὸ ὕφασμα τὸ στήθος της, χαράγμένο ἀπὸ τὸν κύκλο τοῦ πουκαμισοῦ της. Τὸ θυμάμαι σὰν ὄνειρο. Τὰ μαλλιά της ἦσαν ἀνεβασμένα στὸ μέτωπο καθαρὰ καὶ λεπτὰ σὰν μετὰ καὶ μιὰ ἐλαφρότατη μυρωδιὰ ἀπὸ μενεξέδες πετοῦσε τριγύρω της, σὰν νὰ τὴ φυσοῦσε μετὰ τὴ βιαστικὴν ἀναπνοή της. Ὅλ' αὐτὰ δὲν τὰ εἶχα προσέξει τὴν ἴδια στιγμή, τὰ θυμήθηκα ὅμως ὕστερα καὶ μοῦ ἔμειναν ἐντυπωμένα. Ἐγὼ στεκόμουν σὰν ἀπολιθωμένος.

— Μὴ φοβάσαι, δὲν θὰ σοῦ κάνω κακό, μοῦ εἶπε περνοῦντας ἐλαφρὰ τὸ χέρι της ἀπάνω στὰ μαλλιά μου.

Ἀισθάνθηκα τότε πὼς μοῦ ἐρχότανε νὰ κλάψω, μὰ κρατήθηκα καὶ κατὰπια μετὰ κόπο κατὶ τι σὰ μολύβι. Φαίνεται πὼς ἤμουν ἀξιολύπητος, γιατί κι' ἐκεῖνη ἔπαυσε νὰ γελάει κι' ἔσκυψε νὰ μετὰ τάξῃ στὰ μάτια. Ἦτανε ἡ πρώτη μου φορὰ ποὺ τὰ μάτια μου ἀπαντήθηκαν μετὰ γυναικεῖα μάτια,

χωρίς νὰ τὸ θέλω. Τί παράξενο πρᾶγμα! Ποτέ μου δὲν θὰ τὸ ξεχάσω. Μοῦ ἔσφιξε τότε τὰ μαλλιά τριγύρω στὸ λαιμό μου καὶ μοῦ εἶπε:

— Πές μου τώρα γιατί πετοῦσες τὶς πέτρες τὸ ἄλλο βράδυ;

Τότε σὰν κᾶτι νὰ ἔλυωνε μέσα μου, ἔνοιωσα δύο δάκρυα νὰ κυλοῦν στὰ μάγουλά μου. Τὰ πόδια μου τρέμανε.

Ἐκείνη καθὼς ἦτανε σκυμιμένη καὶ μὲ κύταζε στὰ μάτια, ἔφερε τὸ κεφάλι μου κοντὰ στὸ πρόσωπό της. Ἡ μυρωδιά τῶν μενεξέδων γινότανε ὁλοένα ζωηρότερη. Ἐνοιωσα τότε νὰ κλείνουν τὰ μάτια μου καὶ δὲν θυμοῦμαι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἓνα γαργάλισμα σὰν ἀπὸ μαλακὸ πούπουλο στὸ μέτωπό μου, μιὰ γλυκειὰ πιρᾶδα στὰ μάγουλά μου καὶ ἔπειτα δύο δροσερὰ χεῖλια ἀπάνω στὰ κλειστά, δακρυσμένα μάτια μου. Τότε τὰ δικά μου χεῖλια σάλειψαν καὶ φίλησαν τὸν ἄερα... Ὁλ' αὐτὰ μοῦ φανήκανε σὰν ὄνειρο,

μέσα σ' ἓνα περιβόλι ἀπὸ μενεξέδες, ποὺ δὲν τὸ εἶχα ὄνειρευθῇ ποτέ μου. Καὶ πρώτη φορὰ μοῦ ἦλθε ἡ ἐπιθυμία νὰ πεθάνω, νὰ πεθάνω τὴν ἴδια ἐκείνη τὴ στιγμή...

Ὅταν βρέθηκα στὸ σπῖτι ὅλα τὰ πράγματα μοῦ φάνηκαν ἀλλοιώτικα, ἄσχημα, μικρὰ καὶ στενόχωρα. Ἡ κάμαρά μου ἀκόμα ἦτανε πρὸ στενὴ καὶ τὰ ἐπιπλα μ' ἐνοχλοῦσαν τριγύρω. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἄφισα καὶ τὰ παράξενα καὶ ἀνόητα παιγνίδια μου μέσα στὸ περιβόλι κ' ἔπαινα νὰ τρώω χόρτα καὶ γαϊδουράγκισθα. Ἀνοίγα μόνο τὸ παράθυρό μου ποὺ ἔβλεπε στὴ θάλασσα καί, γιὰ ὥρες ἀκουμπισμένος ἀπάνω στὸ χέρι μου, κύτταζα τὸ μακρινὸ πέλαγος μὲ τὰ λευκὰ πανάκια, ποὺ φεύγανε καὶ χάνοντο, τὸ ἓνα πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ πολλὰς φορὲς ξεχνοῦσα τὸν ἑαυτό μου καὶ νόμιζα πὼς εἶμαι ἓνας ἀπ' τοὺς λευκοὺς γλάρους ποὺ πετοῦσαν ἐλεύθεροι μέσα στὸ γαλάζιο χάος.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Θ Ε Ο Δ Ω Ρ Α ¹

Π Ρ Α Ξ Ι Σ Τ Ρ Ι Τ Η

Σ Κ Η Ν Η Τ Ρ Ι Τ Η

ΘΕΟΔΩΡΑ — ΠΕΛΑΓΙΑ ἀθηναία καθαρίστρια.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Κάθησε καὶ ὁμίλησέ μου διὰ τὴν πατρίδα σου, τί εἶναι αὐταὶ αἱ Ἀθῆναι διὰ τὰς ὁποίας ὅλοι ὁμιλοῦν.

Ἡ Θεοδώρα ἐξαπλώνεται ἐπὶ τοῦ μικροῦ θρόνου. Ἡ Πελαγία κάθεται ἔμπροσς εἰς τὰ πόδια της. Ὑπόκρουσις.

ΠΕΛΑΓΙΑ

Ὅλα εἶναι ὥραϊα ἐκεῖ κάτω. Ὁ οὐρανὸς γελᾷ γαλανὸς εἰς τὰ ὕψη καὶ ἡ γῆ τοῦ στέλλει ἀνθισμένα μειδιάματα. Καὶ μεταξὺ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς οἱ ἄνθρωποι εἶνε ὥραϊοι, τολμηροὶ καὶ ὑπερήφανοι.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Οἱ ἄνθρωποι εἶναι θρασεῖς, ἀπερίσκεπτοι καὶ ἀνυπότακτοι.

ΠΕΛΑΓΙΑ

Τὸ πρῶτ' ἡ Αὐγὴ ξεφυλλίζει ρόδα εἰς τὰ βουνὰ καὶ σκορπίζει παρθενικά ἐρυθρήματα εἰς τὴν

θάλασσαν. Καὶ ὁ Φοῖβος, αἰώνιος ἔραστής, τρέχει νὰ φιλήσῃ τὴν ἀθανάσιαν τῆς Ἀκροπόλεως, μὲ τὸν ἔρωτα τῆς ὁποίας δὲν ἐκουράσθη.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ὁ ἥλιος, πλάσμα τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὄντων!

ΠΕΛΑΓΙΑ

Ἐκεῖ τὸ μεσημέρι ὁ τέτιξ, τραγουδιστὴς φαιδρὸς καὶ ἀμέριμνος, ψάλλει μέσα ἀπὸ τοὺς κλάδους τὸ τραγοῦδι τῆς ἐφημέρου ζωῆς καὶ τοῦ περαστικοῦ πάθους καὶ τοῦ φλογεροῦ αἰσθηματος ποὺ θὰ σβύσῃ πρὶν σβύσῃ ὁ ἥλιος.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ὁ τέτιξ ἀμέριμνος τραγουδιστὴς ὅπως ὅλοι σεῖς ἐκεῖ κάτω!...

ΠΕΛΑΓΙΑ

Καὶ τὸ βράδυ ὅταν ὁ ἥλιος πηγαίνει νὰ κοιμηθῇ πίσω ἀπὸ τὸν Αἰγάλεω, ἀόρατα χέρια ξεφυλλίζουν ἕα ἔπάνω εἰς τὸν Ὑμηττὸν καὶ τὰ βουνὰ φοροῦν τὴν πορφύραν τῶν παλαιῶν μας βασιλέων διὰ ν' ἀποχαιρετίσουν ὅπως ἀρμόζει τὸν βασιλέα τοῦ φωτός.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Τὸν ἥλιον, πλάσμα τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὄντων!

¹ Ἀπόσπασμα. Παρεστάθη πρώτην φορὰν εἰς τὸ Βασιλικὸν θέατρον τὴν 8 Μαρτίου 1908.

ΠΕΛΑΓΙΑ

Ὁ ἄνεμος μέσα ἀπὸ τοὺς κλάδους τοῦ ἐλαιῶνος τῶν Ἀθηνῶν, τραγουδεῖ τοὺς στίχους τοῦ Θεοκρίτου, καὶ κάτω ἀπὸ τὰς πλατάνους τοῦ Ἰλισσοῦ οἱ γλυκεῖς διδάσκαλοι ἀφίνουν νὰ τρέχῃ ἀπὸ τὸ στόμα των τὸ μέλι ποὺ ἐσύναξαν αἱ μέλισσαι εἰς τὴν ἀπαλὴν πλευρὰν τοῦ Ὑμηττοῦ.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Οἱ σοφισταὶ μαγεύουν μὲ τὰ λόγια των τ' ἀπατηλὰ τοὺς νέους.

ΠΕΛΑΓΙΑ

Καὶ μέσα εἰς τὰς παλαιστράς οἱ ἔφηβοι ὀρθοῦν τὰς ὥραϊας γραμμὰς τῶν σωμάτων, καὶ μέσα εἰς τὰ ἐργαστήρια ὁ Νοῦς πλάττει εἰς μάρμαρον κατὰλευκον τοὺς φαιδρὸς θεοὺς καὶ τὰς ὥραϊας θεὰς τοῦ Ὀλύμπου.

ΘΕΟΔΩΡΑ

Ὁ ἄνθρωπος πλάττει τοὺς ψευδεῖς θεοὺς. Καὶ ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον.

ΠΕΛΑΓΙΑ

Ὅλα εἶναι ὥραϊα ἐκεῖ κάτω, καὶ τὰ χρώματα εἶναι ἀρμονικά καὶ αἱ γραμμαὶ εἶναι εὐγενεῖς καὶ τ' ἀρώματα εἶναι λεπτά. Καὶ εἶναι ἐκεῖ ἡ γαλήνη καὶ ἡ χαρὰ καὶ ἡ ὁρμὴ καὶ τὸ φῶς καὶ ἡ δόξα. Ὁ κόσμος ὁλόκληρος μᾶς ἐπῆρε ἀπὸ ἐκεῖ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς καὶ τὸ φῶς τοῦ πνεύματος. Πετᾷ τὴν λύραν της καὶ γονατίζει. Ὡ, δέσποινα Θεοδώρα, δεῖξε τὴν εὐνοιάν σου σὺ ἡ παντοδύναμος εἰς τὴν Ἀθηναίαν καθαρίστριαν.

ΘΕΟΔΩΡΑ

μὴ κατορθώνουσα νὰ κρύψῃ τὴν συγκίνησίν της.

Ζήτησε ὅ,τι θέλεις. Δὲν θὰ σοῦ ἀρνηθῶ. Ἐχεις μέλι τῆς πατρίδος σου εἰς τὴν γλῶσσαν σου. Ζήτησε ὅ,τι θέλεις...

ΠΕΛΑΓΙΑ

Χάριν θέλω, Δέσποινα! Χάριν διὰ τὸν Ἰωάννην!...

ΘΕΟΔΩΡΑ κλαίονσα.

Ὡ!...

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΔΟΚΙΜΙΑ ΤΟΥ ΕΜΜΕΡΣΟΝ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

Ἐνα παράδοξο παιδί, τρελλὰ φρόνιμο.
Ἀκολουθοῦσε τὸ παιγνίδι μὲ τὰ δόξαχα μάτια του,
Ποῦ, σὰν μετέωρα, ἐξητοῦσαν τὸ δρόμο τους
Κ' ἔσχιζαν τὴ νύκτα μὲ τὴ μουσικὴ τῶν ἀκτινοβολιᾶν.
Ξεπερνοῦσαν τὰ ὄρια τοῦ ὀρίζοντος,
Ποῦ τὸν ἐρευνοῦσαν μὲ τὸ προνόμιον τοῦ Ἀπόλλωνος.
Μέσ' ἀπὸ τὸν ἄνδρα, τὴν γυναῖκα, τὴ θάλασσα καὶ τὸ ἀστὲρ,
Ἐβλεπαν μακρὰ τὸν χορὸν τῆς φύσεως εἰς τὸ μέλλον.
Μέσ' ἀπὸ τοὺς κόσμους, τὰς φυλὰς, τὰς λέξεις καὶ τοὺς χρόνους,
Ἐβλεπαν τὴ μουσικὴ τάξιν καὶ τοὺς ταιριασμένους στίχους.

Βάρδοι δλύμπιοι, ποῦ ἔβαλλαν
Τὰς θείας ιδέας ἐδῶ κάτω,
Ποῦ μᾶς βρῖσκουν καὶ μᾶς κρατοῦν πάντα νέους.

Ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους λαμβάνει κανεὶς ὡς κοίτας τῆς καλαισθησίας, εἶνε συχνὰ ἄνθρωποι ποὺ ἀπέκτησαν κάποιαν γνῶσιν τῶν περιφήμων εἰκότων καὶ ἀγαλμάτων, καὶ ἔχουν κλίσιν διὰ κάθε τι κομψόν· ἀλλ' ἂν ἐρωτήσετε, ἂν εἶνε ὥραϊα ψυχὰι, καὶ ἂν αἱ πράξεις των εἶνε ὅπως τὰ

ὥραϊα ἔργα τῆς τέχνης, μαρθάνετε, ὅτι εἶνε ἐγωῖσται καὶ ἄνθρωποι τῶν αἰσθήσεων. Ἡ ἀνατροφή των εἶνε μερικὴ, καὶ ὅπως τὸ ξύλον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προστριβόμενον μ' ἓνα ἄλλο εἰς ἓνα μόνον σημεῖον, παράγει σπινθῆρα, ὁλόκληρος ἡ ψυχὴ των εἶνε ἀνίκανος νὰ φλογισθῇ.
Ἡ τῶν ὥραϊων τεχνῶν γνῶσις των συνίσταται εἰς τὴν σπουδὴν μερικῶν κανόνων καὶ μερικῶν λεπτομερειῶν, ἢ εἰς μίαν περιορισμένην κρίσιν τῶν χρωμάτων καὶ τῶν σχημάτων, ἐξασκουμένην χάριν ἀναπαύσεως ἢ ἀπὸ ματαιότητος. Ἀποδείξεις τῆς μικρολόγου θεωρίας τοῦ ὥραϊου εἰς τὸ πνεῦμα τῶν ἐρασιτεχνῶν μας, εἶνε, ὅτι φαίνονται πὼς ἔχασαν αὐτὴν τὴν ἀντίληψιν· ὅτι ἡ μορφή ἐξαργατὰ στενῶς ἀπὸ τὴν ψυχὴν. Δὲν ὑπάρχει θεωρία τῆς μορφῆς εἰς τὴν σύγχρονον φιλοσοφίαν. Αὕτη φαίνεται πὼς πιστεύει, ὅτι ἐρρίφθημεν μέσα εἰς τὰ σώματά μας, ὅπως ἡ φωτιὰ ποὺ ὀπτουν μέσα εἰς ἓνα δοχεῖον διὰ νὰ τὴν μετακομίσουν· ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀκόμη ἐντὸς μας καμιά ἀκριβὴς ἐφαρμογὴ

τοῦ ὁργάνου εἰς τὸ πνεῦμα, — καί, γενικῶς τοῦλάχιστον, ὅτι τὸ ὄργανον εἶνε ἀκόμη ὀλιγώτερον ἢ ἀνθρώποις, ἢ βλάστησις τοῦ πνεύματος. Ὡσαύτως, ὅσον ἀφορᾷ ἄλλας μορφάς, νοήμονες ἄνθρωποι δὲν πιστεύουν ὅτι ὁ ὑλικὸς κόσμος ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν σκέψιν ἢ ἀπὸ τὴν βούλησιν. Θεολόγοι εὐρίσκουν, ὅτι ἡ συμβολικὴ σημασία ἐνὸς πλοίου, ἐνὸς νέφους, μιᾶς πόλεως ἢ ἐνὸς συμβολαίου εἶνε σχῆμα διακοσμητικῆς μεταφορᾶς (decorative metaphor): ἀλλὰ προτιμῶν νὰ ἐπαλέθουν εἰς τὸ στερεὸν ἔδαφος τῆς ἱστορικῆς ἐνεργείας καὶ αὐτοὶ οἱ ποιηταὶ ἀρκοῦνται νὰ ζοῦν κατὰ τρόπον ἀστικὸν καὶ ὁμοίομορφον μὲ ἐκεῖνον τῶν γειτόνων των, καὶ κατασκευάζουν εὐχαρίστως τὸ ποίημά των κατὰ τὴν φαντασίαν των, εἰς μίαν σωτηρίαν ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν ἰδίαν των πείραν. Ἀλλὰ τὰ ὑψηλότερα πνεύματα αὐτοῦ τοῦ κόσμου δὲν ἔπαισαν ποτὲ νὰ ἐξερευνοῦν αὐτὰ τὰ ἴδια τὴν διπλὴν σημασίαν, — τί λέγω; τὴν τετραπλὴν, τὴν ἑκατονταπλὴν σημασίαν κάθε αἰσθητικοῦ γεγονότος: μάρτυρες ὁ Ὁρφεύς, ὁ Ἑμπεδοκλῆς, ὁ Ἡράκλειτος, ὁ Πλάτων, ὁ Πλούταρχος, ὁ Δάντης, ὁ Σβέντεμβοργ καὶ ὅλοι οἱ διδάσκαλοι τῆς γλυπτικῆς, τῆς ζωγραφικῆς, τῆς ποιήσεως. Διότι δὲν εἴμεθα πύρινα ἄρματα, οὔτε ἀκόμη δαδούχοι, ἀλλὰ τέκνα τῆς φωτιᾶς, κατασκευασμένα ἀπὸ τὴν οὐσίαν τῆς ἐπλάσθημεν ἀπὸ αὐτῆς, εἴμεθα αὐτὴ ἡ ἴδια θεότης, δὲν ἔχομεν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ αὐτὴν εἰμὴ κατὰ δύο ἢ τρεῖς βαθμοὺς ἴσως, τὴν στιγμὴν ὅπου τὴν σκεπτόμεθα ὀλιγώτερον. Καὶ ἡ κρυμμένη αὐτῇ ἀλήθεια, — ὅτι αἱ πηγαί, ἀπὸ τὰς ὁποίας ῥέουν ὁ χρόνος καὶ ὅλα τὰ πλάσματά του, εἶνε ἐσωτερικῶς ἰδανικαὶ καὶ ὠραῖαι, — μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὸ νὰ ἐξετάσωμεν τὴν φύσιν καὶ τὰς λειτουργίας τοῦ Ποιητοῦ, — ἡ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Ὁραίου — τὰ μέσα καὶ τὰ ὑλικά, πὺν μεταχειρίζεται εἰς τὴν γενικὴν ἀποψιν τῆς τέχνης κατὰ τὴν ἐποχὴν μας.

Τὸ πρόβλημα εἶνε εὐρύ, διότι ὁ ποιητὴς εἶνε ἕνας ἀντιπρόσωπος. Μεταξὺ ἄλλων ἀτελῶν ἀνθρώπων, εἶνε ὁ τέλειος ἄνθρωπος καὶ δὲν μᾶς πληροπορεῖ μόνον περὶ τοῦ ἰδίου πλούτου του, ἀλλὰ περὶ τοῦ κοινοῦ πλούτου. Ὁ νεανίας σέβεται τοὺς μεγαλοφρεῖς ἀνθρώπους, διότι διὰ νὰ εἴπωμεν τὴν ἀλήθειαν, αὐτοὶ εἶνε περισσότερον αὐτός, παρὰ ὅσον εἶνε αὐτὸς ὁ ἴδιος. Συμμετέχουν εἰς τὴν παγκόσμιον ψυχὴν, ὅπως αὐτός, ἀλλὰ περισσότερον ἀπὸ αὐτόν. Εἰς τοὺς ἀγαλῶνας ἡ φύσις φαίνεται ὠραιότερα, ὅταν νομίζουμεν ὅτι ἕνας ποιητὴς τὴν ἀπολαμβάνει συγχρόνως μ' ἐκεῖνους. Ὁ ποιητὴς εἶνε ἀπομονωμένος μέσα εἰς τοὺς συγχρόνους του διὰ τῆς ἀληθείας καὶ διὰ τῆς τέχνης του, ἀλλ' ἢ μπορεῖ νὰ παρηγορηθῇ ἀπὸ τὴν σκέψιν του, ὅτι ἡ τέχνη του γρήγορα ἢ ἀργά, θὰ προσελκύσῃ τοὺς ἀνθρώπους. Διότι ὅλ' οἱ ἄνθρωποι ζοῦν μὲ τὴν ἀλήθειαν καὶ αἰσθά-

νονται τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκφραστοῦν. Εἰς τὸν ἔρωτα, εἰς τὴν τέχνην, εἰς τὴν φιλαργυρίαν, εἰς τὴν πολιτικὴν, εἰς τὴν ἐργασίαν, εἰς τὸ παιγνίδι, προσπαθοῦμεν νὰρθρώσωμεν τὸ δυσχερὲς μυστικόν μας. Ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶνε παρὰ τὸ ἡμῖς τοῦ ἑαυτοῦ του. Τὸ ἄλλο ἡμῖς εἶνε ἡ ἐκφρασίς του.

Παρὰ τὴν ἀνάγκην αὐτὴν τοῦ νὰ δημοσιευθῇ, ἡ ἀκριβὴς ἐκφρασίς εἶνε σπανία. Δὲν ἤξεύρω πῶς συμβαίνει νὰ ἔχωμεν ἀνάγκην ἐνὸς διερμηνέως: ἀλλὰ θὰ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι ἡ μεγάλη πλειοψηφία τῶν ἀνθρώπων ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀνηλίκους, οἱ ὁποῖοι δὲν εἶνε ἀκόμη κάτοχοι τῆς περιουσίας των, ἢ ἀπὸ βωβόους μὴ δυναμένους νὰ ἐξηγήσουν τὴν συνομιλίαν των μὲ τὴν φύσιν. Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος δὲν περιμένει νὰνακαλύψῃ εἰς τὸν ἥλιον, εἰς τοὺς ἀστέρας, εἰς τὴν γῆν, εἰς τὸ νερόν, μίαν ὑπερφυσικὴν χρησιμότητα. Φαίνεται πῶς αὐτὰ τὰ πράγματα μέλλουν νὰ τοῦ παράσχουν μίαν ἰδιαιτέραν ὑπηρεσίαν. Ἀλλ' ἕνα ἐμπόδιον ὁποιοῦνδήποτε, κάποια ὑπερβολὴ φλέγματος εἰς τὴν ἰδιοσυγκρασίαν μας τὰ ἐμποδίζουν νὰ ἐπιφέρουν τὸ ἀποτελεσμά των. Αἱ ἐντυπώσεις τῆς φύσεως μᾶς συγκινοῦν πολὺ ὀλίγον, ὥστε νὰ μᾶς κάμουν καλλιτέχνας. Κάθε κτύπος ἔπρεπε νὰ μᾶς κάμνῃ νὰ δονοῦμεθα. Κάθε ἄνθρωπος ἔπρεπε νὰ εἶνε ἀρκετὰ καλλιτέχνης διὰ νὰ ἀποδώσῃ διὰ τῆς συνομιλίας ὅτι τοῦ συνέβη. Καὶ ἐν τούτοις ἡ πείρα μας μᾶς ἀποδεικνύει, ὅτι ἀκτίνες πὺν ἔχουν ἐπαρκὴ δύναμιν διὰ νὰ φθάσουν εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, δὲν ἔχουν ἀρκετὴν διὰ νὰ μᾶς συγκινήσουν ζωηρῶς καὶ νὰ μᾶς ἀναγκάσουν νὰ τὰς ἀναπαραστήσωμεν διὰ τοῦ λόγου. Ὁ ποιητὴς εἶνε ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον αἱ δυνάμεις αὐταὶ εἶνε ἐν ἰσορροπίᾳ, ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖον καμία ἀδυναμία ἢ ἐλάττωμα δὲν ἐμποδίζει νὰ ἐκφρασθῇ, ὁ ὁποῖος βλέπει καὶ χειρίζεται τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα ἄλλοι ὀνειρεῦνται μόνον, ὁ ὁποῖος ἀνεβαίνει ὅλην τὴν κλίμακα τῆς πείρας, ὁ ὁποῖος ἀντιπροσωπεύει ὁλόκληρον τὸν ἄνθρωπον, διότι κατέχει τὴν μεγίστην δύναμιν νὰ λαμβάνῃ καὶ νὰ ποδίδῃ.

Διότι τὸ Σύμπαν ἔχει τρία παιδιά, γεννηθέντα τὴν ἰδίαν ἡμέραν, τὰ ὁποῖα ἀναφαίνονται ὑπὸ διάφορα ὀνόματα εἰς κάθε σύστημα σκέψεως, — εἴτε τὰ ὀνομάζουν αἰτίαν, ἐνέργειαν, ἀποτελεσμα, εἴτε ποιητικώτερον Δία, Πλούτωνα, Ποσειδῶνα, εἴτε θεολογικῶς Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα: ἀλλὰ τὰ ὁποῖα θὰ ὀνομάσωμεν ἐδῶ, ἐκεῖνος πὺν γνωρίζει, ἐκεῖνος πὺν ἐνεργεῖ, ἐκεῖνος πὺν λέγει. Ἀντιπροσωπεύει ἕκαστος ἀπὸ αὐτοὺς τὸν ἔρωτα τοῦ ἀληθοῦς, τὸν ἔρωτα τοῦ καλοῦ, τὸν ἔρωτα τοῦ ὠραίου. Τὰ τρία αὐτὰ πράγματα εἶνε ἴσα. Καθένα ἀπὸ αὐτὰ εἶνε ὅτι εἶνε, δυνάμει τῆς οὐσίας του, εἰς τρόπον ὥστε δὲν ἢμπορεῖ κανεὶς οὔτε νὰ τὸ ὑπερβῇ οὔτε νὰ τὸ ἀναλύσῃ καὶ καθένα ἀπὸ τὰ τρία αὐτὰ πράγματα περιέχει

λεληθότως τὴν δύναμιν τῶν δύο ἄλλων καὶ τὴν ἰδικὴν του ἐπιβεβαίωσιν.

Ὁ ποιητὴς εἶνε ἐκεῖνος πὺν λέγει, ἐκεῖνος πὺν ὀνομάζει καὶ ἀντιπροσωπεύει τὸ ὠραῖον. Εἶνε κυρίαρχος, κατέχει ἕνα κέντρον. Διότι ὁ κόσμος οὔτε ἐξωγραφῆθη, οὔτε ἐκοσμήθη, ἦτο ὠραῖος εὐθὺς ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἔπλασε πολλὰ πράγματα ὠραῖα, ἀλλὰ τὸ κάλλος ἦτο δημιουργὸν τοῦ σύμπαντος. Εἰς τρόπον ὥστε ὁ ποιητὴς δὲν εἶνε συνταγματικὸς ἄρχων, εἶνε αὐτοκράτωρ, δυνάμει τοῦ ἰδίου δικαιωμάτων του. Ἡ κριτικὴ καταλαμβάνεται ἀπὸ μικρολόγον ὕλισμόν, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι ἐπιβεβαιώνει, ὅτι ἡ ἐπιδεξιότης καὶ ἡ δραστηριότης τῶν χειρῶν εἶνε ἡ μεγαλειτέρα ἀξία ὅλων τῶν ἀνθρώπων καὶ καθενὸς ἰδιαιτέρως καὶ περιφρονεῖ ὅσους δὲν ἔχουν τὴν ἐπιδεξιότητα αὐτὴν καὶ ὅσους δὲν κάμνουν τίποτε: ἀγνοεῖ τὸ γεγονός, ὅτι μερικοὶ ἄνθρωποι — οἱ ποιηταὶ — εἶνε φυσικὰ οἱ λέγοντες, ἀπεσταλμένοι εἰς τὸν κόσμον διὰ σκοπὸν ἐκφράσεως: τοὺς συγγέει μ' ἐκεῖνους τῶν ὁποίων ὁ ρόλος ἦτο ἡ πράξις, ἀλλὰ οἱ ὁποῖοι τὴν ἄφησαν διὰ νὰ μιμηθοῦν τοὺς λέγοντας. Ἀλλ' εἰς τὸν Ὀμηρον, αἱ λέξεις τοῦ Ὀμήρου ἐφαίνοντο ἐπίσης πολὺτιμοι, ἐπίσης θαυμασταί, ὅπως αἱ νύκται τοῦ Ἀγαμέμνονος εἶνε τοιαῦται διὰ τὸν Ἀγαμέμνονα. Ὁ ποιητὴς δὲν περιμένει, διὰ νὰ γράψῃ, νὰ ἔχῃ ἰδῇ τὸν ἥρωα καὶ τὸν σοφόν, ἀλλὰ, ὅπως αὐτοὶ ἐνεργοῦν καὶ σκέπτονται σύμφωνα μὲ τὸ πρῶτον ἐνστικτόν των, γράφει κατὰ τὸ πρῶτον ἐνστικτόν των ὅτι θέλει νὰ γράψῃ, ὅτι πρέπει νὰ γράψῃ: κρίνων, ὅτι τὸ ἐνστικτόν των ἄλλων, ἂν καὶ πρῶτον καὶ αὐθόρμητον ἐπίσης, δὲν εἶνε, ὅσον ἀφορᾷ αὐτόν, εἰμὴ δευτερεῦον καὶ παρεπόμενον: τὰ θεωρεῖ ὡς πρότυπα εἰς τὸ ἐργαστήριον ἐνὸς ζωγράφου ἢ ὡς βοηθοὺς φέροντας ὑλικά οἰκοδομῆς εἰς ἕνα ἀρχιτέκτονα.

Διότι κάθε ποίησις ἐγγραφή πρὶν ἢ ὑπάρξῃ ὁ χρόνος, καὶ ὅταν ἕνας ἀπὸ ἡμᾶς εἶνε ἀρκετὰ καλὰ διοργανωμένος διὰ νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὰς σφαίρας ἐκεῖνας, ὅπου ὁ ἀῆρ εἶνε μουσικὴ, ἀκούει καὶ ἐννοεῖ τὰ πρωτογενῆ αὐτὰ κελαδημάτα, δοκιμάζει νὰ τὰ ποδώσῃ: ἀλλὰ χάνει ἐδῶ κέκεϊ μίαν λέξιν ἢ ἕνα στίχον, ὑποκαθιστᾷ εἰς αὐτὰ κατὰ τι προερχόμενον ἀπὸ αὐτόν καὶ τὸ ποίημα εἶνε παράπτονον, καταστρέφεται. Ὅσοι ἔχουν λεπτότερον τὸ αὐτὴ γράφουν πιστότερα τοὺς ὁυθμοὺς αὐτοὺς, — καὶ αἱ ἀντιγραφαὶ αὐταί, ἂν καὶ ἀτελεῖς, γίνονται τὰ τραγούδια τῶν ἐθνῶν. — Διότι ἡ φύσις εἶνε τόσο ὠραῖα ὅσον εἶνε καλὴ καὶ ἰσορροπημένη, καὶ πρέπει νὰ φαίνεται — νὰ βλέπεται καὶ θαυμάζεται — ὅσον εἶνε γνωστὴ καὶ εἶνε ἐν ἐνεργείᾳ. Τὰ γεγονότα καὶ οἱ λόγοι εἶνε ἀδιαφόρως τρόποι πράξεως τῆς θείας ἐνεργείας, οἱ λόγοι εἶνε ἐπίσης πράξεις καὶ αἱ πράξεις εἶνε εἶδη λόγων.

Τὸ σημεῖον ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἀναγνωρίζει κανεὶς

τὸν ποιητὴν εἶνε αὐτό: ἀναγγέλει ὅτι κανεὶς πρὸ αὐτοῦ δὲν προείπεν. Εἶνε ὁ μόνος ἀληθὴς σοφός: γνωρίζει, λέγει: μόνος αὐτὸς μᾶς μαθαίνει κατὰ νέον, διότι ἦτο μόνος παρὼν εἰς τὰς μυστικὰς ἐκδηλώσεις τῶν πραγμάτων πὺν περιγράφει. Εἶνε ἕνας ἐνατενιστὴς ἰδεῶν: ἀναφέρει τὰ πράγματα πὺν ὑπάρχουν κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην ὅπως καὶ τὰ ἐνδεχόμενα πράγματα. Διότι δὲν ὀμιλῶ ἐδῶ περὶ τῶν ἀνθρώπων πὺν ἔχουν ποιητικὸν τάλαντον ἢ πὺν ἔχουν κάποιαν ἐπιδεξιότητα νὰ ταιριάζουν τὰς ῥίμας, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀληθοῦς ποιητοῦ. Ἐλαβα μέρος ἐσχάτως εἰς μίαν συνομιλίαν περὶ τοῦ συγγραφέως μερικῶν συγχρόνων λυρικῶν ποιημάτων, ἀνθρώπου λεπτοῦ πνεύματος, τοῦ ὁποῖου ἡ κεφαλὴ, θαρρεῖς ὅτι εἶνε ἕνα κιβώτιον μουσικῆς γεμάτων ἀπὸ ὁυθμοὺς καὶ ἡχους χαριτωμένους καὶ ἀβροῦς: δὲν εἴχαμεν λόγους ἀρκετοὺς νὰ ἐπαινέσωμεν τὴν τέχνην τῆς γλώσσης του. Ἀλλὰ, ὅταν ἐχρειάσθημεν νὰ ὀρίσωμεν ἐὰν ἦτο ὄχι μόνον λυρικὸς ἀλλὰ καὶ ποιητὴς, ἠναγκάσθημεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἦτο διαρκείας ὀλίγων μόνον ἡμερῶν, ὅτι δὲν ἦτο ἄνθρωπος αἰώνιος. Δὲν ὑπερβαίνει τὸ σύνθηδες ὄριον τοῦ ὀρίζοντός μας. Δὲν εἶνε γιγάντιον βουνόν, τοῦ ὁποῖου οἱ πόδες εἶνε σκεπασμένοι μὲ τροπικὴν χλωρίδα, καὶ τὸ ὁποῖον ὅλα τὰ κλίματα τῆς σφαίρας περιστοιχίζουν διαδοχικῶς μὲ τὰ φυτὰ των, ἀποτελοῦντα μίαν ζώνην ἀπὸ χόρτα κάθε πλάτους εἰς τὰ τραχέα πλευρά του: ὄχι, τὸ πνεῦμα του εἶνε ὁ κῆπος ἢ τὸ πᾶρρον ἐνὸς συγχρόνου σπιτιοῦ, στολισμένον ἀπὸ βρύσεις καὶ ἀγάλματα καὶ γεμάτων ἀπὸ ἀνθρώπους καλῆς ἀνατροφῆς. Διακρίνομεν, κάτω ἀπὸ τὴν ἀρμονίαν τῆς ποικίλης αὐτῆς μουσικῆς, τὸν κυριαρχοῦντα τόνον τῆς κατὰ συνθήκην ζωῆς. Οἱ ποιηταὶ μας εἶνε ἄνθρωποι μὲ τάλαντον πὺν ψάλλουν: δὲν εἶνε τὰ παιδιά τῆς μουσικῆς. Δι' αὐτοὺς ἡ σκέψις εἶνε δευτερεύουσα: τὸ τελειωμένον, τὸ λάξευμα τῶν στίχων εἶνε τὸ κύριον.

Διότι δὲν εἶνε οἱ ὁυθμοί, ἀλλ' ἡ σκέψις, ἡ δημιουργὸς τῶν ὁυθμῶν, πὺν κάμνει τὸ ποίημα: μία σκέψις τόσο παθητικὴ, τόσο ζωντανή, ὥστε, ὅπως τὸ πνεῦμα ἐνὸς φυτοῦ ἢ ἐνὸς ζῴου, ἔχει ἰδιάζουσας εἰς αὐτὸ ἀρχιτεκτονικὰς, στολίζει τὴν φύσιν μ' ἕνα πρᾶγμα νέον. Μέσα εἰς τὴν τάξιν τοῦ χρόνου, ἡ σκέψις καὶ ἡ φόρμα τῆς εἶνε ἴσαι. Εἰς τὴν γενεσιακὴν τάξιν, ἡ σκέψις προηγῆται τῆς φόρμας. Ὁ ποιητὴς ἔχει μίαν νέαν σκέψιν: ἔχει ἕνα νέον πείραμα ν' ἀναπτύξῃ: θὰ μᾶς εἴπῃ ποίους δρόμους διέτρεξε καὶ θὰ πλουτίσῃ τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰς ἀνακαλύψεις του. Διότι κάθε νέα περιόδος ζητεῖ μίαν νέαν ἐξομολόγησιν, ἕναν ἄλλον τρόπον ἐκφράσεως καὶ ὁ κόσμος φαίνεται ὅτι περιμένει πάντοτε τὸν ποιητὴν του. Ἐνθυνοῦμαι τὴν συγκίνησιν πὺν εἶχα, ὅταν ἤμουν νέος, ἀκούων

να λέγουν ότι η μεγαλοφυΐα είχε εμπνεύσει τον γείτονά μου εις τὸ τραπέζι, ἕναν νέον. Εἶχεν ἀφήσει τὴν ἐργασίαν του καὶ εἶχεν ἐξέλθει, περιπλανώμενος, ἄγνωστον ποῦ εἶχε γράψει ἑκατοντάδας στίχων, ἀλλὰ δὲν ἤμποροῦσε νὰ εἴπῃ, ἐὰν ἐξέφραζαν ὅ,τι ἦτο μέσα του· δὲν ἤμποροῦσε νὰ εἴπῃ τίποτε, εἰμὴ ὅτι ὅλα εἶχαν ἀλλάξει, ἄνθρωπος, ζῶν, οὐρανός, γῆ καὶ θάλασσα. Πόσον ἡμεῖς εὐτυχεῖς νὰ τὸν ἀκούωμεν! Πόσον ἡμεῖς εὐπισταί! Μᾶς ἐφαίνετο ὅτι ἡ Κοινωνία ἦτο εἰς τὸ ἐξῆς καταληπτὴ. Ἐβλέπαμεν τὴν αὐγὴν ἑνὸς ἀστέρους ποὺ ἐμελλε νὰ σβύσῃ ὅλα τὰ στέγρια. Ἡ Βοστώνη μᾶς ἐφαίνετο δύο φορὰς μακρύτερα ἀπὸ ἡμᾶς, παρ' ὅσον ἐφαίνετο τὴν προτεραίαν· πολὺ μακρύτερα ἀκόμη, τί ἦτο ἡ Ρώμη; Ὁ Πλούταρχος καὶ ὁ Σαίξπηρ ἦσαν μετὰ τῶν νεκρῶν φύλλων καὶ δὲν θὰ ἤκουε πλέον κανεὶς ποτὲ νὰ ὀμιλοῦν περὶ Ὀμήρου. Εἶνε μέγα πρᾶγμα νὰ σκέπτεται κανεὶς, ὅτι ἀληθινὴ ποιήσις ἐγράφη σήμερον, πλησίον σου, κάτω ἀπὸ τὴν στέγην σου. Πῶς! τὸ θαυμάσιον αὐτὸ πνεῦμα τῆς ποιήσεως δὲν ἀπέθανε! Αἱ στιγμαὶ αὗται ποὺ μᾶς ἐφαίνοντο ἀπολιθωμέναι ἀπὸ τόσον χρόνον ἐζωντάνευσαν τὸν νῦν καὶ σπινθηροβολοῦν! Ἐνόμιζα ὅτι ὅλα τὰ μαντεῖα εἶχαν διὰ παντὸς σιωπήσει, ἀλλ' ἡ φύσις διαχύνει τὰ πυρά της, καὶ ἴδετε! Ὅλην τὴν νύκτα αἱ ὥραιαι αὗται αὐγαὶ ἀνεπήδησαν ἀπὸ ὅλους τοὺς πόρους της. Ὅλος ὁ κόσμος ἐνδιαφέρεται ὁπωσδήποτε εἰς τὴν ἀνάρρησιν ἑνὸς ποιητοῦ καὶ κανεὶς δὲν γνωρίζει πόσον ἡμπορεῖ νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τούτου. Γνωρίζομεν ὅτι τὸ μυστικὸν τοῦ κόσμου εἶνε βαθύ· ἀλλὰ ποῖος ἄνθρωπος, τί πρᾶγμα θὰ εἶνε ὁ διερινηνὺς μας; Δὲν τὸ γνωρίζομεν. Ἐνας περίπατος εἰς τὸ βουνόν, ἕνας νέος τύπος μορφῆς, ἕνα πρόσωπον ἀκόμη ἄγνωστον ἡμποροῦν νὰ μᾶς δώσουν τὸ ζητούμενον κλειδί.

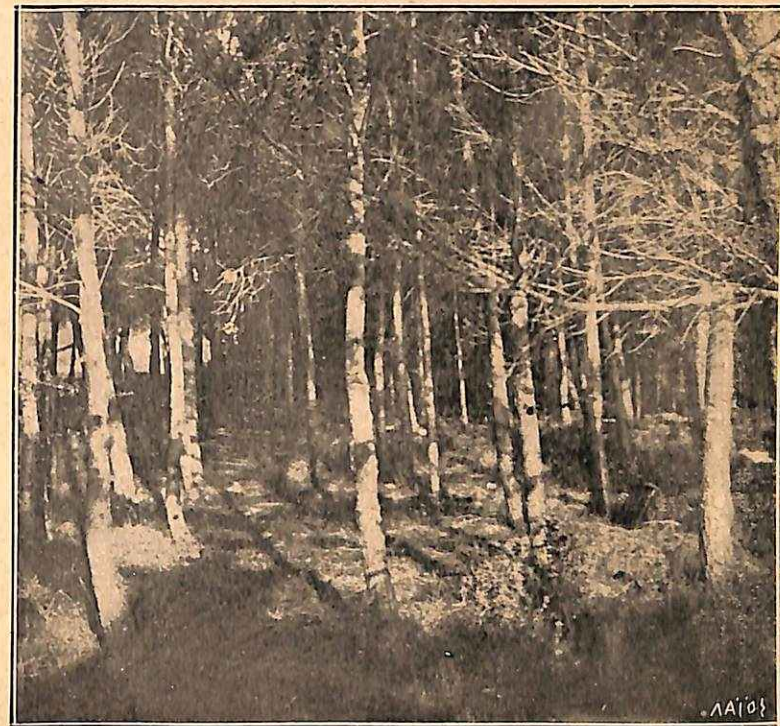
Εἶνε εὐνόητον ὅτι ἡ ἀξία ποὺ ἔχει μία μεγαλοφυΐα δι' ἡμᾶς, ἔγκειται εἰς τὴν εἰλικρινεῖαν νὰ στελεχυνεῖται καὶ νὰ ταχυδακτυλογραφή· ἡ μεγαλοφυΐα πραγματοποιεῖ καὶ προσθέτει. Ἡ σκεπτομένη ἀνθρωπότης ἐφθάσεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τῆς αὐτογνωσίας, ὥστε ὁ μᾶλλον προχωρημένος πρόσκοπος ἀναγγέλει ὅτι ἀνεκάλυψε. Λέγει τὸν ἀληθέστερον λόγον — μετὰ τῶν ὅλων τῶν λόγων ποὺ ἐπροφέρθησαν — καὶ ἡ φράσις πλέον ἀλάνθαστος ἀπὸ τὰς φωνὰς τῆς γῆς τὴν στιγμήν ἐκείνην.

Πᾶν ὅ,τι ὀνομάζομεν ἱερὰν ἱστορίαν, μαρτυρεῖ ὅτι ἡ γέννησις ἑνὸς ποιητοῦ εἶνε τὸ κύριον ἐν τούτοις συχνὰ ἀπατηθεῖς, περιμένει πάντοτε τὴν ἔλευσιν ἑνὸς Ἀδελφοῦ, ὁ ὁποῖος νὰ δυνηθῇ νὰ τὸν προσκολληθῇ εἰς μίαν ἀλήθειαν καὶ νὰ τὸν συγκρατήσῃ ἐκεῖ ἕως ὅτου τὴν προσο-

κειωθῇ. Μὲ ποίαν χαρὰν ἀρχίζω τὴν ἀνάγνωσιν ἑνὸς ποιήματος, ὅπου ἐλπίζω νὰ εὕρω εμπνευσιν! Ἡ ἀλυσίδες μου θὰ σπάσουν· θὰ νερῶν ὑψηλότερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ νέφη, ἀπὸ τὸν σκοτεινὸν αὐτὸν ἀέρα ὅπου ζῶ — σκοτεινόν, ἂν καὶ φαίνεται διανγής, — καὶ ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ τῆς ἀληθείας, θὰ ἴδω, θὰ ἐννοήσω πᾶν ὅ,τι με περιστοιχίζει, πᾶν ὅ,τι συνδέεται μαζί μου. Αὐτὸ θὰ με συμφιλώσῃ με τὴν ζωὴν, αὐτὸ θὰ νανεύσῃ τὴν φύσιν μου, νὰ ἴδω ὅλα αὐτὰ τὰ τίποτε ποὺ ζωογονεῖ μία τάσις καὶ νὰ γνωρίζω ὅ,τι κάμνω. Ἡ ζωὴ δὲν θὰ εἶνε πλέον ἕνας μάταιος θόρυβος τοῦ λοιποῦ θάνατον· ἀντιθέτως, ἀνδρας, τὰς ἀληθεῖς γυναῖκας, θὰ εἰσεύρω ἀπὸ ποῖα σημεῖα ἡμπορῶ νὰ τοὺς διακρίνω ἀπὸ τοὺς τρελλοὺς καὶ τοὺς κακοὺς. Ἡ ἡμέρα ἐκείνη θὰ εἴδῃ καλλίτερα ἀπὸ ἐκείνην τῆς γεννήσεώς μου· τότε ἔγεινα ζῶν· σήμερον προσκαλοῦμαι νὰ γευθῶ τὴν ἐπιστήμην τοῦ πραγματικοῦ. — Τοιαύτη τοῦλάχιστον εἶνε ἡ ἐλπίς μου, ἀλλὰ ποσάκις ἡ πραγματοποίησις της ἀνεβλήθη!

Συμβαίνει πολὺ συχνά, τὸ πτερωτὸν αὐτὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπεθύμει νὰ με σύρῃ ἕως τοὺς οὐρανοὺς, νὰ με σύρῃ εἰς τὴν ὁμίλησιν καὶ πηδᾷ μαζί μου ἀπὸ ἕνα σύννεφον εἰς τὸ ἄλλο, διαβεβαιῶνον πάντοτε, ὅτι διευθύνεται πρὸς τὸν οὐρανόν· κὲν, ἀπειρος ἀκόμη, ἀργὰ παρατηρῶ, ὅτι δὲν τὸν γνωρίζω, τὸν δρόμον αὐτὸν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὅτι προσπαθεῖ μόνον νὰ μοῦ δείξῃ τὴν ἐπιδειξίότητά του εἰς τὸ νᾶνέβῃ εἰς τὸν ἀέρα, ἀπαράλλακτα, ὅπως μία χήνα, ἡ ἕνα πτερωτὸν ψάρι, ὑπερήφανον νὰ ὑψωθῇ ὀλίγον ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν· ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν θὰ κατοικήσῃ ποτὲ εἰς τὸν διαφανή, τὸν διανγῆ καὶ θρεπτικὸν ἀέρα τοῦ οὐρανοῦ. Πίπτω πάλιν μετ' ὀλίγον εἰς τὰς παλαιὰς μανίας μου, περὶ ὅπως κατὰ τὸ παρελθὸν μίαν ζωὴν γεμάτην ἀπὸ ὑπερβολὰς καὶ ἔχασα τὴν πίστιν μου εἰς τὴν πιθανότητα νὰ εὕρω ἕνα ὁδηγὸν διὰ νὰ με ὁδηγήσῃ, ὅπου ἐπεθύμουν νὰ εἶμαι.

Ἄλλ' ἂς ἀφήσωμεν τὰ θύματα αὐτὰ τῆς ματαιότητος· ἂς παρατηρήσωμεν με μίαν νέαν ἐλπίδα πόσον ἡ φύσις, διὰ παρορμήσεων ἰσχυροτέρων καὶ καλλιτέρων, ἐξησφάλισε τὴν πίστιν τοῦ ποιητοῦ εἰς τὸν ὅλον του ὡς προφήτου καὶ ἐπιβεβαιωτοῦ· ἐξασφαλίζει τὴν εἰλικρινεῖάν του, περιστοιχίζουσα αὐτὸν με ὥραιότητα, μίαν ὥραιότητα ποὺ ἐξευγενίζεται ἀπὸ τὴν ἔκφρασιν. Ἡ φύσις τοῦ προσφέρει ὅλα τὰ πλάσματά της διὰ νὰ εἶνε εἰκόνες τῆς γλώσσης του. Τὸ ὡς τύπος χρησιμεύον ἀντικείμενον ἀποκτᾷ μίαν δευτέραν καὶ θαυμασίαν ἀξίαν· παρόμοια τὸ τεκτονικὸν σχοινὶ τοῦ λεπτουργοῦ, θωπευόμενον ἀπὸ τὴν αὐρὰν, δίδει ἕνα μουσικὸν ἦχον, ὅταν πλησιάσῃ εἰς αὐτὸ τὸ αὐτί σας. «Πράγματα ἀξιολογώτερα ἀπὸ τὰς εἰκόνας, εἶπεν ὁ Ἰάμβλιχος, ἐκφράζονται διὰ τῶν εἰκόνων». Τὰ πρά-

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΑΣΗ — ΤΑΤΟΙ

ΦΩΤΟΓΡ. Π. Κ.

ματα ἡμποροῦν νὰ λαμβάνωνται ὡς σύμβολα, διότι αὐτὴ ἡ ἰδία φύσις εἶνε σύμβολον ὁλόκληρον καὶ εἰς καθένα ἀπὸ τὰ μέρη της. Κάθε γραμμὴ ποὺ χαράσσομεν ἐπάνω εἰς τὴν ἄμμο· ἔχει τὴν ἔκφρασιν της καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς ποὺ νὰ μὴν ἔχῃ τὸ πνεῦμα τοῦ ἢ τὴν ἰδικήν του μεγαλοφυΐαν. Κάθε σχῆμα εἶνε ἕνα ἀπὸ τὰ ποτελέσματα τοῦ χαρακτῆρος ἑνὸς πρῶματος· κάθε κοινωνικὴ τάξις, ἀποτέλεσμα τοῦ τρόπου τοῦ ζῆν· κάθε ἁρμονία, ἀποτέλεσμα ὑγιείας, (καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ ἀντίληψις τοῦ Ὁραίου θὰ ἦτο αἰσθητὴ μόνον εἰς τοὺς καλοὺς). Τὸ Ὁραῖον στηρίζεται εἰς τὰς βάσεις τοῦ Ἀναγκαίου¹.

Ἡ ψυχὴ κάμνει τὸ σῶμα, ὅπως λέγει ὁ γέρον Σπένσερ.

«Ὅσον πνεῦμα εἶνε ἀγνότερον, ὅσον περισσότερον θεῖον φῶς περιέχει, τόσον καθιστᾷ ὥραιότερον τὸ σῶμα ποὺ κατοικεῖ καὶ τὸ γεμίζει με θέλγητρα. Διότι τὸ σῶμα λαμβάνει τὴν μορφήν τῆς ψυχῆς, διότι ἡ ψυχὴ εἶνε μορφή καὶ διαπλάττει τὸ σῶμα».

Ἴδου ἐξαίρνης ὅτι ἐφθάσαμεν ὅχι εἰς μίαν θεωρίαν τοῦ πνεύματος, ἀλλὰ εἰς ἕνα ἱερὸν μέ-

ρος, ὅπου πρέπει νὰ βαδίζωμεν σιγὰ καὶ με σέβας. Εὐρισκόμεθα ἐμπρὸς εἰς τὸ μυστικὸν τοῦ Κόσμου, ἐκεῖ ὅπου τὸ εἶναι γίνεται Φαινόμενον καὶ ἡ Μονάς, Ποικιλία.

Τὸ Σύμπαν εἶνε ἡ «ἐξωτερικέσις» τῆς ψυχῆς. Παντοῦ ὅπου ὑπάρχει Ζωή, τὸ γεγονός τοῦτο διαλάμπει εἰς τὰ φαινόμενα ποὺ τὸ περιστοιχίζουν. Ἡ ἐπιστήμη μας εἶνε ὀλισθηρὰ καὶ, συνεπῶς ἐπιπολαία. Πραγματευόμεθα κατὰ τρόπον ὀλισθηρὸν τὴν γῆν, τὰ οὐράνια σώματα, τὴν φυσικὴν, τὴν χημείαν, ὡς τὰ πράγματα αὐτὰ νὰ ὑπῆρχαν ἀπ' ἐαυτῶν ἀλλ' αὐτὰ τὰ πράγματα εἶνε ἡ ἐξακολουθήσις τοῦ εἶναι ποὺ ἔχομεν. «Ὁ μέγας οὐρανός, λέγει ὁ Πρόκλος, δεικνύει, διὰ τῶν μεταμορφώσεών του, καθαρὰς εἰκόνας τῆς λαμπρότητος τῶν διανοητικῶν συλλήψεων· διότι κινεῖται ἐν συνδέσει με τὰς ἀοράτους συλλήψεις τῶν διανοητικῶν φύσεων». Διὰ τοῦτο ἡ ἐπιστήμη βαδίζει πάντοτε παραλλήλως με τὴν ἀγωγὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος βαδίζει με τὸ ἴδιον βῆμα, τὸ ὁποῖον καὶ ἡ θρησκεία καὶ ἡ μεταφυσική· ἢ, ἐὰν θέλετε, ἡ κατάστασις τῆς ἐπιστήμης δεικνύει τὸν βαθμὸν τῆς γνώσεως ἡμῶν τῶν ἰδίων. Ἀφοῦ τὸ πᾶν εἰς τὴν φύσιν ἀνταποκρίνεται εἰς μίαν ἠθικὴν δύναμιν, ἂν ἕνα φαινόμενον μένει κτηνώδες καὶ σκοτεινόν, εἶναι

¹ Ὁραῖον εἶνε ἡ καθαρις παντὸς περιττοῦ. (Μιχαὴλ Ἀγγελος).

διότι, εἰς τὸν παρατηρητὴν, ἡ δύναμις ποὺ ἀνταποκρίνεται εἰς αὐτὸ τὸ φαινόμενον, δὲν εἶνε ἀκόμη ἐνεργητικῇ.

Δὲν εἶνε λοιπὸν ἐκπληκτικόν, ἀφοῦ αὐτὰ τὰ νερὰ εἶνε τόσον βαθυά, νὰ τὰ παρατηροῦμεν μὲνα τόσον σεβαστὸν δισταγμὸν. Ἡ ὥραιότης τοῦ μύθου ἀποδεικνύει εἰς τὸν ποιητὴν τὴν σπουδαιότητα τῆς σημασίας του· ἢ, ἂν προτιμᾶτε, κάθε ἄνθρωπος εἶνε ἀρκετὰ ποιητὴς διὰ νὰ εἶνε εὐαίσθητος εἰς αὐτὰς τὰς γοητείας τῆς φύσεως· διότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ἐντὸς των τὰς σκέψεις, τῶν ὁποίων τὸ σύμπαν εἶνε ὁ δοξασμός. Εὐρίσκω ὅτι ἡ γοητεία ἐδρεῖται μέσα εἰς τὸ σύμβολον. Ποῖος ἀγαπᾷ τὴν φύσιν; ἢ μᾶλλον, ποῖος δὲν τὴν ἀγαπᾷ; Οἱ ποιηταί, οἱ ἄνθρωποι τῆς ἀνέσεως καὶ τῆς ἐπιλέπτου ἀνατροφῆς, οἱ ὁποῖοι ζοῦν μαζί της, εἶνε τάχα οἱ μόνιμοι ποὺ τὴν ἀγαποῦν; Ὅχι· οἱ κυνηγοί, οἱ γεωπόνοι, οἱ ἀμαξηλάται, οἱ κρεωπῶλαι τὴν ἀγαποῦν ὡσαύτως, ἂν καὶ ἐκφράζον τὴν ἀγάπην των διὰ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐπαγγέλματός των καὶ ὅχι διὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν λέξεων των. Ὁ συγγραφεὺς ἐρωτᾷ τί εἶνε ἐκεῖνο ποὺ ὁ κυνηγὸς ἢ ὁ ἀμαξηλάτης ἐκτιμᾷ εἰς τὴν ἱππασίαν, τοὺς ἵππους καὶ τοὺς σκύλους. Δὲν εἶνε ἰδιότητες ἐπιπόλαιοι. Ἄν ὁμιλήσετε μαζί του θὰ τὰς διατιμήσῃ εἰς μίαν ἀξίαν ἐπίσης ἀσημαντον, ὅπως καὶ σεῖς. Ἡ λατρεία του εἶνε ὅλη συμπάθεια· δὲν ἔχει κανένα ὀρισμὸν, ἀλλὰ ἐπιτακτικῶς προσελκύεται ἀπὸ τὴν φύσιν διὰ τῆς ζωντανῆς δυνάμεως ποὺ αἰσθάνεται παροῦσαν μέσα εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα. Καμία μίμησις, καμία ἀναπαράστασις αὐτῶν τῶν πραγμάτων δὲν θὰ τὸν ικανοποιήσῃ. Ἀγαπᾷ τὴν σοβαρὰν πραγματικότητα τοῦ βορείου ἀνέμου, τῆς βροχῆς, τῆς πέτρας, τοῦ ξύλου καὶ τοῦ σιδήρου. Μία ὥραιότης ποὺ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐξηγήσωμεν μᾶς εἶνε προσφιλέστερα ἀπὸ μίαν ὥραιότητα, τῆς ὁποίας γνωρίζομεν τὸν ὀρισμὸν. Εἶνε ἡ φύσις — σύμβολον, ἡ φύσις ἐπιβεβαιώνουσα τὸ ὑπερφυσικόν, — σῶμα πλημμυρισμένον ἀπὸ ζωὴν — ποὺ λατρεύει διὰ βαναύσου δόγματος, ἀλλὰ εἰλικρινούς.

Ἡ μυστηριώδης ἔννοια τοῦ αἰσθημένου αὐτοῦ πρὸς τὴν φύσιν σπρώχνει τὸν ἄνθρωπον κάθε τάξεως νὰ μεταχειρισθῇ ἐμβλήματα. Αἱ φιλοσοφικαὶ σχολαὶ καὶ οἱ ποιηταὶ δὲν ἐναβρύνονται περισσότερον διὰ τὰ σύμβολα των παρ' ὅσον ὁ λαὸς διὰ τὰ ἰδικά του. Ἰδετε τὴν δύναμιν τῆς ἐκφράσεως τῶν ἐθνικῶν ἐμβλημάτων! Μερικὰ ἄστρα, κρίνοι, λεοπαρδάλεις, μία ἡμισέληνος, ἓνας λέων, ἓνας ἀετὸς ἢ κάθε σημεῖον καθιερωμένον, ὁ Θεὸς γνωρίζει διατί, τυπωμένον ἐπάνω εἰς ἓνα ῥάκος κυματίζον εἰς κάθε ἄνεμον, ἐπάνω εἰς ἓνα φρούριον, εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ κόσμου, θὰ κάμῃ νὰ βράσῃ τὸ αἷμα εἰς τὰς φλέβας τοῦ πλέον βαναύσου ἢ κατὰ συνθήκην ἀνθρώπου. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ φαντάζονται, ὅτι μισοῦν

τὴν ποίησιν καὶ εἶνε ὅλοι ποιηταὶ ἢ μυστικισταί!

Ἀφοῦ ἐβεβαιώσαμεν τὴν παγκοσμιότητα τῆς συμβολικῆς γλώσσης, εἴμεθα ἀναγκασμένοι νὰ ἀγνωρίσωμεν ὅτι θείον ὑπάρχει εἰς τὴν ἀνωτέραν αὐτὴν ἐρμηνείαν τῶν πραγμάτων, ἡ ὁποία κάμνει τὸν κόσμον ἓνα ναὸν ἐμβλημάτων, εἰκότων καὶ ἐντολῶν τῆς θεότητος· εἴμεθα ἀναγκασμένοι εἰς τοῦτο ἀπὸ τὸ γεγονὸς, ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένα πρᾶγμα εἰς ὁλόκληρον τὴν φύσιν ποὺ νὰ μὴ φέρῃ μαζί του, ἐντὸς του, τὴν ἔννοιαν ὁλοκληρου τῆς φύσεως· καὶ αἱ διακρίσεις ποὺ ἐφαρμόζομεν εἰς τὰ συμβάντα καὶ εἰς τὰς ὑποθέσεις μεταχειριζόμενοι αὐτὰ ὡς πράγματα ὑψηλὰ ἢ ταπεινωτικά, τίμια ἢ ἄτιμα, ἐξαφανίζονται, ὅταν λαμβάνομεν τὴν φύσιν ὡς σύμβολον. Ἡ σκέψις χρησιμοποιοῖ τὸ πᾶν. Τὸ λεξιλόγιον ἑνὸς ἀνθρώπου ποὺ θὰ ἐγνώριζε τὸ πᾶν, θὰ περιεῖχε τὰς λέξεις καὶ τὰς εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι εἶνε ἐξορισμέναι ἀπὸ τὴν εὐνὴν συνομιλίαν. Ὅτι, θὰ ἐφαίνετο ταπεινὸν ἢ καὶ αἰσχρὸν ἀκόμη εἰς τὰ αἰσχροὰ πνεύματα, γίνεται μέγα καὶ ἐνδοξον, ἔὰν κανεῖς τὸ κάμνῃ ἀντικείμενον μιᾶς νέας σκέψεως. Ἡ εὐσέβεια τῶν ἐβραίων ποιητῶν κάμνει νὰ λησμονοῦμεν τὴν βαναυσότητά των. Ἡ περιτομή εἶνε ἓνα παράδειγμα τῆς δυνάμεως ποὺ κατέχει ἡ ποίησις νὰ νυνήσῃ πράγματα βάνανσα ἢ ἐπαίσχυντα. Πράγματα μικρὰ ἢ τετριμμένα χρησιμεύουν τόσον ὅσον μεγάλα σύμβολα. Ὅσον εἶνε ἐντελέστερος ὁ ὅρος ποὺ διατυπώνει καὶ ἐκφράζει τὸν νόμον, τόσην περισσοτέραν δύναμιν ἔχει καὶ περισσότερον χρόνον διαρκεῖ εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων, τὸ ἴδιον ὡς νὰ ἐκλέγωμεν τὸ μικρότερον κιβώτιον εἰς τὸ ὁποῖον νὰ ἠμπορῇ νὰ εἰσέλθῃ ἓνα ἀναγκαῖον ἐργαλεῖον. Ἀρκεῖ κάποτε ἓνας ἀπλοῦς κατάλογος λέξεων διὰ νὰ διεγείρῃ ἓνα γόνιμον πνεῦμα, καὶ λέγουν, ὅτι ὁ λόρδος Chatam ἀρχίζει νὰ διαβάσῃ τὸ λεξικὸν τοῦ Bailey πρὶν ἀπαγγεῖλῃ τοὺς λόγους του εἰς τὸ Κοινοβούλιον. Ἡ πτωχοτέρα μνήμη ἀρκεῖ, ἔξ ἄλλου, ὅταν πρόκειται νὰ δώσωμεν σῶμα εἰς μίαν σκέψιν. Διατί νὰ φθονοῦμεν καὶ νὰ ἐπιθυμοῦμεν τὴν γνώσιν τῶν νέων γεγονότων; Ἡ ἡμέρα, ἡ νύκτα, τὸ σπῆτι, ὁ κῆπος, μερικὰ βιβλία, μερικὰ πράξεις ἠμποροῦν νὰ μᾶς χρησιμεύσουν ὅπως καὶ κάθε ἄλλο θέαμα. Εἴμεθα μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχωμεν ἐξαντλήσῃ τὴν σημασίαν τῶν ὀλίγων συμβόλων ποὺ μεταχειριζόμεθα. Ἡμποροῦσαμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ σημεῖον νὰ τὰ μεταχειριζόμεθα μὲ μίαν φροβερὰν ἀπλότητα. Ἐνα ποίημα δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ εἶνε μακρόν. Κάθε λέξις ἄλλοτε ἦτο ἓνα ποίημα. Κάθε γενίκευσις, κάθε νέα σχέσις τῶν πραγμάτων μεταξὺ των δημιουργεῖ μίαν νέαν λέξιν. Μεταχειριζόμεθα μάλιστα ἐλαττώματα καὶ δυσμορφίας διὰ νὰ συμβολίσωμεν ἱερὰ πράγματα, ἐκφράζοντες τοιοῦτο τρόπον τὸ ἐσωτερικὸν αἰσθημὰ μας, τὸ ὁποῖον μᾶς λέγει, ὅτι τὰ ἐλαττώματα δὲν φαίνονται τοι-

αὐτὰ παρὰ εἰς τὸ ἐλαττωματικὸν μάτι. Παρατηρεῖ κανεῖς ὅτι εἰς τὴν παλαιὰν μυθολογίαν μερικὰ ἐλαττώματα ἀποδίδονται εἰς τοὺς θεοὺς, ὅπως ἡ τυφλότης εἰς τὸν ἔρωτα, ἓνα χωλὸν πόδι εἰς τὸν Ἡφαιστον, διὰ νὰ σημάνῃ τὴν ὑπερφθονίαν αὐτῶν τῶν πραγμάτων.

Διότι, ὅπως εἶνε ἓνας ἐκτοπισμός, ἓνας χωρισμὸς ἀπὸ τὴν θείαν ζωὴν ποὺ κάμνει τὰςχημα πράγματα, ὁ ποιητὴς ποὺ συνάπτει τὰ πάντα μὲ τὴν φύσιν καὶ μὲ τὸ σύνολον, — συνδέων ἀκόμη καὶ τὰ τεχνητὰ πράγματα καὶ τὰς παραβιάσεις τῶν νόμων, μὲ αὐτοὺς τούτους τοὺς νόμους διὰ μιᾶς βαθυτέρας δράσεως, — ὁ ποιητὴς καθορίζει πολὺ εὐκόλως τὰ μᾶλλον δυσάρεστα πράγματα. Ἀναγνωσται ποιήσεων βλέπουν τὰ ἐργοστάσια καὶ τοὺς σιδηροδρόμους νὰ διασχίζουν τὴν ἐξοχὴν, καὶ φαντάζονται, ὅτι ἡ ποίησις τοῦ ἀγροτικού τοπίου κατεστράφη, διότι τὰ ἔργα αὐτὰ τῆς τέχνης δὲν εἶνε ἀκόμη καθιερωμένα ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς ποὺ διαβάζουν. Ἄλλ' ὁ ποιητὴς βλέπει, ὅτι αὐτὰ τὰ πράγματα, εἰσερχονται εἰς τὴν μεγάλην τάξιν, ἀπαράλλακτα ὅπως ἡ κυψέλη τῶν μελισσῶν ἢ ὁ γεωμετρικὸς ἴστος τῆς ἀράχνης. Ἡ φύσις ταχέως παρεδέχθη αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ τὰ εἰσήγαγε εἰς τοὺς ζωντανοὺς κύκλους της καὶ ἀγαπᾷ αὐτὴν τὴν ὀλισθαίνουσαν ἀμαξοστοιχίαν ὡσὰν νὰ τῆς ἀνῆκεν. Ἐπὶ πλέον, δι' ἓνα πνεῦμα συγκεντρωτικόν, ὁ ἀριθμὸς τῶν μηχανῶν ἢ τὸ πολὺπλοκον αὐτῶν δὲν σημαίνει τίποτε. Τὸ γεγονός τῆς μηχανουργικῆς μένει πάντοτε τὸ ἴδιον, εἶνε ἀναλλοίωτον ὑπὸ τὰς χιλιάδας τῶν ἐφαρμογῶν της. Τὸ πνευματικὸν γεγονὸς εἶνε ἐκεῖ, καὶ τὸ ὕψος κανενὸς βουνοῦ δὲν ἠμπορεῖ νὰ μεταβάλῃ τὴν καμπύλην τῆς σφαίρας. Ἐνας νοῦμος μικρὸς χωρικὸς ἔρχεται εἰς τὴν πόλιν διὰ πρῶτην φορὰν καὶ πειράζει τὸν πρόθυμον κάτοικον τῆς πόλεως μὲ τὸν ὀλίγον ἐνθουσιασμὸν του. Δὲν εἶνε, ὅτι τὸ παιδί περιφρονεῖ τὰ ὠραία αὐτὰ σπίτια, γνωρίζει, ὅτι δὲν εἶδε ποτέ του παρόμοια, ἀλλὰ τὰ καθορίζει εἰς τὸ πνεῦμα του μὲ τὴν αὐτὴν αἰτιολογίαν μὲ τὴν ὁποίαν ὁ ποιητὴς καθορίζει τὸν σιδηροδρόμον. Ἡ μεγαλειτέρα ἀξία ἐνὸς νέου γεγονότος εἶνε νὰ δοξάσῃ καὶ νὰ ἐξάρῃ τὸ μέγα αὐτὸ σταθερὸν γεγονὸς τῆς ζωῆς, πλησίον τοῦ ὁποίου κάθε περίστασις, ὁποιαδήποτε καὶ ἂν εἶνε, συμκρύνεται πολὺ, καὶ πλησίον τοῦ ὁποίου τὸ πανὶ τοῦ ἀγρίου καὶ τὸ ἐμπόριον ὁλοκληρου τῆς Ἀμερικῆς εἶνε πράγματα σχεδὸν ἴσα.

Ἐπειδὴ ὁ κόσμος διὰ τὸ πνεῦμα εἶνε ὡς ἓνας σωρὸς δημάτων καὶ ὀνομάτων, ὁ ποιητὴς εἶνε ἐκεῖνος ποὺ ἠμπορεῖ νὰ ῥηθῶσῃ ταῦτα τὰ ῥήματα καὶ αὐτὰ τὰ ὀνόματα. Διότι, ἂν καὶ ἡ ζωὴ εἶναι μεγάλη, ἂν καὶ μᾶς γοητεύει καὶ μᾶς ἀποροφᾷ, — καί, ἂν καὶ οἱ ἄνθρωποι ἐννοοῦν τὰ σύμβολα ποὺ τὴν ἐκφράζουν, — ὅλοι δὲν ἠμποροῦν κατ' ἀρχὰς νὰ μεταχειρισθῶν αὐτὰ τὰ σύμ-

βολα. Εἴμεθα σύμβολα, καὶ κατοικοῦμεν σύμβολα· ἐργάται, ἔργα, ἐργαλεῖα, λέξεις καὶ πράγματα, γέννησις καὶ θάνατος, τὸ πᾶν εἶνε ἐμβλημα· ἀλλὰ δὲν θέλομεν νὰ ἔχωμεν συμπάθειαν παρὰ μὲ τὰ σύμβολα καὶ ἐναβρυνόμενοι μὲ τὴν οικονομικὴν ἢ ἡμερησίαν χρῆσιν τῶν πραγμάτων, δὲν βλέπομεν ὅτι εἶνε σκέψεις.

Ὁ ποιητὴς, διὰ μιᾶς διανοητικῆς ἀντιλήψεως ἀνωτέρας, δίδει εἰς τὰ πράγματα μίαν δύναμιν, ἡ ὁποία κάμνει νὰ λησιμονῇται ἡ ἀρχαία των χρῆσις καὶ δίδει μᾶτια, γλώσσας εἰς κάθε ἄνθρωπον καὶ βωβὸν ἀντικείμενον. Ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς σκέψεως ἀπέναντι τοῦ συμβόλου, τὴν εὐστάθειαν τῆς σκέψεως, τὸ φευγαλέον καὶ τὸ εὐθραυστον τοῦ συμβόλου. Ὁμοίως πρὸς τὸν Λυγκέα, τοῦ ὁποίου τὰ μᾶτια διέσχιζαν τὸν ὄγκον τῆς σφαίρας, ὁ ποιητὴς βλέπει τὸ σύμπαν ὡς νὰ ἦτο διαφανὲς καὶ μᾶς δεικνύει τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀληθινήν των τάξιν. Διότι, χάρις εἰς τὴν λεπτοτέραν ἀντίληψίν του, ἐγγίζει τὰ πράγματα πλησιέστερον, καὶ τὰ βλέπει ἀναλυόμενα καὶ μεταμορφούμενα· ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἡ σκέψις εἶνε πολύμορφος· ὅτι εἰς τὴν μορφήν κάθε πλάσματος ὑπάρχει μία δύναμις ποὺ τὸ σπρώχνει νὰ ὑψωθῇ εἰς μίαν μορφήν καλλιτέραν καὶ ἀκολουθῶν τὴν ζωὴν μὲ τὰ μᾶτια, μεταχειρίζεται μορφὰς ποὺ ἐκφράζουν αὐτὴν τὴν κυκλοφοροῦσαν ζωὴν καὶ ἡ ὁμιλία του πηγάζει ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῆς φύσεως. Ὅλα τὰ γεγονότα τῆς ζωῆς οικονομίας, — φύλον, θρέψις, κῆσις, γέννησις, αὔξις, — συμβολίζουν τὸ πέρασμα τοῦ κόσμου εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, μεταβάλλονται ἐκεῖ εἰς ἓνα γεγονὸς νέον καὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ὑψηλόν. Ὁ ποιητὴς λαμβάνει τὰς μορφὰς δι' ὅσην ζωὴν περιέχουν καὶ ὅχι δι' αὐτὰς τὰς ἰδίας. Ἰδοὺ ἡ ἀληθινὴ ἐπιστήμη. Ὁ ποιητὴς μόνος γνωρίζει τὴν ἀστρονομίαν, τὴν χημείαν, τὸ φυτικὸν ζωικὸν βασίλειον, διότι δὲν σταματᾷ εἰς αὐτὰ τὰ γεγονότα, ἀλλὰ τὰ μεταχειρίζεται ὡς σημεία. Γνωρίζει, διατί ἡ πεδιάς ἢ ὁ λεπίων τοῦ διαστήματος εἶνε σπαρμένον ἀπὸ τὰνθη αὐτὰ ποὺ ὀνομάζομεν ἡλίους, σελήνας καὶ ἀστέρας· διατί ἡ ἄβυσσος εἶνε στολισμένη ἀπὸ ζῶα, ἀνθρώπους καὶ θεοὺς· διότι εἰς κάθε λέξιν ποὺ προφέρει, ἵππευεῖ ἐπάνω εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα ποὺ γίνονται οἱ κέλῃτες τῆς σκέψεώς του.

Δύναμις αὐτῆς τῆς ἐπιστήμης, ὁ ποιητὴς εἶνε ἐκεῖνος ποὺ ὀνομάζει, ὁ γλωσσοπλάστης, ὀνομάζων τὰ πράγματα κάποτε σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιφάνειάν των, συχνὰ σύμφωνα μὲ τὴν οὐσίαν των, καὶ δίδων εἰς καθένα ἀπὸ αὐτὰ τὸ ἰδικόν του ὄνομα καὶ ὅχι ἐκεῖνο ἐνὸς ἄλλου, εὐφραίνων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἀγαπᾷ τοὺς ὀρισμούς, τοὺς χωρισμούς, τὰς διακρίσεις ἢ ὅρια. Ὁ ποιητὴς ἐδημιούργησεν ὅλας τὰς λέξεις, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κάμνει, ὥστε αἱ

γλώσσαι νὰ εἶνε ἀρχαία τῆς ἱστορίας, καί, ἂν προέπη νὰ τὸ εἰπωμεν, ἓνα εἶδος τάφου τῶν Μουσῶν. Διότι, ἂν καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ περισσοτέρου μέρους τῶν λέξεων ἐλισσιονήθη, κάθε λέξις ἦτο ἀρχικῶς μία λάμπρις μεγαλοφυΐας καὶ ἐκφυλοφόρησε, διότι πρὸς στιγμὴν ἐσυμβόλιζε τὸν κόσμον (ἢ μέρος τοῦ κόσμου) εἰς τὰ μάτια τοῦ ῥήτορος καὶ τοῦ συναγορητοῦ του. Ὁ ἐτυμολόγος ἀνακαλύπτει ὅτι αἱ μᾶλλον νεκραὶ λέξεις ἦσαν τὸ πάλαι λαμπραὶ ζωγραφίαι. Ἡ γλῶσσα εἶνε ποιήσις ἀπολιθωμένη. Ὅπως ἡ ἄσβεστος τῆς ἡπείρου, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ μίαν ἀπειρίαν ζωϊκῶν κογχυλίων, τοιοῦτοτρόπως ἡ γλῶσσα ἐγενεῖν ἀπὸ εἰκόνας, τρόπους, οἱ ὁποῖοι εἰς τὴν δευτερεύουσιν χρῆσιν των ἔπαισαν πρὸ πολλοῦ νὰ μᾶς ἐνθυμίζουσιν τὴν ποιητικὴν καταγωγὴν των. Ἄλλ' ὁ ποιητὴς ὀνομάζει τὰ πράγματα, διότι τὰ βλέπει ἢ διότι τὰ πλησιάζει ἓνα βῆμα περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἡ ἔκφρασις αὐτῇ ἢ πράξις τοῦ νὰ ὀνομάζῃ δὲν εἶνε ἡ τέχνη, ἀλλὰ μία δευτέρα φύσις, ἐξεληθούσα ἀπὸ τὴν πρώτην, ὅπως ἓνα φύλλον ἀπὸ τὸ δένδρον. Ὅ,τι ὀνομάζομεν φύσιν εἶνε ἁπλοῖα κινήσις ἢ μεταβολὴ αὐτοκατανομιζομένη (self-regulated change of motion) καὶ ἡ φύσις κάμνει κάθε πρᾶγμα μὲ τὰ ἰδικὰ τῆς χέρια, μὴ ἀφίνουσα νὰ βαπτισθῇ ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ βαπτίζομένη αὐτῇ ἢ ἰδία, καὶ τοῦτο διὰ νέων μεταμορφώσεων. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἁπλοῖος ποιητὴς μοῦ τὴν περιέγραψε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον:

«Ἡ μεγαλοφυΐα εἶνε ἡ δραστηριότης πού θεραπεύει τὸ ἐφήμερον τῶν πραγμάτων, εἴτε εἶνε αὐτὰ ὀλιγῶς εἴτε μερικῶς εἶδος ὑλικὸν ἢ τελειωμένον. Ἡ φύσις εἰς ὅλα τῆς τὰ ἐδάφη ἐνασχολεῖται μόνῃ τῆς περὶ τῆς «ἀσφαλείας ἐπὶ τῆς ζωῆς τῆς»· κανεὶς δὲν καταδέχεται νὰ σπείρῃ τὴν πωλὴν πέτρην· μένα μόνον φύλλον τῆς ἢ φύσις τινάζει ἀναρίθμητα καψύλια γεμάτα ἀπὸ μίαν ποσότητα σπόρων, οἱ ὁποῖοι θὰ βλαστήσουν σήμερον ἢ αὔριον. Οἱ τελευταῖοι σπόροι ἔχουν ἐπιτυχίαν, τὴν ὁποίαν οἱ γονεῖς των δὲν εἶχαν ποτέ. Μεταφέρονται ὀλίγα βήματα μακρύτερα, ἐκεῖ ὅπου μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς εἶνε ἐξησφαλισμένοι ἀπὸ τὰ τυχαῖα γεγονότα, τὰ ὁποῖα κατέστρεψαν τὸ μητρικὸν φυτόν. Ἡ φύσις κάμνει τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὅταν φθάσῃ εἰς τὴν ὀριμότητα, διὰ νὰ μὴ διακυβεύσῃ διὰ μιᾶς τὴν ἀπώλειαν αὐτοῦ τοῦ θαύματος, ἀποσπᾷ ἀπὸ αὐτὸν

μίαν νέαν προσωπικότητα διὰ νὰ προφυλάξῃ τὸ εἶδος ἀπὸ τὰ συμβάντα πού ἡμποροῦν νὰ προσβάλλουν τὸ ἄτομον. Καὶ ὅταν ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ περιέχῃ μίαν ὀριμον σκέψιν, ἐξέρχονται ἀπὸ αὐτὴν ποιήματα, τραγούδια, μία βλάστησις χωρὶς φόβον καὶ χωρὶς ἀνάπαισιν, ἀθάνατος, ἡ ὁποία δὲν εἶνε ἐκτεθειμένη εἰς τὰ συμβάντα τοῦ ἀνουνσίου αὐτοῦ βασιλείου τοῦ χρόνου· βλαστοὶ τολμηροί, ζωηροί, ἐνδυμένοι περὰ, τὰ ὁποῖα (τοιαύτη ἦτο ἡ δύναμις τῆς ψυχῆς πού τὰ ἐγέννησε) τοὺς φέρουν μακρὰ, ταχέως καὶ τὰ ὁποῖα τοὺς φυτεύουν ἀμετακλήτως μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων. Τὰ περὰ αὐτὰ εἶνε: ἡ ὀριμότης τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητοῦ. Τὰ τραγούδια, περυγίζοντα ἀθάνατα μακρὰ ἀπὸ τοὺς θνητοὺς γονεῖς των, καταδιώκονται ἀπὸ ἓνα σμήνος χλευαστικῶν κραυγῶν, αἱ ὁποῖαι εἶνε πολὺ περισσότεραι ἀπὸ τὰ παιδιὰ τοῦ ποιητοῦ καὶ αἱ ὁποῖαι ἀπειλοῦν νὰ τὰ καταβροχθίσουν. Ἀλλὰ αὐταὶ δὲν εἶνε περωταί. Ὑστερ' ἀπὸ ἓνα μικρὸν πῆδημα, πῖπτουν πάλιν βαρέως, διότι αἱ ψυχαὶ πού τὰς ἐγέννησαν δὲν εἶχαν τὴν δύναμιν νὰ δώσουν εἰς αὐτὰς περὰ. «Ἄλλ' αἱ μελωδίαι τοῦ ποιητοῦ ἀνεβαίνουν, σκιρτοῦν καὶ σχίζουσιν τὰ βάθη τοῦ ἀπείρου χρόνου».

Ἔτσι ὠμίλησεν ὁ Βάρδος εἰς τὴν ἐλευθέραν τὴν γλῶσσαν. Ἄλλ' ἡ φύσις, παράγουσα ἓνα νέον ἄτομον, ἔχει ἓνα ὑπέρτερον σκοπὸν ἀπὸ τὴν διατήρησιν τοῦ εἶδους, καὶ ὁ σκοπὸς αὐτὸς εἶνε ἡ ἀνάβασις ἢ τὸ πέρασμα τῆς ψυχῆς εἰς ὑψηλότερας μορφάς. Ἐγνώρισα ἓνα γλύπτην, ἀνίκανον νὰ εἴπῃ ἀμέσως τί τὸν ἔκαμεν εὐτυχῇ ἢ δυστυχῇ, ἀλλ' ἡδύνατο νὰ τὸ ἔκφρασῃ θαυμασίως μ' ἑμμεσον τρόπον. Μίαν ἡμέραν, ὅπου, κατὰ τὴν συνήθειάν του ἐσηκώθη πρὸ τῆς αὐγῆς, εἶδε νὰ χαράξῃ ἡ αὐγὴ, μεγάλη ὅπως ἡ αἰωνιότης ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξήρχετο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἐδοκίμασε νὰ ποδώσῃ αὐτὴν τὴν ἡρεμίαν καὶ ἰδοὺ! ἡ σμίλη του ἔκαμε νάναπθῃ ἀπὸ τὸ μάρμαρον ἢ μορφὴ τοῦ ὀραίου ἐκείνου ἐφήβου, τοῦ Φωσφόρου, τοῦ ὁποίου ἡ θέα εἶνε τοιαύτη, ὥστε, λέγουσιν, ὅτι ὅσοι τὴν βλέπουν γίνονται σιωπηλοί. Ὁ ποιητὴς καὶ αὐτὸς ἐπίσης, πρέπει νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν ἰδικόν του τρόπον τοῦ εἶνε, καὶ ἡ σκέψις αὐτῇ πού τὸν ἐτάραξε, θὰ ἐκφρασθῇ τέλος, ἀλλὰ alter idem, κατὰ τρόπον ὅπως διόλου νέον.

[Τὸ τέλος προσεχῶς]

Μετάφρ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΗ

ΜΑΝΟΥΗΛ Β', Ο ΝΕΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΠΟΡΤΟΥΓΑΛΛΙΑΣ

ΑΠ' ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗΝ—ΤΑ ΦΙΛΙΑΤΡΑ

Εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς Τριφυλιακῆς πεδιάδος, τὸ γραφικώτερον καὶ πλέον ποιητικόν, ἐκεῖ πού ἡ γλῶσσος τῆς σταφιδαιμπέλου ἀπλοῦται θαλερὰ καὶ ἀτελείωτη, σὰν ὀλοπράσινον ὀλοσηρικόν, σὰν θάλασσα σμαράγδου ἀπαλή, τὴν ὁποίαν ὁ ἄνεμος συγκινᾷ καὶ συνταράσσει εἰς μικροβόλα κύματα, ἐκεῖ μέσα εἰς ἓν λεκανοπέδιον κατὰφυγον καὶ σύνδενδρον, ἐκδιπλοῦται νωχελῶς μία εὐμορφὴ ζωγραφία—τὰ Φιλιατρά.

Τὰ Φιλιατρά εἶνε μία νέα—ἀναγεννηθεῖσα ὡς φροῖνις μέσα ἀπὸ τὴν τέφραν καὶ τὰ ἐρείπια τοῦ καταστρεπτικωτάτου σεισμοῦ τοῦ 1886—καὶ ὀραία πόλις, μὲ ὀραίαν θυμοτομίαν καὶ κομπᾶς οἰκοδομίας, ἐκτεινομένη ἐπὶ τῆς ὀρει-

τέρας τοποθεσίας· τὰ νῶτα καὶ τὴν κεφαλὴν στηρίζουσα ἐπὶ ἐλαφροῦ ὑψώματος, ἐραπλοῦται εἰς ἡρόεμα, ἐφαπλοῦται εἰς μαγευτικὰ ἐπὶ μιᾶς λεκανῆς ἀβαθοῦς. Ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐπικρατεῖ, δεσπόζει, ὀργιάζει, θαρρεῖ, τὸ πρᾶσινον ἐντὸς καὶ πέραν καὶ πέριξ, τόσον ὥστε πολλάκις τὰ σπῖτια νὰ φαίνωνται ὅτι ἀναδύονται καὶ φυτρώουσιν γοητευτικὰ μέσα σὲ κήπους θαλασσῶν καὶ ὑλομανεῖς, σὰν φωλαὶ ποιητικαί, ἐνῶ κατ' ὅσον τὰ κράσπεδα τῆς πόλεως θωπεύει καὶ στολίζει τῆς ἐλαίας ἡ ἀργυροδόχους θωπεύει καὶ κατοπτρῶ τοῦ γαλανοῦ καὶ που μενεξεδένιου, καὶ πού γαλακτώδους Ἰονίου τοῦ κύμα σπεύδει ὀλόχαρο, τρελλὸ νὰ ἐμπιστευθῇ τὰ μυστικά του

ἢ νὰ τονίση τὰς μελωδίας του τὰς τρελλὰς...

Ὑπεράνω μεγαλοπρεπῆς καὶ ἀτέρμων ὑψώ-
νεται ὁ Ὑμηττός τῶν ΦιλιATRΩΝ — τὸ πολυκό-
ρυφον Αἰγαλέον διαγράφον μὲ ἐντόνους, ἀλλ'
ἀρμονικὰς καὶ κρυσταλλίνας γραμμὰς, τὴν αὐστη-
ρὰν σιλουέτταν του εἰς τὸ ἄσπιλον καὶ κατα-
κύανον φόντο τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἐγείρον προ-
στατευτικὸν τὸ μεγαλεῖον του ὑπερθεῖν τῶν Φι-
λιATRΩΝ σὰν φρούριον φυσικὸν καὶ ἀπροσμάχη-
τον ἐναντίον ἐνὸς ἐχθροῦ φοβεροῦ — τοῦ παγεροῦ
Βορρᾶ, αἰωνίως ἀδρόν καὶ ἐπιβλητικόν, αἰωνίως
θεμβῶδες καὶ μενεξεδένιο... Μόνον κατὰ τὰς
πλήρεις ποιήσεως καὶ γλυκύτητος ἐσπερινὰς
ῥας — ῥας κατὰ τὰς ὁποίας ἡ δύσις ἐξακον-
τίζει τὰς ὄνειροπλάστους καὶ φευγαλέας μαγείας
της, μόνον τότε ἀλλάσσει χρῶμα κ' εὐμορφίαν
καὶ μεταβάλλεται εἰς ἕνα χρυσορρόδινον ὄνειρον,
ἢ σβύνει καὶ χάνεται εἰς μίαν λεπτὴν καὶ αἰθε-
ρίαν ἀβεβαιότητα πορφύρας βασιλικῆς...

Δεξιὰ οἱ Γαργαλιάνοι, ἀριστερὰ ἡ ἀντίζηλος
τῶν ΦιλιATRΩΝ Κυπαρισσία καὶ κατωτέρω τὸ
Ἴόνιον μὲ τὰ δαντελωτὰ ἀκρογιάλια του καὶ μὲ
τὰ καταγάλαζα νερά του ποὺ ἀγκαλιάζονται καὶ
συγγέονται ἐκεῖ κάτω μὲ τῶν αἰθέρων τὰ μᾶκρη
πιδ πέρα ἡ μυροβόλος καὶ ποιητικὴ Ζάκυνθος,
καὶ κοντὰ — πολὺ κοντὰ, σὰν ὄνειρο γοητευτικὸ
καὶ πλάνο ὄνειρο ἡ Κεφαλληνία ἡ θεμβώδης...

Ἐπάνω δὲ καὶ ὀλόγυρα ἀπὸ ὅλ' αὐτὰ ἕνας
ὀρίζων εὐρύς καὶ ἀκανόνιστος ἐδῶ, κανονικὸς
καὶ διαγῆς ἐκεῖ, μακρυνὸς καὶ ἀσήληπτος πα-
ρέκει περιβάλλει καὶ στεφανώνει τὴν ὅλην εἰκόνα
— τὴν μάγον εἰκόνα τῶν ΦιλιATRΩΝ, προσδίδων
εἰς αὐτὴν κάλλος ἀφράστου ὠραιότητος καὶ ἀρρή-
του γλυκύτητος — κάλλος ἐλκυστικόν, γοητευτι-
κόν, θεμβῶδες...

Ἡ δύσις ἰδίᾳ τῶν ΦιλιATRΩΝ εἶνε κατὰ τι
ἐκπληκτικόν, μοναδικόν, θεῖον· εἶνε κατὰ τι
ὁποῖον δὲν λέγεται, δὲν περιγράφεται — ἕνα ἀλη-
θινὸ ὀπτικὸν θαῦμα... Ὁ βασιλεὺς τῆς φύσεως
καὶ τῶν αἰθέρων ἐδῶ κατεβαίνει σιγὰ-σιγὰ καὶ
ἀπαλά, μὲ νοχέλια ἀνατολίτικη, σὰν ταξειδιώ-
της κουρασμένος, σκορπίζων ἄνω καὶ κάτω, γύρω
καὶ πέραν ὀλοχρύσους μαρμαρυγὰς — μαρμαρυ-
γὰς τρελλὰς καὶ γοργὰς ἐναλλασσούσας ἀπὸ
στιγμῆς εἰς στιγμὴν θέσιν καὶ ἔντασιν καὶ ἔκτα-
σιν, ἐνῶ κάτω ἡ γαλανὴ Ἀμφιτρίτη ἀπλώνει
καὶ ἀνοίγει στοργικὴν τὴν ἀφρώδη ἀγκάλην
της, ἵνα ὑποδεχθῇ τὸν ἀναιτα συγκινημένη ὅλη,
ὑποτρέμουσα ὅλη, φρικῶσα ὅλη... Ἡ γαλάζια
ἐμορφία τοῦ οὐρανοῦ ἀποσυντίθεται ἐδῶ καὶ
ἰδιουμένη σκορπίζεται ἄτακτα εἰς ἀντανάκλα-
σεις κυανὲς καὶ μενεξεδένιες, παρέκει ἀρχίζει
νὰ παίρνῃ ὕψος θλιβερόν καὶ νὰ ἐναρμονίζε-
ται μὲ τοὺς ξεβαμμένους καὶ ἀλαμπείς τόνους
τοῦ πελάγους... Ἀλλ' ἔξαφνα ἐκεῖ κάτω ἀνάπτει

μία πυρκαϊὰ οὐρανομήκης — ἕνα τρελλὸ πανη-
γῦρι χρωμάτων, τὸ ὁποῖον μάτην ἀγωνίζεται νὰ
σβῆσῃ ἡ θάλασσα φλεγόμενη καὶ αὐτὴ ἕως τὰ
κροσσωτὰ καὶ κοράλλινα βύθη της καὶ ἐκκελυ-
μένη, θαρρεῖς, ἀπὸ τὴν λαχτάραν τοῦ πόθου ἢ
τῆς ἡδονῆς... Ἐνα σύννεφο, ἐκδιπλούμενον
φαντασμαγορικῶς καὶ μετασχηματιζόμενον αἰθε-
ρίως, τολμᾷ κάποτε, σὰν φθονερός ἀντίτεχνος,
νὰ σκεπάσῃ ἢ νὰ ἐπισκιάσῃ τὴν ὑπέροχον σκη-
νογραφίαν, ποὺ φιλοτεχνεῖ καὶ ἐκτυλίσσει ἐκεῖ ὁ
ὑπέροχος καλλιτέχνης· ἀλλ' ἰδοὺ πυρπολεῖται καὶ
αὐτὸ εἰς τὴν προσέγγισίν του, κοιρελιάζεται καὶ
καταρρέει εἰς ῥάκη πορφύρα, μὲ φευγαλέας καὶ
χρυσωμένας παρυφάς...

Καὶ ὁ βασιλεὺς κατεβαίνει ὀλονέν, — κατε-
βαίνει σιγὰ-σιγὰ καὶ ἀπαλά, μὲ τὴν βραδύτητα
καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν δύοντος μεγαλείου, μὲ
νοχέλια ἀνατολίτικη, σὰν ταξειδιώτης κουρα-
σμένος...

Τώρα ἐγγίζει τὴ θάλασσα· τὸ μέρος ἐκεῖνο
μεταβάλλεται ἀμέσως — μεταβάλλεται ὥς διὰ
μαγείας εἰς ἕνα ὕγρον Πακτωλὸν χρυσοῦ καὶ
ἀργύρου, μὲ ἀπείρους ἀποχρώσεις καὶ ἐναλλα-
γὰς, ἐνῶ ὁ οὐρανὸς σκορπίζει ἐναλλάξ γαλάζια
καὶ κόκκινη ἀκτινοβολία καὶ τὰ βουνὰ σκεπά-
ζονται ἕως κάτω μὲ τὴν πιδ λεπτὴ καὶ τὴν πιδ
διαφανῇ τριανταφυλλένια καλύπτρα...

Καὶ κατεβαίνει ὀλονέν ὁ βασιλεὺς σιγὰ-σιγὰ
καὶ ἀπαλά, ὁμοιάζων τώρα μὲ χρυσοῦν νόμισμα
κομμένον ὀλίγον, ἔπειτα μὲ πίδα ἀνεστραμμέ-
νον, κατόπιν μὲ ἀγγεῖον ἀρχαῖόν, ὕστερα μὲ
στεφάνην, σὲ λίγο μὲ γραμμὴν καὶ ἔξαφνα διο-
λισθαίνει εἰς τὸ σιωπηλὸν μυστήριον τοῦ πόντου
καὶ χάνεται σὰν ὄνειρο νυκτός θερνῆς, ἐν ᾧ
ὀλόγυρα καὶ ὀπισθεν τοῦ ἐξακοντίζει ἕνα φωτει-
νὸν ὄκεανόν, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξερέγονται, σὰν
ἀπὸ κρατῆρα ἡφαιστείου, χεῖμαρροι ἀκτίνων καὶ
δέσμαι χρωμάτων καὶ φαινοτήτων ἐν γραφικω-
τάτῃ ποικιλίᾳ καὶ γοργῇ ἀντιθέσει καὶ ἐναλλαγῇ...

Καὶ ἡ φύσις γύρω, ἐπὶ τῇ ἐκπνοῇ τοῦ ἀληθινοῦ
βασιλέως της θαμβοῦται, συγκλονίζεται, αἵματώ-
νεται... τὰ βουνὰ κλίνουν, νομίζεις, μελαγχο-
λικά τὰς κορυφὰς των τὰς ῥοδοβαφεῖς, οἱ ἀγροὶ
ἀπλοῦνται ἄλλοι, ὠχροὶ καὶ τὰ δένδρα φρικῶσι
θρηνηδῶς...

Καὶ εἰς ἄλλα μέρη ὁ ἥλιος δύει εἰς τὴν θά-
λασσαν· ἀλλ' ἡ δύσις τῶν ΦιλιATRΩΝ ἔχει κατὰ τι
τὸ ξεχωριστόν. Κάποια πρωτοτυπία ἐκπληκτικὴ,
κάποια γοητεία ἐλκυστικὴ, κατὰ τέλος ποὺ δὲν
παρουσιάζεται ἄλλοῦ. Καὶ τὸ κατὰ αὐτὸ εἶνε ὅτι
καμία δύσις των δὲν εἶνε ὅμοια μὲ τὴν ἄλλη·
διότι πάντοτε κατὰ τι εἶναι νὰ προσθέσῃ, κατὰ
νὰ μεταβάλλῃ εἰς τὰς εἰκόνας του ὁ μάγος, ὁ
ὑπέροχος, ὁ ἀνεξάντλητος καὶ μοναδικὸς τῶν
ΦιλιATRΩΝ ποιητῆς καὶ καλλιτέχνης...

[ΦιλιATRὰ 1908]

ΝΙΚΟΛ. Σ. ΓΚΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΕΙΠΝΑ ΚΑΙ ΣΥΝΑΝΑΣΤΡΟΦΑΙ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΑΡΧΑΙΟΙΣ¹

Εν Ἀθήναις, καὶ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα πιθα-
νῶς — πλήν, ἴσως, τῆς Σπάρτης — τὸ κύριον
γεῦμα τῆς ἡμέρας ἐλαμβάνετο τὴν ἐσπέραν
(δεῖπνον). Δὲν εἶχεν ὅμως οὕτω καὶ εἰς τοὺς
Ὀμηρικὸς χρόνους, ὅτε ἡσθίετο τὴν μεσημ-
βρίαν, τὸ δὲ ἐσπερινὸν γεῦμα ἦτο δευτερευού-
σης σπουδαιότητος (δόρπον, δαῖτα). Τὰ ἔθιμα
τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς διέφερον ἐν πολλοῖς τῶν ἐν
τοῖς νεωτέροις χρόνοις. Ἰδίως ἔσχον τότε τὸ ἔθι-
μον νὰ καθῆνται ἐπὶ ἐδράνων, καὶ πράγματι
δὲν ὑπῆρχε μεγάλη κοινὴ τράπεζα δι' ὅλους,
ἀλλ' ἕκαστος δαιτυμὼν εἶχε πρὸ αὐτοῦ τὴν ἰδίαν
μικρὰν τράπεζαν του, ἐφ' ἧς οἱ ἀμφίπολοι ἢ
θεράποντες ἔθιτον ἐπὶ δίσκον τὴν δαῖτα, ἦτοι
τὸ φαγητόν. Ἄλλη διαφορὰ εἶνε ὅτι, καίτοι οἱ
ἡρωϊκοὶ ἦρωες, σύμφωνα μὲ τὴν κατάστασιν
τοῦ καιροῦ των, ἦτις ἀπέδιδον ἰδιαίτους σημα-
σίαν εἰς τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς, πολὺ ἐφρόντιζαν
δι' ἀφθονον τροφὴν καὶ πότον, καὶ πλήρη πο-
τήρια ἐκκυκλοφόρουν συνεχῶς εἰς τὰ δεῖπνα, τὰ
τακτικά ὅμως συμπόσια τὰ ὁποῖα ἦσαν συχνό-
τατα εἰς νεωτέρους χρόνους, καὶ τὰ ὁποῖα ἐπη-
κολούθουν τὸ κυρίως δεῖπνον, ἦσαν ὅλως ἄγνω-
στα εἰς τὴν ἡρωϊκὴν ἐποχὴν. Θεωροῦντες τὰ
γεῦματα τῆς ἱστορικῆς περιόδου, ἰδίως ἐν Ἀθή-
ναις, ὀφείλομεν νὰ ἔχωμεν κατὰ νοῦν ὅτι πραγ-
ματευόμεθα ἰδίᾳ περὶ μεγάλων κοινῶν συμπο-
σίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν συχνότατα μεταξὺ τῶν
ἀνδρῶν, καὶ ὅχι περὶ τοῦ συνήθους οἰκογενεια-
κοῦ γεύματος, τὸ ὁποῖον ὁ οἰκοδεσπότης ἡσθίεν
εἰς τὸν κύκλον τῆς οἰκογενείας του. Ὀλίγιστα
γνωρίζομεν περὶ τῶν οἰκογενειακῶν τούτων γευ-
μάτων, καὶ ταῦτα μόνον ἐξ ἔργων καλλιτεχνι-
κῶν. Ἐπὶ ἑλληνικῶν ἀναγλύφων ἐπιτυμβίων
πλακῶν συχνὰ εὐρίσκομεν, ἀπὸ τῆς κλασσικῆς
μέχρι τῆς αυτοκρατορικῆς περιόδου, παραστά-
σεις τοῦ οἰκογενειακοῦ γεύματος, ὅπου ὁ οἰκο-
δεσπότης κεῖται ἐπὶ τῆς κλίνης του, τῆς συμβίας
του καθημένης ἐπ' αὐτῆς παρὰ τοὺς πόδας του,
διότι δὲν ἐνομιζέτο πρόπον διὰ τὰς γυναῖκας
ν' ἀνακλίνονται κατὰ τὰ δεῖπνα ὡς ἔκαμινον οἱ
ἄνδρες, καὶ ὅταν βλέπωμεν ἐπὶ ἔργων τέχνης
γυναῖκας ἀνακειμένας μετὰ τῶν ἀνδρῶν, δυνά-
μεθα νὰ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι αὗται εἶνε ἐταῖραι,
αἵτινες δὲν ἐδεσμεύοντο ὑπὸ τῶν αὐτῶν κανό-
νων τῆς ἐθιμοταξίας. Τὰ τέκνα τῆς οἰκίας ἐκά-
θηντο κύκλῳ τῆς τραπέζης ἐπὶ ἐδράνων. Ἀλλά,
κατὰ κανόνα, ἡ γυνὴ καὶ τὰ παιδιά μόνον ἐδεί-
πνουν εἰς στενώτατον οἰκογενειακὸν κύκλον· ὅταν
δαιτυμόνες ἦσαν προσκεκλημένοι, ἐδείπνουν μό-
ναι εἰς τὸν γυναικωνίτην, καὶ μόνον εἰς ὀλιγί-

στας περιστάσεις, μάλιστα κατὰ τοὺς γάμους καὶ
τὰς οἰκογενειακὰς ἐορτάς, ἐπετρέπετο εἰς τὰς γυ-
ναῖκας νὰ ἐμφανίζονται ἐνώπιον τῶν ἀνδρῶν.

Τὸ ἔθος τῶν συναναστροφῶν δι' ἄνδρας μόνον
ἦτο πολὺ κοινότερον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἢ
ὅσον εἶνε σήμερον, διότι τὰ συμπόσια ταῦτα
ἦσαν ὅχι μόνον ἀντὶ τῶν συναναστροφῶν μας
καὶ ἄλλων κοινωνικῶν συναθροίσεων, ἀλλ' ἐδι-
δον εἰς τοὺς ἄνδρας εὐκαιρίαν, καὶ μάλιστα κατὰ
τὸν πότον τὸν ἐπακολουθοῦντα, νὰ συζητῶσιν
ἀνέτως σπουδαῖα καὶ ἐλαφρὰ θέματα. Ὑπῆρχον
δὲ πλείστα ἐορτὰ παρέχονσαι ἀφορμὴν διὰ τὰ
κοινὰ ταῦτα συμπόσια· θυσία τις δημοσία ἢ
ἰδιωτικὴ ἦτο κοινοτάτη πρόφασις, ἔστω καὶ διότι
τὸ κρέας τοῦ σφαγίου — τοῦ ὁποῖου μόνον τὰ
σπλάγχνα ἐκαίοντο — ἡδύνατο κάλλιστα νὰ χρη-
σιμεύσῃ πρὸς τοῦτο. Προσέτι γενέθλια, κηδεῖαι,
νίκαι εἰς τινα ἀμύλλαν ἢ ἀγῶνα, ἀναχώρησις ἢ
ἐπάνοδος φίλου, κτλ.

Ὅλαι αἱ εὐκαιρίαι αὗται ἐορτάζοντο δι' ἐοσιά-
σεων, καὶ ὑπῆρχον προσέτι μεγάλα δημόσια συμ-
πόσια, τὰ ὁποῖα ἦσαν συνήθως ἀπλουστεροῦ
χαρακτῆρος, ἐνεκα τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δαιτυμόνων
καὶ τοῦ γεγονότος ὅτι αἱ δαπάναι ἐπληρώνοντο
ἀπὸ κοινοῦ. Ἐκτὸς τῶν γευμάτων τούτων, εἰς τὰ
ὁποῖα ἄτομα ἐπροσκάλουν τοὺς φίλους καὶ συγ-
γενεῖς των, τὰ ἐξ ἐράνων δεῖπνα ἦσαν λίαν
κοινὰ. Συχνότατα ὅλοι οἱ συμμετέχοντες ἔστελ-
λον κάνιστρα τροφίμων εἰς τὴν οἰκίαν ἐνὸς ὅστις
παρεῖχε τοὺς θαλάμους του πρὸς τὸν σκοπὸν
τούτον· ἀλλ' ἦτο ἀκόμη κοινότερον τὸ νὰ συνει-
σφύρῃ ἕκαστος ποσὸν τι χρημάτων, καὶ οὕτω νὰ
ἐπαρκέσωσιν εἰς τὰ ἔξοδα τοῦ δεῖπνου, τὸ ὁποῖον
παρετίθετο εἰς τὴν οἰκίαν ἐνὸς τῶν συμμετεχόν-
των, ἢ εἰς φιλόφρονος τινος ἐταῖρας. Δὲν γνω-
ρίζομεν ποῖα διαρρυθμίσεις ἐγένετο ὡς πρὸς τὸν
οἶνον, καὶ ἂν ἡ δαπάνη καὶ τούτου ἐπληρώ-
ντο ἐκ τοῦ κοινοῦ ἐράνου.

Ἐν γένει, κατὰ τὸν Ε' καὶ Δ' αἰῶνα π. Χ.
ὑπῆρχε μεγάλη πληθυσμὸν ἀπλῶν καὶ τερπνῶν
κοινωνικῶν συναθροίσεων, φίλοι ἐκαλοῦντο ἄνευ
ἐθιμοτοπίας, κατὰ τὴν ἡμέραν, νὰ ἐλθῶσιν εἰς
τὸ δεῖπνον τῆς ἐσπέρας. Ἐὰν δὲν ἐνεφανίζοντο
τὴν τακτικὴν ὥραν, τὸ δεῖπνον ἤρχιζεν ἄνευ
αὐτοῦ, καὶ ἂν ὁ κεκλημένος ἤρχετο ἀργότερα, τὸ
τοιούτον ἐνομιζέτο ὡς σὴν ἡδὲς πρᾶγμα. Φαίνε-
ται ὅτι δὲν ἦτο σπάνιον νὰ ὑπάγῃ τις ἀπρό-
σλητος εἰς τὸ δεῖπνον ἢ τὸ συμπόσιον τὸ ἐπα-
κολουθοῦν, καὶ ἐν τῶν προσώπων τοῦ διαλόγου
τοῦ Πλάτωνος Συμπόσιον προτείνει τὴν ἑξῆς
ἐρμηνείαν εἰς ἕνα στίχον τοῦ Ὀμήρου «Ἐσθλὼν
παρὰ δόρπον ὦλητοι ἐσθλοὶ ἔασιν», (εἰς τὰ γεύ-
ματα τῶν ἀγαθῶν οἱ ἀγαθοὶ πηγαίνουν ἀπροσ-
κάλεστοι).

¹ Ἀπὸ τὸ βιβλίον τοῦ H. Blümner. Ὁ οἰκιακὸς βίος
τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Πολλάκις ἄεργοι ἄνθρωποι, ὅπως οἱ παρὰ-
σιτοι οὔτινες πάντοτε ἐθήρευον ἐν γεῦμα, ἔκα-
μνον παραπολὺ ἐλευθέριον χρῆσιν τῆς ξενίας
ταύτης, ἢ ἐνεφανίζοντο πρόσωπα τὰ ὁποῖα δὲν
ἐταίριαζαν μὲ τὸ λοιπὸν τῆς συντροφίας, καὶ
ἦσαν ἱκανοὶ νὰ διαταράξωσι τὴν γενικὴν ἁρμο-
νίαν. Εἰς τοιαύτας περιπτώσεις, ὁ θυρωρὸς οἰκέ-
της ἐλάμβανε διαταγὴν ν' ἀποπέμψῃ τινὰς λέ-
γων· «Θυραῖος ὁ δεσπότης» (ὁ ἀφέντης μου
ἐξῆλθεν) ἢ ἄλλως «ἦδη κεκοίμηται» (ἐπλάγιασε).

Τὸ σὺνήθες πρόγραμμα εἰς τὴν διεξαγωγὴν
τῶν συμποσίων τούτων εἶχεν ὡς ἑξῆς: Οἱ κε-
κλημένον δαιτυμόνες, οὔτινες κατὰ τὸ ἔθος εἰσέρ-
χοντο πρότερον εἰς τὸ λουτρόν, πρῶτοι ἐλάμ-
βανον τὰς θέσεις των καθεζόμενοι ἐπὶ τῶν κλι-
νιδίων τῶν παρεσκευασμένων δι' αὐτοὺς. Οἱ
δοῦλοι τοῦ ξενίζοντος, ἢ καὶ τῶν ξενιζομένων,
αἵτινες πολλάκις τοὺς ἔφερον μαζί των διὰ νὰ
βοηθήσωσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς τραπέζης,
ἔλυον τότε τὰ πέδιλα τῶν κυρίων των, κ' ἐπειδὴ
ἡ κόνις τῆς οδοῦ δυνατόν νὰ ἐσπίλῃσε τοὺς
πόδας των, ἀτελῶς καλυπτομένους ἀπὸ τὸ ὑπό-
δημα, ἐπλύνοντο καὶ πάλιν ὑπὸ τῶν δούλων,
ὅπως μὴ ὑπάνωσι τὰς τιμαλφεῖς πολλάκις
ὀθόνας δι' ὧν ἦσαν ἐπιστρωμένα τὰ κλινίδια.
Τότε ἀνεκλίνοντο, συνήθως δύο δαιτυμόνες ἐπὶ
ἐνὸς κλιντήρος, ἀλλὰ τὰ μνημεῖα πολλάκις μᾶς
δεικνύουσι καὶ τρία ἢ καὶ περισσώτερα πρό-
σωπα ἐπὶ ἐνὸς ἀνακλίντρου, οὐδὲ δυνάμεθα νὰ
πεισθῶμεν ὅτι ὁ τεχνίτης εἰσήγαγεν αὐθαριέτως
τοῦτο. Ἀνακεκλιμένοι ἠρεῖδοντο ἐπὶ τοῦ ἀριστε-
ροῦ ἀγκῶνος, ἢ καὶ ἐπὶ προσκεφαλαίων εἰς τὰ
νώτα των· ὁ δεξιὸς βραχίον ἐμενεν ἐλεύθερος,
διὰ νὰ λαμβάνῃ τὴν τροφὴν καὶ φέρῃ αὐτὴν
εἰς τὸ στόμα· ἀλλὰ πινάκια, τρύβλια, ποτήρια
ἐλαμβάνοντο καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς. Ὅταν
ὅλοι οἱ δαιτυμόνες εἶχον κατακλιθῇ, καὶ εἶχον
πλύνῃ τὰς χεῖρας εἰς λεκάνας περιφερομένας
πρὸς τοῦτο, εἰσεκομίζοντο αἱ μικραὶ τράπεζαι
μὲ τρία σκέλη (τρίποδες), αἵτινες ἦσαν πάντοτε
ὀλίγον τι χθαμαλώτεραι τῶν κλιντήρων. Ἐπ' αὐ-
τῶν τὰ φαγητὰ ἦσαν παρατεθειμένα εἰς πινάκια
ἢ παροψίδας, καὶ πάντοτε μικρὰ κομμένα, διότι
περόνια δὲν μετεχειρίζοντο ποτὲ εἰς τὴν τρά-
πεζαν, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ μαγειρεῖον οἱ ὀψο-
ποιοὶ διὰ νὰ κόπτωσι τὰ κρέατα, οἱ δὲ δαιτυ-
μόνες μετεχειρίζοντο ἀντὶ τούτων κοχλιάριον, ἢ
ἐνίοτε τεμάχιον ἄρτου βαθουλωμένον, καὶ πολὺ
σπανίως μαχαίριον. Τραπεζομάνδηλα καὶ μάντρα
ἦσαν ἄγνωστα. Τὴν θέσιν τῶν τελευταίων ἐλάμ-
βανεν ψίχες ἄρτου, ἐφ' ὧν ἐσπόγγιζον τοὺς
δακτύλους. Εἰς μεγάλα συμποσία, ἐνίοτε προ-
σόψια καὶ ὕδωρ πρὸς πλύσιν τῶν χειρῶν προ-
σεφέροντο κύκλῳ μεταξὺ τῶν διαφόρων ὀψων,
τοῦτο δὲ ἐγίνετο πάντοτε κατὰ τὸ τέλος τοῦ γεύ-
ματος. Ἡ χρῆσις τῶν δακτύλων πρὸς τὸ ἐσθίειν
τὸ καθίστα ἀπαραίτητον.

Τὸ πολυτελὲς τοῦ βίου, ὅπερ ἦτο ὡς εἰκὸς
ἄγνωστον ἐν Σπάρτῃ, ἦτο πολὺ ὀλιγώτερον κοι-
νὸν καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ εἰς πολλὰς ἄλλας
Ἑλληνικὰς πολιτείας, ὅπως ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ
ἰδίως ἀνὰ τὴν Σικελίαν καὶ Μεγάλην Ἑλλάδα.
Εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἡ γαστρονομικὴ τέχνη ἐκαλ-
λιεργεῖτο εἰς μέγιστον βαθμόν, καὶ ὑπῆρχον βι-
βλία ἐν οἷς τὰ διάφορα εἶδη τῶν καρυκευμάτων,
τραγημάτων κτλ., κατηριθμοῦντο εἰς ἑμμετρον
λόγον, ἄλλοτε κωμικῶ τῷ τρόπῳ καὶ ἄλλοτε μετὰ
τῆς δεούσης σοβαρότητος. Οἱ Βοιωτοὶ ἀφ' ἐτέ-
ρου εἶχον τὴν κακὴν φήμην τῆς πολυφαγίας καὶ
βανασολογίας. Ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν κλασσικὴν
περίοδον, τὰ ὄψη ἦσαν ἐν γένει ἀπλᾶ καὶ μέτρια.
Οὐδαμοῦ τῶν συγγραφέων γίνεται μνεία περὶ
τοῦ τρόπου τῆς μαγειρικῆς, καὶ ἡ λιτότης τῆς
διαίτης τοῦ Πλάτωνος συμπεραίνεται ἐκ τοῦ
παροιμώδους λόγιου, ὅτι, ὅστις μετὰ τοῦ Πλά-
τωνος ἔφαγε θὰ ἐξυπνήσῃ τὴν ἐπαύριον ὑγιαίνων.

Τὸ μάλιστα ἐν χρήσει κρέας ἦτο τὸ τῶν ἱερείων
τῶν θυσίων, βοῶν, προβάτων, τράγων καὶ χοί-
ρων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἦτο λίαν δημῶδες,
εἴτε ὀπτὸν καὶ ἀλατισμένον, εἴτε καπνιστόν,
κ' ἐχρησίμευεν ἐπίσης καὶ δι' ἁλλάντας. Οἱ ἄρ-
χαῖοι ἐγνώριζον διάφορα εἶδη ἁλλαντοποιίας,
μνείαι δὲ τούτων γίνονται καὶ παρ' Ὀμήρου.
Ἐγνώριζον ἐπίσης τὴν νοθείαν τῶν ἁλλάντων
διὰ κρεῶν κινῶν καὶ ὄνων. Ἐκ τῶν οἰκοβίων
πηγῶν ἔτρωγον ὄρνιθας, χήνας καὶ νήσας, ἐκ
τῶν ἀγρίων πέρδικας καὶ περιστερὰς. Εἰς τὴν
ἀγορὰν αἰσχροκερδεῖς μεταπράται ἐφρούσκωναν
τὰ σφαγμένα πτηνὰ διὰ νὰ φαίνωνται παχύτερα
καὶ ἀκμαιότερα. Ἐξετίμων πολὺ τὸ κρέας τοῦ
λαγωῦ, περὶ οὗ ὑπῆρχε καὶ παροιμία «ἐν ὀπτοῖς
λαγωοῖς ζῆν», σημαίνουσα τὸ νὰ ζῇ τις ἐν ἀφρο-
νίᾳ. Οἱ ἰχθυῖς ἐπίσης ἐτρώγοντο εἰς μεγάλας
ποσότητες. Εἰς τοὺς Ὀμηρικοὺς χρόνους ἡ κλί-
σις πρὸς τὴν ἰχθυοφαγίαν δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη,
ἀλλ' εἰς τοὺς ὑστέρους χρόνους, τὸ ὄψον τοῦτο
(ἐντεῦθεν *ὀψάριον*) ἦτο περιζήτητον. Ἰδιαιτέρον
ἐντρύφημα ἦσαν οἱ ἐγγέλους τῆς Κωπαίδος,
εὐνοοῦμενοι παρὰ πᾶσι τοῖς Ἀθηναίοις λαίμαρ-
γοις. Ἄλλως, οἱ θαλάσσιοι ἰχθυῖς προετιμῶντο
τῶν τοῦ γλυκέος ὕδατος. Καὶ δὲν ἔχουν τέλος τὰ
διάφορα μνημονευόμενα εἶδη, τὰ ὁποῖα καὶ παρ-
εσκεάζοντο κατὰ πολλοὺς καὶ ποικίλους τρόπους.

Ὁ ἀνεξάντλητος πλοῦτος τῆς γείτονος θαλάσ-
σης ἐπέτρεπε καὶ εἰς τοὺς πτωχοτέρους νὰ ἔχω-
σιν ἄφθονα ἰχθυῖδια· ἰδίως αἱ εὐγευστοὶ μαρίδες
καὶ ἀφύαι τοῦ Φαλήρου, εὐθηναὶ καὶ προχεί-
ρους παρασκευαζόμεναι, ἀπετέλουν κυριωτάτην
τροφὴν διὰ τοὺς Ἀθηναίους. Ὑπῆρχε προσέτι
πλησιοντὴ ἀλατιστῶν καὶ καπνιστῶν ἰχθύων,
παρασκευαζομένων παρὰ τὸν Εὐξείνιον καὶ ἐν
τῇ Ἰβηρικῇ χερσονήσῳ, καὶ κομιζομένων πρὸς
ἐμπορίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ θύννοι, ἀφύαι κτλ.,
ἐξάιρετοι καὶ εὐθηναί, ἦσαν κοινοτάτη τροφὴ τοῦ

λαοῦ. Εἰς τὰς οἰκίας τῶν πλουσιωτέρων ἐγίνοντο
ἐμβάμματα καὶ καρύκαι ἐξ ὠτοαρίων, ὁστρε-
ιδίων καὶ καραβίδων, τὰ ὁποῖα ἐποικίλλον ἐπίσης
τὰ διάφορα γεύματα.

Μεταξὺ τῶν φυτικῶν τροφῶν πρέπει νὰ κατα-
λέξωμεν πρῶτα τὸν ἄρτον καὶ τ' ἄλφита. Εἶδη
δημητριακῶν καρπῶν μετεχειρίζοντο πρῶτιστα
τὸν σίτον καὶ τὴν κριθήν, ὁ δὲ ἐκ σικάλως ἄρτος
ἐθεωρεῖτο βάρβαρος παρ' Ἑλλήσι. Ὁ σίτινος
ἄρτος ἦτο πότε λευκὸς πότε ὑπομέλας, ἀλλ' ὁ
κοινὸς λαὸς δὲν ἔτρωγε πολὺν σίτινον ἄρτον· ἡ
κυριωτέρα καθημερινὴ τροφὴ τοῦ πτωχοτέρου
λαοῦ ἦτο εἶδος κριθίνου πλακοῦντος, καλουμένου
μάζα, βρεχομένου καὶ διάλυομένου εἰς τὸ ὕδωρ. Ἡ
μάζα αὕτη φαίνεται νὰ ὁμοιάζε μὲ τὴν πολέντα,
τὴν συνειθιζομένην ἀκόμη εἰς τὰ μεσημβρινὰ
μέρη, ἀλλὰ δὲν ἐτρώγετο βεβαίως πολὺ ἀπὸ τὰς
πλουσιωτέρας τάξεις. Ἐσυνείθιζον ἐπίσης τὰ
χλωρὰ λαχανικὰ καὶ χόρτα, σπαράγγια, ὕδνα,
πικραλίδες (δαδίκια), ἀμάνιτας, φρακίην, πῖσα, ἐρε-
βίνθους κτλ. Ταῦτα ἐπωλοῦντο καθ' ὁδὸν βρα-
σμένα ἀπὸ ἀγοραῖους μαγείρους. Ἐπίσης ἔτρω-
γον κρόμμυα καὶ σκόροδα, ὅπως καὶ νῦν τὰ
μεσημβρινὰ ἔθνη, ὡμὰ μὲ τὸν ἄρτον. Ἐκτὸς τοῦ
ἁλτος, τοῦ πιπέρεως καὶ ὄξους, μετεχειρίζοντο
διάφορα ἄλλα ἀρτύματα, οἷον σήσαμον, σινάπι
(μυστάρδαν) κτλ., ὅπως καὶ σίλφιον δαπανηρὸν
ἐκ τῆς Κυρήνης τὸ ὁποῖον ἐξέλιπε περὶ τὰς ἀρχὰς
τῆς Χριστιανικῆς ἐποχῆς. Τὸ ἔλαιον μετεχειρί-
ζοντο ὡς ἄρτυμα τῆς μαγειρικῆς, καὶ τὰς ἐλαίας
χειμάδας ἢ νωπὰς ἢ ἀλμυράς, καὶ τὸ κάρδαμον
ἐμάσσων ὡς ὀρεκτικόν.

Ἡ δευτέρα παροψὶς (ἢ παράθεσις δευτέρου
φαγητοῦ) συνίστατο ἀπὸ τυρίον (τὸ βούτυρον
δὲν τὸ ἔτρωγον ὡς φαγητόν), ἀπὸ διαφόρους
ὀπώρας καὶ πλακοῦντια ἢ τρυγητά. Εἰς Ἀθή-
νας τὸ ἐξάιρετον μέλι τοῦ Ὑμηττοῦ παρεῖχε
καλὸν ὑλικὸν πρὸς κατασκευὴν πλακοῦντιαν. Οἱ
ὀψοποιοὶ ἤξευραν πῶς νὰ κατασκευάζωσι τὰ διά-
φορα εἶδη τῶν τραγημάτων ἢ ἐπιδορπίων, καὶ
πολλάκις τὰ ἐπλάττον εἰς σχῆμα ζώων, ἀνθρώ-
πων καὶ ἄλλων ἀντικειμένων.

Κοινῶς ὑποτίθεται, ὅτι οἱ Ἕλληνες οὐδόλως
ἐπινον κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γεύματος, πλὴν
τοῦτο εἶνε ἀστήρικτος γνώμη. Τὸ πολὺ τοῦ ἁλ-
τος καὶ τῶν ἀρωμάτων τὰ ὁποῖα προσέθετον
εἰς τὸ ὄψη των, βεβαίως ἠρέθιζε τὴν δίψαν.
Φαίνεται ὅμως ἀπὸ τὰς μνείας τῶν συγγραφέων,
ὅτι ἐπ' ἐλάχιστον βαθμὸν ἐπινον κατὰ τὴν διάρ-
κειαν τοῦ γεύματος, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ συμ-
πόσιον τὸ ὁποῖον διεδέχετο τὴν βρῶσιν, καὶ
μόνον πρὸς πρόχειρον κατάσβεσιν τῆς δίψης.
Ὅπως καὶ ἂν ἔχη, ὅταν ἡ τελευταία παροψὶς
παρετίθετο, ἐπινον κύλικα ἀκράτου πρὸς τιμὴν
τοῦ «ἀγαθοῦ διαίμονος». Τότε ἀπεκομίζοντο οἱ
τρίποδες καὶ ἂν δὲν ἐπικολούθει πότος, οἱ δαι-
τυμόνες ἀνίσταντο ἀπὸ τοῦ κλινιδίου των, ἀφροῦ

ἐνιπτον ἅπαξ ἀκόμη τὰς χεῖρας. Συνήθως ὁμως
μετὰ τὸ δεῖπνον ἐπικολούθει τὸ *συμπόσιον*.

Τὸ πρόγραμμα τοῦ συμποσίου εἶχεν ἐν γένει
ὡς ἑξῆς: Οἱ παριστάμενοι οἰκέται ἀποκομίζοντες
τοὺς μεγάλους τρίποδας, ἔφερον ἄλλους μικρο-
τέρους, μετὰ κυκλοτεροὺς πλακός. Ἐπ' αὐτῶν
ἔθετον τοὺς κύλικας, τοὺς κρατήρας, πινάκια μὲ
διάφορα εἶδη ἐπιδορπίων, καὶ μικρῶν ἀρτυμά-
των προκαλούντων τὴν δίψαν. Εἶτα ἐδίδοντο
στέμματα εἰς τοὺς δαιτυμόνας πρὸς διακόσμησιν
τῆς κεφαλῆς των, ἐνίοτε καὶ τοῦ τραχήλου των,
καὶ μύρα εὐώδη διενέμενον. Ἐνῶ οἱ δαιτυμόνες
ἡσυχολοῦντο νὰ ἀναδήσωσι τὴν κόμην των, οἱ
οἰκέται εἰσέφερον τὸν οἶνον εἰς μεγάλους κρα-
τήρας, συνήθως τρεῖς κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ συμ-
ποσίου, καὶ ἀργότερα ὅπως θὰ ἀπῆται ἡ περί-
στασις. Τὸ σὺνήθες ποτὸν εἰς τὰ συμποσία ταῦτα
ἦτο ὁ οἶνος μὲ ὕδωρ κεκραμένος. Μέχρι τῆς
σήμερον ἀκόμη τὰ μεσημβρινὰ ἔθνη σπανίως
πίνουσιν ἰσχυρὸν οἶνον ἀμυγῇ μὲ ὕδωρ, καὶ εἰς
τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἀκρατος ἐπίνετο εἰς ἐλα-
χίστας ποσότητας. Εἰς τὸ συμπόσιον, εἶχον μό-
νον κεκραμένον οἶνον, πότε ἐξ ἴσων μερίδων
οἶνου καὶ ὕδατος, πότε ὅπερ καὶ συχνότερον,
τρία μέρη ὕδατος πρὸς δύο οἶνου. Ἐν γένει, εἰς
τὴν ἀρχὴν παντὸς συμποσίου, διωρίζετο εἰς
συμπόσιάρχος, διὰ κλήρου ἢ κύβου, ὅπως διευ-
θύνῃ τὰ τοῦ πότου, καὶ τούτου χρέος ἦτο νὰ
κανονίσῃ τὴν ἀναλογίαν τοῦ ὕδατος πρὸς τὸν
οἶνον, ἥτις ἔφθανεν ἐνίοτε μέχρις ἐνὸς μέρους
οἶνου πρὸς πέντε ὕδατος, τὸ ὁποῖον κατήντα
σχεδὸν ἄχνημον ποτόν, καὶ ἐκαλεῖτο κοινῶς βατρά-
χειος οἶνος. Εἰς ἀρχαιότερους χρόνους ἦτο σὺνή-
θες νὰ ἐγγέωσι τὸν οἶνον ἐντὸς τοῦ κρατήρος,
(ἔξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγγείου), κ' ἐκεῖθεν νὰ
μετακινῶσιν εἰς τὰ ποτήρια ἢ τοὺς κύλικας· βραδυ-
τερον ἐπεκράτησεν ἡ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου κράσις.

Τὰ κοινότερα εἶδη τοῦ οἶνου ἦσαν πολὺ εὐ-
θηνὰ καὶ ἦτο καθολικὸν ποτόν, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου
μετεῖχον καὶ οἱ πτωχοτέροι ἀστοὶ ὡς καὶ οἱ
δοῦλοι· τὰ ἐκλεκτότερα εἶδη ἦσαν ἀκριβώτερα,
καὶ οἱ ἀριστοὶ οἶνοι ἤρχοντο ἐκ νήσων, μᾶ-
λιστα ἐκ τῆς Λέσβου καὶ Χίου· ὁ Ρόδιος καὶ
ὁ Θάσιος οἶνος εἶχον ἐπίσης εὐρείαν ἐξαγωγὴν.
Ὁ ζῦθος δὲν ἦτο ἄγνωστος εἰς τὴν ἀρχαί-
τητα· ἐν Αἰγύπτῳ, Ἰσπανίᾳ, Γαλατίᾳ καὶ Θοράκῃ,
κατεσκευάζετο τοιοῦτον ποτόν, τὸ ὁποῖον ὁμως
περιεφρόνουν οἱ Ἕλληνες. Τὸ δῶρον τοῦ Διο-
νύσου ἐμενεν τὸ ἐθνικὸν ποτόν τῶν Ἑλλήνων,
ἀλλὰ διάφορον πολὺ ἀπὸ τοῦ σημερινοῦ εὐ-
ρωπαϊκοῦ οἶνου, καὶ πρέπει νὰ ὁμοιάζε
τὴν γεῦσιν μὲ τὸν σημερινὸν ῥητινίτην οἶνον
τῆς Ἑλλάδος καὶ Αἰγύπτου, διότι προσετίθετο
πάντοτε ῥητίνη εἰς τὴν κατασκευὴν του. Δὲν
ἐγνώριζον δὲ οἱ ἀρχαῖοι πῶς νὰ καθαρίζωσι
τὸν οἶνον των· ἦτο συνήθως πυκνός, καὶ διη-
θεῖτο δι' ἀραιᾶς ὀθόνης πρὶν γίνῃ χρῆσις αὐτοῦ.

[Τὸ τέλος προσεχῶς].

[Μετάφρ. Α. ΠΑΠΑΔΑΜΑΝΤΗ]

H. BLÜMNER

ΤΟ ΔΕΚΔΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Οἱ Ἅγιοι δέχονται

Ἡ ἐρὰ τραγωδία τῶν μεγάλων Παθῶν, πού ἐπαναλαμβάνεται κάθε χρόνον, μέσα εἰς τὰ σύννεφα τοῦ λιβανωτοῦ, ἀνοίγει πάλιν τὰς ἡμέρας αὐτάς τὰς πύλας τῶν λησμονημένων ναῶν. Οἱ ἄνθρωποι οἱ ἔχοντες ὅλον τὸν χρόνον τὰς ὀλιγωτέρας σχέσεις μετὰ τὸν Θεόν, εἰς τὸ ὑπαιθρον ἢ ὑπὸ στέγην — καὶ εἶνε τὸσον λυπηρὸν νὰ περιμένῃ κανένας ἰδιαιτέραν προσκλήσιν διὰ νὰ συγκοινωνήσῃ πρὸς τὴν θεότητα — ἀποφασίζουν ἐπιτέλους τὰς ἡμέρας αὐτάς νὰ πλησιάσουν τοὺς βομῶν. Ἀπὸ τὰ ὑψηλά κωδωνοστάσια διανέμονται κάθε πρωὶ καὶ κάθε βράδυ αἱ προσκλήσεις. Ὅλοι οἱ Ἅγιοι δέχονται τὰς ἡμέρας αὐτάς.

Διὰ νὰ μεταβληθῇ ὁ Οἶκος τοῦ Κυρίου εἰς οἶκον ἐμπορίου δὲν ἐχρειάσθη πολλὸς καιρὸς. Ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Ἰησοῦ οἱ ἄνθρωποι φαίνεται ὅτι ἦσαν περισσότερον ἐμποροὶ παρὰ ποιηταί. Ἀλλὰ διὰ νὰ μεταβληθῇ εἰς αἰθουσαν ὑποδοχῆς, ἀπὸ τὴν ὁποίαν λείπει μόνον τὸ τέιον τῆς πέμπτης ὥρας, ἐχρειάσθη ὅχι τὸσον πολλὸς χρόνος, ὅσον πολλὴ ἀγένεια καὶ πολλὴ βαναυσότης. Ἐπὶ τέλους καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κυριακὴν προσεσχύν, τὴν ὁποίαν ἐδίδασκεν ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ἐπετράπη εἰς τοὺς ἀνθρώπους νὰ ζητοῦν τὸν ἄρτον αὐτῶν τὸν ἐπιούσιον. Καὶ ἴσως ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως οἱ ἄνθρωποι πού προσπαθοῦν νὰ τὸν κερδίσουν ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοὺς πόλους τῶν ναῶν, ἴσως συγχωρηθοῦν διὰ τὴν ὑπέροχάν των. Ἀλλὰ τὸ νὰ ζητῇ κανένας εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου, ὅτι εὐρίσκει εἰς τοὺς οἴκους τῶν ἀνθρώπων καὶ εἰς κάθε ὥραν καὶ στιγμήν, ἀποτελεῖ ἀμάρτημα τὸ ὁποῖον ὑποθέτει ὅτι δὲν θὰ συγχωρήσῃ ποτὲ ἡ μεγάλη ἀσθητικὴ τῆς Θεότητος. Διότι ἐπὶ τέλους δὲν ὑπάρχει καὶ λόγος νὰ κτιζῶνται καὶ κτίρια, μετὰ ὁρισμένην ἀρχιτεκτονικὴν, μετὰ ὑψηλοὺς θόλους, μετὰ ἀνιδωτὰ παραθύρα, δηλοῦντα τὸ φῶς τῆς ἡμέρας διὰ μέσου χρωματιστῶν ὑέλων, διὰ νὰ ἐκπληροῦν τὸν σκοπὸν, πού ἐκπληρεῖ κάθε κοινὴ αἰθουσα, ἀδιαφόρου ἀρχιτεκτονικῆς. Καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ τοποθετοῦνται ὄχροι ἅγιοι, καὶ μάρτυρες «μετὰ πρόσωπα γλωμά», οἱ ὅποιοι ἐθυσίασαν τὴν ζωὴν τοὺς πολεμοῦντες τὸν πειρασμόν, διὰ νὰ παρακολουθοῦν τὰς μεταλλαγὰς τῶν γυναικείων συμπτῶν, νὰ νενίξουν μετὰ τὰ πάλαν βλέμματά των τὰ τεράστια πτερὰ τῶν κατέλων, πού σκεπάζουν τὰς ὥρας θήκας ταρακτικὰς, τὰς ὁποίας μετανοεῖ ὁ Διάβολος, ὅτι δὲν ἐφευρῆκεν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου. Καὶ οὐρανόν, μετὰ τὴν ἐλπίδα νὰ παρασύρῃ καὶ μίαν σκέψιν μαζί του, ἀφοῦ ὅλοι αἱ σκέψεις περυσίζονται εἰς τὸ ἀπ' αὐτά. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀκόμη λόγος νὰ ὑμνοῦν μετὰ τὴν φωνὴν τοὺς τὰς κακολογίας τῶν γοαϊδίων, καὶ ποιοῦσαν νὰ γίνονται πολὺ καλὰ καὶ χωρίς βυζαντινοὺς μιμήματα καὶ πρὸ πάντων χωρίς τὴν θεότητα, διὰ νὰ ὑμνοῦν τὰς ἐρωτικὰς ἐξομολογήσεις τῶν νέων. Ὅλ' αὐτὰ εἰμὸν ὀνυμῶν, χωρίς τὴν μουσικὴν τοῦ Χαβιαρά, χωρίς θυμὰ Ἁγίων καὶ τῶν Μαρτύρων, οἱ ὅποιοι ἐμαρτύρησαν μίαν φορὰν εἰς τὴν ζωὴν τοὺς καὶ ἐμαρτύρησαν ἀνεξήγητον. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως ἔχουν ἀνεξήγητον ἰδιοτροπία. Καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκτὸς τῶν ἰδιοτροπιῶν αὐτῶν συμβαίνει νὰ ἔχουν καὶ πολὺ κακὴν ἀνατροφὴν. Καὶ

δι' αὐτὸ ἐνθ' ἔμαθαν πῶς πρέπει νὰ ἐνδύονται διὰ νὰ ὑπάγουν εἰς ἕνα χορὸν ἢ ἕνα γεῦμα καὶ πῶς πρέπει νὰ φέρονται μέσα εἰς τὰ σαλόνια καὶ ἔξω εἰς τὸν περίπατον καὶ πῶς πρέπει νὰ ὁμιλοῦν πρὸς ἕνα ὁμιόν τους καὶ ἕνα πρὶγκιπα, δὲν ἠθέλησαν νὰ μάθουν οὔτε πῶς πρέπει νὰ ἐνδύονται, οὔτε πῶς πρέπει νὰ φέρονται μέσα εἰς τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου. Ὑποθέτουν ὅτι ὁ Θεός, ὁ παλαιὸς Θεός, δὲν εἶνε Θεός τῆς ἐτικέτας καὶ ὅτι καθένας ἐπομένως ἔχει τὴν ἐλευθερίαν νὰ φέρεται εἰς τὸν Οἶκον τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ἀρέσκειάν του, χωρίς νὰ στενοχωρῆται πολὺ ἀπὸ τοὺς κανόνες τῆς ἐθιμοτυπίας, ὅπως στενοχωρεῖται π. χ. εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον. Ἔτσι ὁ Οἶκος τοῦ Θεοῦ ἔγινεν ἡ πλέον ἐλευθερὰ αἰθουσα. Οἱ ἐπίτροποι δὲν στενοχωροῦνται καθόλου νὰ μετροῦν τὸν χαλκὸν των, οἱ πιστοὶ νὰ ὁμιλοῦν διὰ τὰ συμφέροντά των, αἱ κυρία νὰ ἐκθέτουν τὰ κάλλη των καὶ τὰ παιδιὰ νὰ ράβουν τὰ φορέματα τῶν γοαϊδίων, ὑπὸ τὰ βλέμματα τοῦ Παντεπόπτου.

Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ Ἅγιοι δέχονται τὰς ἡμέρας αὐτάς. Μίαν φορὰν ἐδέχοντο εἰς τὰ πενιχρὰ ἀσπλά των, ὅπου τὸ γλωσσὸν φῶς τῶν πολυελαίων ἐφώτιζε τὰς σκυμμένας κεφαλὰς καὶ τὰς εὐλαβεῖς γυνυκλίσας. Σήμερον ὁ πολιτισμὸς εἰσήλασε καὶ ἔως τὰ ἱερὰ αὐτὰ ἀσπλά. Οἱ ἐπίτροποι ἐφρόντισαν νὰ κρεμάσουν ἡλεκτρικοὺς ἡλίους ἔξω ἀπὸ τοὺς πυλῶνας τῶν ναῶν καὶ νὰ δημοσιεύουν εἰκονογραφημένα προγράμματα, μετὰ ὅλας τὰς μεθόδους τῆς διαφημίσεως εἰς τὰς ἐφημερίδας (ἕνα τοιοῦτον πρόγραμμα μετὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Σπυριδωνοῦ εἶδα εἰς ἐπαρχιακὴν ἐφημερίδα). Καὶ ὅπως πηγαίνει τὸ πρᾶγμα εἶνε πολὺ πιθανόν ὅτι ὁ ἡλεκτρισμὸς θὰ εἰσέλθῃ θριαμβευτικῶς καὶ μέχρι τῶν εἰκονοστασιῶν καὶ ὅτι ὁ πολιτισμὸς θὰ καταρτίσῃ αἰὼν διὰ τὸν Κύριον, ὅχι πλέον ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων, ἀλλ' ἐκ στόματος φωνογράφων.

Καὶ ὅμως τὸ πρᾶγμα εἶνε θλιβερόν. Μέσα εἰς τὸν θόρον τῶν πόλεων, μέσα εἰς τὴν βάνανον κινήσιν τοῦ ἡλεκτρισμοῦ, μέσα εἰς τὴν παραφροσύνην τῶν μηχανῶν, ἐξεχώριζαν τὰ σεμνὰ οἰκοδομήματα, ὅπου κάθε ψυχὴ θέλουσα νάνυνηθῇ πρὸς τὸν οὐρανόν, εὕρισκεν ἕνα ἄσπλον σιωπηλὸν καὶ μακροσμένον ἀπὸ τὴν τύρβην τοῦ κόσμου. Κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους του δὲν ὑπῆρχε τίποτε ἀπὸ ὅ,τι δογματίζομεν χρήσιμον, ἀναγκαῖον ἢ πρακτικόν. Ὅλα ἐκεῖ μέσα εἶχαν τὴν ἱερὰν ἀχρηστίαν ὅλων τῶν ὡραίων καὶ ἰδανικῶν πραγμάτων. Ὁ πολιτισμὸς ἐσταματοῦσεν εἰς τὰς πύλας του καὶ δὲν εἶχεν εἰσοδὸν εἰς αὐτὸ παρ' ὅ,τι εἶνε φῶς, θυμίαμα, ὕμνος, θλίψις, μελαγχολία, κατάνυξις. Σήμερον οἱ ἄνθρωποι ἔσφραν τὰς ἀσχημίας των μέχρι τοῦ θυσιαστηρίου. Τοῦλάχιστον τῶν ἀρχαίων θεῶν τὰ ἱερὰ ἔπεσαν εἰς ἐρείπια ὑπὸ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν νέων θεῶν. Ἡ Πυθία μελαγχολικὴ εἶπε τὸν τελευταῖον χρησμόν της: «Χαμαί πέσε δαίδαλος αὐλὰ — οὐκέτι Φοῖβος ἔχει αὐλὴν — οὐ μάντιδα δάφνην — παγὰν λαλεῖουσιν». Ἀπέσβετο τὸ λάλον ὕδωρ. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἀρέσκειται νὰ πλανᾶται τὸ πνεῦμα τῆς Θεότητος. Ἐνθ' ἐκεῖ ὅπου εἰσῆλθε τὸ πνεῦμα τῆς Ἀσχημίας καὶ τῆς Πεζότητος, ἡ Θεότης δὲν εἰμπορεῖ νὰ κατοικήσῃ πλέον. Καὶ πολὺ φοβοῦμαι ὅτι οἱ τόποι, ὅπου μεταβαίνουν σήμερον οἱ ἄνθρωποι διὰ νὰ περάσουν τὰς ἐσπερινὰς τῶν ὥρας ἐν περιβολῇ ἐσπερίδος, ἔπειναν ἐθρομὴ ἀπὸ τὴν Θεότητα. Θέλω νὰ πιστεύσω ὅτι τὸν κοίτην αὐτὸν κόσμον δὲν τὸν δέχονται πλέον οἱ Ἅγιοι. Τὸν δέχονται μόνον οἱ Ἐπίτροποι.

Π. Νρ.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἀπομνημονεύματα Ἀνδρέου Συγγροῦ, Τόμος Α'. Ἀθήναι, Τυπογραφεῖον «Ἑστία», σελ. 357.

Ὁ Ἀνδρέας Συγγρός ὑπῆρξεν ἀναντιρρήτως μία ἀπὸ τὰς μεγαλητέρας νεοελληνικὰς φυσιογνωμίας. Ὁρμηθεὶς ἐκ τοῦ μηδενός, κατώρθωσε νὰ σχηματίσῃ κολλοσιαίαν περιουσίαν, μέγιστον μέρος τῆς ὁποίας ἐδωπάνησε κατόπιν εἰς ἀγαθοεργίας. Ἀλλ' ὁ ἀναγνώστης τῶν «Ἀπομνημονευμάτων» δὲν θαυμάζει τὸσον τὸν ἐθνικὸν ἐνεργετήν, ὅσον τὸν μεγαλοφυῆ πραγματικῶς ἔμπορον, τὸν προικισμένον μ' ἔκτακτον ἱκανότητα καὶ μετὰ τὴν ἀνάλογον θέλησιν. Εἶνε τῶντι πολὺ θαυμαστότερος ὁ τρόπος, μετὰ τὸν ὁποῖον ἐδημιουργήθη ἡ κολλοσιαία ἐκείνη περιουσία, παρὰ ὁ τρόπος μετὰ τὸν ὁποῖον ἐδαπανήθη. Ὡς ἐθνικὸς εὐεργετὴς ὁ Ἀνδρέας Συγγρός δὲν ὑπῆρξε τι ἔκτακτον ἔκαμεν ὅ,τι κáινουν συνήθως εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅλοι οἱ ὑπάκουτοι, φιλόδοξοι ἢ φιλοπάτριδες: Σχολεῖα, Φυλακὰς, Νοσοκομεῖα. Ἀλλ' ὁ πρωτότυπος, ὁ δυνατός ἄνθρωπος καταφαίνεται κυρίως εἰς τὴν δρᾶσιν του ὡς ἔμπορος. Καὶ ἀκριβῶς τὴν δρᾶσιν αὐτὴν ἐξιστορεῖ ὁ Α' τόμος τῶν Ἀπομνημονευμάτων, ἀρχίζων ἀπὸ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τοῦ Συγγροῦ μετὰ τὰς μαθητικὰς ἐντυπώσεις, καὶ φθάνων μέχρι τοῦ πρώτου του ταξιδίου ἀνὰ τὴν Εὐρώπην, τὸ ὁποῖον ἐπεχείρησε τριακοντούτης, μεγαλέμπορος ἤδη πρὸ πολλοῦ καὶ διευθυντὴς ἐνὸς σπουδαιότερων ἐμπορικῶν οἴκων τῆς ἐποχῆς του.

Εἶνε τῶντι καταπληκτικὴ ἡ εὐδοκίμησις τοῦ Ἀνδρέου Συγγροῦ ὡς ἔμπορου καὶ ἀποτελεῖ αὐτόχρημα γράμμα. Χῖος τὴν καταγωγὴν, ἦτο οὐκ ὀκνηρὸς ἐν τῷ κορυφῶμα τῆς παροικιῶδους ἐμπορικῆς ἰδιοφυΐας τῶν Χίων. Μόλις ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον τῆς Σύρου, δεκαπενταετής, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Κων/πόλιν καὶ εἰσῆλθε εἰς ἐμπορικὸν γραφεῖον. Ἀνέπτυξε δὲ τὸσον ἔζηλον καὶ τὸσον ἱκανότητα, ὥστε μετὰ ἐν ἔτος ὀνομάζετο πρώτος γραμματικὸς καταστημάτων, καὶ μετ' ὀλίγον — δὲν ἦτο ἀκόμη εἰκοσιδύο ἐτῶν, — προσελαμβάνετο ὡς συνεταῖρος, μ' ἐτήσιον κέρδος πολλάκις ἄνω τῶν ἑκατὸν χιλιάδων! Τὸ στάδιόν του ἦτο ὡς μία κλίμαξ, τῆς ὁποίας σταθερῶς, ἀσφαλῶς, ἀνέβαινε καθ' ἑκάστην καὶ μίαν βαθμίδα. Ποτὲ δὲν ἐστάθη, ποτὲ δὲν ὀπισθοχώρησεν ἀπὸ ἀδυναμίας. Πάντοτε πρὸς τὰ ἔμπροσθ, πάντοτε πρὸς τὰ ἑπάνω. Καὶ εἰς τὸ ἴδιον γραφεῖον, εἰς τὴν ἰδίαν εταιρείαν, ὅπου εἰσῆλθε κατ' ἀρχὰς ὡς μαθητευόμενος, ἔμεινε μέχρι τέλους, ἔως ὅτου ἐφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν. Τῆς εταιρείας αὐτῆς ὑπῆρξε, μετὰ τὸν Πετροκόκκινον, ὁ κυριώτερος μοχλός. Ἐπλούτησεν αὐτός, καὶ ἔκαμε καὶ ἄλλους νὰ πλουτήσουν. Ἡ ἰδιοφυΐα του, βοηθημένη ὡς εἶπομεν ἀπὸ τὴν ἀνάλογον θέλησιν, συνῆλθε καθ' ἑκάστην κρατεροῦς ἀγῶνας καὶ πάντοτε ἀνεδεικνύετο νικητρία. Τίποτε πλέον ἀξινάγνωστον ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτό, τὸ ὁποῖον μετὰ ἀπερίττον ὕψος, ἀπλούστατον, χωρίς συγγραφικὰς ἀξιώσεις, ἐκθέτει αὐτοὺς τοὺς ἀγῶνας καὶ αὐτὰς τὰς νίκας! Εἶνε ἡ πολὺτιμος αὐτοεξογραφή ἐνὸς δυνατοῦ.

Οἱ «Ἀλυσίδες», δρᾶμα μετὰ τρία μέρη ὑπὸ Δημ. Π. Ταγκοπούλου, Ἀθήνα, σελ. 147.

Ὁ κ. Ταγκόπουλος ἀνετύπωσεν ἀπὸ τὸν «Νουμάν» εἰς βιβλίον τὸ δρᾶμα αὐτό, — διὰ τὸ ὁποῖον εἶπαμεν τὰ δέοντα ὅταν ἐπαίχθη εἰς τὸ θέατρον, — τὸ ἐπλούτισε δὲ μετὰ πρόλογον ἰδικόν του, μ' ἐπὶλογον τοῦ κ. Πέτρου Βασιλικοῦ, μ' ἕνα ποίημα εἰς τὴν Ἀστρούλαν ὑπὸ Ἀλκαίου, μετὰ μίαν ἐπιστολὴν τοῦ Ἑφταλήτου, καὶ μετὰ ὅλα τὰ σχετικὰ ἄρθρα καὶ ἀρθρίδια, τὰ ὁποῖα ἐφάνησαν κατὰ καιροὺς εἰς τὸν τύπον, καταλλήλως σχολιασμένα. Μεταξὺ αὐτῶν, πέντε (ἀρ. 5) φιγουράρουν ἐκεῖ μετὰ τὴν ὑπογραφὴν μου! Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι εἰς ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν ἔκαμνα ἄλλη δουλειά, παρὰ νὰ γράφω

γὰ τὰς «Ἀλυσίδες». Ἀλλ' ὁ κ. Ταγκόπουλος ἔκρινε καλὸν νὰ θεωρήσῃ ὡς ἰδικὰ μου καὶ νὰ συμπεριλάβῃ μετὰ τὸνομά μου φαρδύ-πλατὺ, καὶ τάνωνυμα ἀκόμη πλαγιότιτλα τοῦ «Ν. Ἀστεως», μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰργαζόμην εἰς τὸ «Ν. Ἀστὺ» ὡς χρονογράφος! Καὶ μόνη αὐτὴ ἡ ἀνευλάβεια, ἡ φιλολογικὴ ἀσυνειδησία θὰ ἦτο ἱκανὴ νὰ μαρτυρήσῃ ὅτι ὁ κ. Ταγκόπουλος δὲν εἰμπορεῖ νὰ εἶνε καλλιτέχνης, ποιητής, ἄνθρωπος ἰδέας. Αἱ μέθοδοί του καὶ οἱ τρόποι του μὰς τὸν κáινουν πλέον ἀνάξιον προσοχῆς... Δυστυχῶς — δὲν ἐξετάζω τώρα διατὶ, — τὸν προσέχουν ἄλλοι, καὶ οἱ ἄλλοι αὐτοὶ εἶνε προσοχῆς ἄξιοι. Οὕτως ὁ κ. Πέτρος Βασιλικός, ὁ ὁποῖος, εἰς τὸν ἐπὶλογον τοῦ ἀνὰ χεῖρας βιβλίου, τὰ βάζει μαζί μου καὶ ἀγωνίζεται φιλοτιμῶς νὰ με ἀποδείξῃ κριτὴν κατωτέρον καὶ ἀπὸ τοὺς κριτὰς τῶν πάλαι Λασσαίων, ἐπειδὴ ἔγραφα ὅτι οἱ «Ἀλυσίδες» δὲν ἀξίζουν τίποτε!

Εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰπαντήσω μετὰ λίγα λόγια εἰς τὸν φίλον μου Βασιλικόν, λυπούμενος πού δὲν εὐκαιρῶ νὰ τοῦ ἀπαντήσω μετὰ περισσότερα. Λοιπὸν: Κατηγόρησα τὰς «Ἀλυσίδες» δι' ὅλα ἐκεῖνα πού τοὺς κατηγόρει καὶ αὐτός. Διότι ἡ «λατρεία τῆς ὁμορφιάς» καὶ ὁ «μαγνητὴς τοῦ ρυθμοῦ» δὲν ἦταν βέβαια «δεξὶ χεῖρ» τοῦ Ταγκοπούλου στὴ σύνθεσιν τῶν «Ἀλυσίδων». Διότι τὰ πρόσωπά του εἶνε ἀψυχρολόγητα καὶ ἀπάθανα — διότι ἡ τέχνη του(;) ὑστέρησε νὰ τοὺς τυπώσῃ βαθύτερα τὴν «σφραγίδα τῆς ζωῆς». Κατηγόρησα δηλαδὴ τὸ δρᾶμα, πρῶτα-πρῶτα διότι δὲν εἶνε δρᾶμα, δὲν εἶνε ποίημα, δὲν εἶνε ἔργον τέχνης δημιουργοῦ. Καὶ αὐτὸ μόνον μ' ἐνδιαφέρει ἐμὲ. Ὡς κριτικὸς θέλω νὰ εἶμαι ἀσθητικὸς καὶ ὄχι κοινωνιολόγος. Δὲν δίδω μὴ πεντάρα γὰρ «τὶς κοινωνικὰς πληγὰς» εἰς τὰς ὁποίας τάχα «βάθουν τὸ χεῖρ τους» συγγραφεῖς τῆς περιοχῆς τοῦ ἀξιοτιμοῦ κ. Ταγκοπούλου.

Οὕτε μετὰ μέλει καθόλου διὰ τὸ «ξυπνημα», τὸ ὁποῖον ἀντιπροσωπεύουν ἔργα σὰν τὰς «Ἀλυσίδες». Τὰ βλεῖται ψεύτικα, νόθα, κακότεχνα, ἀνεικρινή: Τὰ καταδικάζω, ἔστω καὶ ὅταν ἡ πρόθεσίς των εἶνε νὰ μὰς διδάξουν τὸ Νέον Εὐαγγέλιον. Ἀπεναντίας τιμῶ καὶ θαυμάζω μόνον τὰ ἔργα τῆς τέχνης, εἰς τὰ ὁποῖα διακρίνω τέχνην. Καὶ τὸσον περισσότερον, ὅσον ἡ τέχνη αὐτὴ — καὶ ὄχι ἡ κοινωνιολογικὴ σημασία τοῦ ἔργου, — εἶνε τελειότερα. Ἐγὼ δὲ ἀκόμη τὴν ἰδέαν, ὅτι ἔργον τὸσον ἀτεχνόν καὶ ἀντικαλλιτεχνικόν καὶ ἀσχηρόν, εἰμπορὸν νὰ εἶπω, ὡς οἱ «Ἀλυσίδες» — τ' ὁμολογεῖ, χωρίς νὰ θέλῃ, καὶ ὁ ἀνέκαθεν ἀσθητικὸς κ. Βασιλικός, ὁ ὁποῖος κατὰ βάθος δὲν ἔχει πολλὴν σχέσιν μετὰ τὸν ὀνυμιον σοσιαλιστήν, — δὲν εἰμπορεῖ ποτε νὰ ἔχη κοινωνιολογικὴν σημασίαν οἰανδήποτε, οὔτε νὰ εἶνε σύμπτωμα σοβαρὸν καὶ ἀξιοπαρατήρητον καμίας «ἀρτυρίσεως», οὔτε νὰ μαρτυρῇ ἀπολύτως καμίας «ὀργάν». Ὅλ' αὐτὰ θὰ εἶχαν ἴσως τὸν τοπὸν των, — καὶ ἐγὼ θὰ εἶχα ἀδικον, — ἀν τὸ ἔργον ἦτο ἔργον. Ἀλλὰ τώρα πού δὲν εἶνε — τί πταῖ ἐγὼ ἀν νυστάξω ἢ ἀν γελῶ; Διότι, ἀπλούστατα, ὁ συγγραφεὺς τοῦ κοροῦ δέει. Μὴ δυνάμενος νὰ δημιουργήσῃ ἀνθρώπους καὶ νὰ μὰς παρουσιάσῃ ζωὴν, καὶ νὰ προκαλέσῃ ὡς καλλιτέχνης αἰσθητικὴν συγκίνησιν, δημιουργεῖ ψευτοζητήματα, προσποιεῖται τὸν ὀργισμένον καὶ προκαλεῖ θόρον. Καθ' αὐτὸ κοροῦδεται. Καὶ εἶνε πολὺ θλιβερόν νὰ βλέπῃ κανεὶς ὅτι μετὰ τῶν παιδαρίων, τῶν ἀμαθῶν, τῶν ἀπλοϊκῶν, πού πίπτουν θύματα τῆς ἐξυπνης κοροῦδίας του, καταλέγονται καὶ ἄνθρωποι τῆς ἀξίας τοῦ Πέτρου Βασιλικοῦ!

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΕΣ

Τὸ Φλογισμένο Ράσο, ὑπὸ Πλάτωνος Σουλῶτη-Ροδοκανάκη. Ἐπιφυλλίδες τῆς «Ἀκροπόλεως».

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ «De Profundis» ἐνεφανίσθη ἐσχάτως καὶ ὡς μυθιστοριογράφος μετὰ τὸ «Φλογισμένο

Ράσο», τὸ ὁποῖον ἐδημοσίευσεν ἡ «Ἀκρόπολις». Ἀντιθέτως πρὸς τὰ πρῶτα περὶ ποιήματα, τὸ νέον του ἔργον εἶνε γραμμένον εἰς τὴν δημοτικὴν. Ὁ κ. Σουλιώτης - Ροδοκανάκης δὲν χειρίζεται ἀκόμη τὴν γλῶσσαν αὐτὴν μὲ τὴν ἐντέλειαν ποὺ ἐχειρίζετο τὴν ἄλλην. Ἡ ἁρμονικὴ καὶ καλαισθητικωτάτη πραγματικῶς καθαρῶς τοῦ De Profundis ἀποτελεῖ ἐν τῶν μεγαλητέρων προτερημάτων τοῦ βιβλίου. Ἡ δημοτικὴ τοῦ «Φλογισμένου Ράσου» δὲν παρουσιάζει τίποτε τὸ ἔκτακτον, παρὰ μόνον ἴσως μερικοὺς διαλεκτικοὺς τύπους, ἀσυνειθίστους εἰς τὸ γραπτὸν δημοτικὸν ἰδίωμα, (τῶς π. χ. ἀντὶ τοῦ κοινῶς γραφομένου τοῦς) ποὺ δὲν βλέπω καὶ τὸν λόγον τῆς εἰσαγωγῆς των εἰς τὴν φιλολογικὴν γλῶσσαν, ἀφοῦ ἐπεκράτησαν πλέον τύποι γενικώτεροι.

Ὡς ἔργον ὅμως τὸ «Φλογισμένο Ράσο» εἶνε ἀξιοπαρατήρητον. Προπάντων διὰ μερικὰς του λεπτομερείας. Διότι εἰς τὸ σύνολον φαίνεται κάπως βιαστικὸν καὶ δὲν ἐξελίσσεται ψυχολογικῶς μέχρι τοῦ σημείου ποὺ θὰ ἔδιδεν εἰς τὸν ἀναγνώστην ὀλοκληρωτικῶς τὴν ἐντύπωσιν ἐνὸς πράγματι φλογισμένου ράσου, τὸ ὁποῖον ὁ σφριγηλὸς ἔφηβος, ὁ εἰς σιγμὴν πλάνης ἀποφασίσας νὰ παρνηθῇ τὴν ζωὴν, δὲν βλέπει τὴν ὥραν νὰ τὸ πετάξῃ... Αἱ περιγραφαὶ του ὅμως, ἐδῶ κ' ἐκεῖ, εἶνε πολὺ ζωνταῖαι, καὶ αἱ παρατηρήσεις του ἀπρόοπτοι καὶ ὡραῖαι. Κάτι παρομοιώσεις μάλιστα προσωποποιουσαὶ τὰ ἄψυχα, εἶνε ἀξίαι ἀληθινοῦ ποιητοῦ. Ἀλλὰ τὸ σχεδίασμα τοῦ δράματος, μὲ τὸ ὁποῖον τελειώνει τὸ ἔργον, ὑπενθυμίζει πολὺ, εἰς τὰποσπάσματά του, τὴν «Σαλώμην» τοῦ Ὁσκάρ Οὐάιλντ καὶ ἐν μέρει τὴν «Ἐλισάβετ» τοῦ Χρηστομάνου. Ὁ νεαρὸς συγγραφεὺς εὐρίσκει ἀκόμη εἰς τὸ στάδιον τῆς μιμήσεως. Ἡ ἀλήθεια, ὅμως εἶνε ὅτι ξεύρει νὰ μιμηθῇ, — καὶ ὅλοι αὐτὸ δὲν τὸ ξεύρουν!...

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Νέον Θεσσαλικὸν ἄγαλμα ἐν Δελφοῖς¹

Εἶνε γνωστὸν τὸ ἐν Δελφοῖς ἀνάθημα τοῦ Θεσσαλοῦ τετράρχου Δαόχου τοῦ ἐκ Φαρσάλου, ὅστις ἦτο ἱερομνήμων ἐν τῷ Ἀμφικτυονικῷ συνεδρίῳ τῷ 338-334 π. Χ., εὐνοούμενος καὶ θιασώτης τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

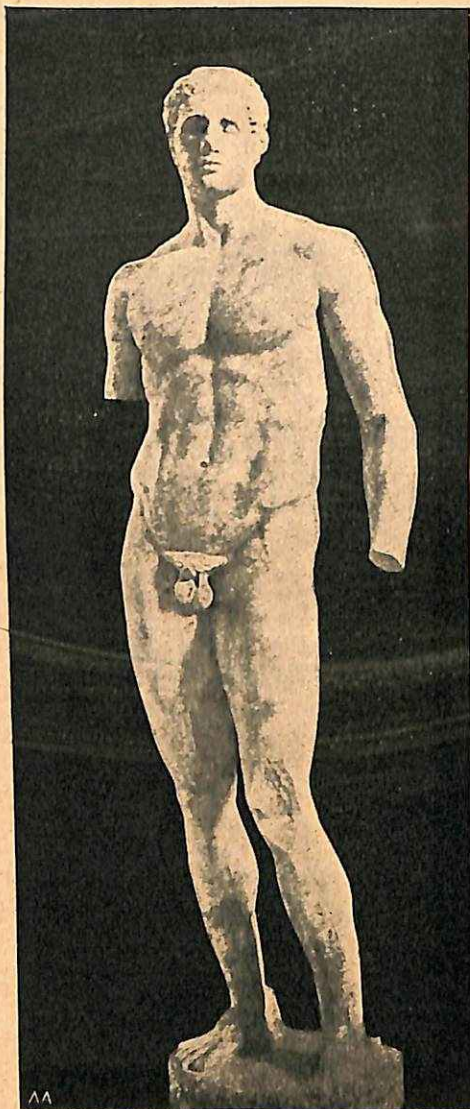
Πλούσιος ὢν ὁ Δάοχος καὶ ἐπιδεικτικός, ἱδρυσεν ἐν Δελφοῖς τὸ ἀνάθημα ἐκεῖνο, ἀποτελούμενον ἐξ ἐννέα ἀγαλμάτων, παριστανόντων αὐτὸν, τὸν υἱὸν καὶ τοὺς προγόνους αὐτοῦ, διατρέψαντας ἄλλους μὲν ὡς πολίτους καὶ στρατηγοὺς, ἄλλους δὲ ὡς ἀθλητάς. Οἱ πρῶτοι παρίσταντο ἐνδεδυμένοι, οἱ δεύτεροι ἐν ἀθλητικῇ γυμνότητι.

Ἦσαν ἤδη γνωστά, ἀνευρεθέντα μᾶλλον ἢ ἦττον βεβλαμμένα, ἐπτὰ ἀγάλματα ἐκ τῶν ἐννέα: τοῦ Ἀκνονίου, τοῦ Ἀγία, τοῦ Τηλεμάχου, τοῦ Ἀγελάου, τοῦ Δαόχου Α', τοῦ Σισύφου Α' καὶ τοῦ Σισύφου Β'. Ταῦτα εἶνε πολὺτίμα θησαυρίσματα, κοσμοῦντα μίαν αἴθυσαν τοῦ μουσείου τῶν Δελφῶν.

Ἐκ τοῦ ἀγάλματος τοῦ ἀναθέτου Δαόχου Β' εὐρέθη μόνῃ ἡ πλίνθος μετὰ τῶν ἄκρων ποδῶν, ἐξ ὧν γίνεται φανερόν, ὅτι οὗτος ἦτο ἐνδεδυμένος καὶ ἐφόρει, ὡς καὶ τινὰ τῶν ἄλλων ἀγαλμάτων τοῦ ἀναθήματος, σαν δάμια προσόμοια πρὸς τὰ τῶν σημερινῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν τῆς Θεσσαλίας. Τὴν αὐτὴν ὁμοιότητα ἔχει ὁ βραχὺς καὶ ἐλαφρὸς διὰ λωρίδος ἐξωσμένος χιτὼν τοῦ Σισύφου Α' πρὸς τὴν ἐλαφρὰν θερινὴν στολὴν τῶν Θεσσαλῶν γεωργῶν τῆς σήμερον.

Τὰ ἀγάλματα ταῦτα, ὡς καὶ τὸ ἐλλείπον ἕνατον, ἦσαν ἐν σειρᾷ τοποθετημένα ἐπὶ λιθίνων βάσεων, εὐρέθει-

σῶν καὶ ἀποκειμένων κατὰ χώραν, φερουσῶν δὲ ἐπάνω κοιλότητα ἀνωμάλου μεγέθους καὶ περιγράμματος. Ἐντὸς τῶν κοιλοτήτων τούτων ἐνεσφηνοῦντο αἱ πλίνθοι τῶν μαρμαρίνων ἀγαλμάτων διότι τὰ ἐκ μαρμάρου ἀγάλματα εἰργάζοντο οἱ τεχνῖται οὕτως, ὥστε μέρος τοῦ μαρμάρου ἔμενε χάριν στερεότητος ὑπὸ τοὺς πόδας ὡς πλάξ· αὕτη εἶνε ἡ πλίνθος ἀναλόγως δὲ τοῦ σχήματος αὐτῆς ἠνοίγετο ἐπὶ τῆς βάσεως ἡ κοι-

1. Ἀγίας. — Μουσείου Δελφῶν.

λότης, ἐν ἣ ἑστειροῦτο καὶ διὰ μολύβδου τὸ ἄγαλμα. Προσέτι αἱ θεσσαλικάς βάσεις σχεδὸν πᾶσαι φέρουσι καὶ ἐπιγραφάς, δηλοῦσας τὸ ὄνομα ἢ καὶ τὰς ἀρετάς ἢ ιδιότητας ἢ βιογραφικὰς οὕτως εἰπεῖν σημειώσεις τοῦ εἰκονιζομένου προσώπου. Ὁ κ. Homolle, παραβαλὼν τὰς κοιλότητας καὶ τὰς ἐπιγραφὰς τῶν βάσεων πρὸς τὰ ἀγάλματα καὶ τὰς πλίνθους αὐτῶν, ἐταύτιζεν αὐτά, οὕτω δὲ ὀρίζομεν σήμερον συμφώνως πρὸς τὰ διδάγματα αὐτοῦ τὰ ὀνόματα τῶν ἀγαλμάτων.

Μία μόνῃ βάσει, ἡ τελευταία κατὰ τὸ δεξιὸν ἄκρον

τῆς ὅλης σειρᾶς, δὲν ἔχει ἐπιγραφὴν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ γενεαλογία εἶνε φανερά ἐκ τῆς προηγουμένης, ὀρίζου- σης τὸν Ἀκνόνιον ὡς υἱὸν τοῦ Ἀπάρου, ὑποδεικνύεται οὕτω, ὅτι τὸ ἐπὶ τῆς ἐπομένης ἀνεπιγράφου βάσεως ἱδρυμένον ποτὲ ἄγαλμα ἦτο τοῦ Ἀπάρου, γενάρχου τῆς ὅλης οἰκογενείας.

Ἐκ πάντων τῶν ἀνωτέρω ἀγαλμάτων τὸ μόνον σφῆζον τὴν κεφαλὴν εἶνε τὸ τοῦ Ἀγία (εἰκ. 1). Εἶνε δὲ τοῦτο

2. Ὁ εὐρέθεις κορμὸς εἰς τοὺς Δελφοὺς.

καὶ τὸ βεβαίωτον ὡς ἀνήκον εἰς ὠρισμένην βάσιν τοῦ ἀναθήματος, ἐπειδὴ ὄχι μόνον ἡ πλίνθος αὐτοῦ προσαρμόζεται εἰς τὴν κοιλότητα τῆς οἰκείας βάσεως, ἀλλὰ καὶ εὐρέθῃ πρὸ αὐτῆς κεκλιμένον.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων γλυπτῶν λειψάνων τοῦ ἀναθήματος εὐρέθη καὶ κεφαλὴ τις σύγχρονος καὶ ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ Ἀγία. Ὁ κ. Homolle ἔφηρε τὴν ὁμοιότητα ταύτην δημοσιεύσας τὴν κεφαλὴν, ἣν ἀπέδωκεν οὕτω εἰς τὸ θεσσαλικὸν ἀνάθημα.

Ἦδη κατ' εὐτυχίαν σύμπτωσιν εὗρον πρὸς Ν. τοῦ τεμένους τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς ὑπ' αὐτὸ ἀμαξίτου εἰς τὸν κατοφερὴ ἐλαιῶνα καὶ ἐντὸς τοίχου, ὑποστηρί- ζοντος τὰ χώματα παλαιᾶς ἐλαιᾶς, κορμὸν ἀγάλματος μαρμαρίνου τῆς αὐτῆς ἐποχῆς καὶ τεχνῆς πρὸς τὰ γυνὰ ἀγάλματα τῶν Θεσσαλῶν. Ἀδιστακτικῶς ἀπέδωκα εὐθὺς τὸν κορμὸν τοῦτον εἰς τὴν θεσσαλικὴν συστάδα, μετὰ πρόχειρον δὲ ἔρευναν ἠδυνήθην νὰ προσαρμόσω ὡς ἀναμφισβητήτως ἀνήκοντα εἰς αὐτὸν τὴν κεφαλὴν ὡς ἀναμφισβητήτως ἀνήκοντα εἰς αὐτὸν τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ ἀριστερὸν σκέλος, ἀποκειμενὸν ἐν τῇ ἀποθήκῃ τοῦ μουσείου. Τὰ τρία ταῦτα τεμάχια τοῦ ἀγάλματος ἀπεικονίζουσιν αἱ εἰκόνες 2 καὶ 3. Ὑπάρχει

ἐν τῇ ἀποθήκῃ καὶ κνήμη τις, ἣν ὑπέλαβον ὡς ἀνήκου- σαν εἰς τὸ ἄγαλμα, ἀλλὰ δὲν εὗρον τεμάχια τοῦ δεξιοῦ μηροῦ, ἵνα πεισθῶ περὶ τούτου ἀσφαλῶς.

Ἐπειδὴ τὸ ἀποτελούμενον γυνὸν καὶ ἀνυπόδητον ἄγαλμα εἶνε καταφανὸς τοῦ αὐτοῦ ἀναθήματος, οὐδὲν δὲ ἄγαλμα ἄλλο, συμφώνως πρὸς τὰς περὶ τοῦ ὅλου ἀναθήματος μελέτας τοῦ κ. Homolle, λείπει ἐξ αὐτοῦ πλὴν τοῦ τοῦ Ἀπάρου, πειθόμεθα, ὅτι τὸ ἀπαρτιζόμε- νον νέον ἄγαλμα εἶνε τὸ τοῦ Ἀπάρου, ζήσαντος κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ ε' αἰῶνος π. Χ.

Ἐνεκα τοῦ μακροῦ χρόνου, ὅστις ἐχώριζε τὸν γε- νάρχην τοῦτον ἀπὸ τοῦ ἐπιγόνου Δαόχου Β', τοῦ ἱδρύ- σαντος τὸ ἀνάθημα, ὑποτίθεται ἐν τοῖς χρόνοις τούτου ἔλλειψις γνώσεων περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ παλαιοῦ προγόνου, οὕτω δὲ ἐξηγεῖται ἡ ἔλλειψις ἐπι- γραμμάτων ἀπὸ τῆς προσοικουμένης αὐτῷ βάσεως. Ἰσως ἠγνοεῖτο μάλιστα καὶ τὸ πατρωνυμικὸν τοῦ Ἀπάρου. Περὶ τούτου λοιπὸν δὲν ὑπάρχον ἀσφαλῆς ἱστορίαι καὶ, ἐπειδὴ κατὰ τὸν ε' καὶ ζ' αἰῶνα π. Χ. πάντες οἱ νέοι ἐθεράπευον τὰς ἀγωνιστικὰς ἐξεις, ἤρχεσαν ἢ ἀπει- κόνισαι αὐτοῦ γυμνοῦ ὡς ἀθλητοῦ.

Ὅμοιος περὶ τοῦ λόγου ὑπηγόρευσε τὴν ἀναγραφὴν τοῦ αὐτοῦ ἐπιγράμματος τοῦ Ἀγία ἐπὶ τῆς βάσεως ἐτέ- ρου ἀγάλματος αὐτοῦ, χαλκοῦ τούτου καὶ ἔργου τοῦ Λυσίππου, ἱδρυμένου δ' ἐν τῇ πατρίδι Φαρ- σάλῳ. Ὁ Ἀγίας ἔζησεν ἐπίσης κατὰ τὸν ε' αἰῶνα π. Χ., ὅ,τι δὲ ἦτο γνωστὸν περὶ αὐτοῦ, εἶχε περιλη- φθῇ εἰς τὸ ἐπίγραμμα ἐκεῖνο. Ὅτε δὲ ὁ Δάο- χος παρήγγειλε τὴν κατα- σκευὴν τοῦ ἐν Φαρσάλῳ ἀναθήματος, ἔδωκε τῷ καλλιτέχνῃ ἢ τοῖς καλ- λιτέχναις πρὸς χάραξιν τὰ προσήκοντα ἐπιγράμ- ματα, συντεθειμένα ἤδη χάριν τῶν δελφικῶν ἀν- δριάντων ὑπὸ ἐγγράμμα- του τινὸς Φαρσάλιου ἢ ἄλλου γνωστοῦ τῷ Δαό- χῳ ποιητοῦ καὶ περι- λαμβάνοντα τὰς περὶ τῶν εἰκονιζομένων γνω- στὰς ἢ ἀξίας λόγους εἰδή- σεις. Τοῦ Ἀγία ἡ ἱστο- ρία περιλαμβάνετο εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς ἐπίγραμμα, ὅπερ ἀνεγράφη καὶ ἐν Φαρσάλῳ. Ἄν ὑπεισηλ- θεν ἐνταῦθα διαφορὰ τις, αὕτη μαρτυρεῖ τὴν ἀκόρεστον φιλοδοξίαν ἢ τὴν ἀστάθειαν τῶν ἐκ τοῦ παλαιοῦ χρόνου οἰκο- γενειακῶν παραδόσεων τοῦ οἴκου τοῦ Δαόχου.

Τὰ εἰρημένα, ὡς ἐλέχθησαν, προϋποθέτουσιν (ἐναν- τίον τῆς γενικῆς κρατούσης γνώμης), ὅτι τὸ ἀνάθημα τῶν Δελφῶν εἶνε παλαιότερον τοῦ τῆς Φαρσάλου. Ἀλη- θὲς ἢ προσεκτικὴ ἐξέτασις τῶν ἐπιγραμμάτων τῶν δελφικῶν βάσεων καὶ μόνῃ πεῖθει, ὅτι τὸ ἐν Δελφοῖς ἀνάθημα προηγίθη τοῦ ἐν Φαρσάλῳ.

Τὸ ἐπίγραμμα τοῦ ἀναθέτου Δαόχου λέγον, ὅτι ἡ ἀνάθεσις γίνεται τῷ ἀνακτῇ Φοίβῳ κ.τ.λ., μαρτυρεῖ, ὅτι ἐποίηθη μόνον διὰ τοὺς Δελφοὺς. Ἀναφερόμενον δὲ εἰς τὰς ἐν τοῖς προηγουμένοις ἐπιγράμμασι καταλεγο- μένας ἀρετάς τῶν προγόνων, συνδέεται ὁργανικῶς

3. Σκέλος ἀνήκον ἐἰς τὸν εὐρέθεντα κορμὸν.

¹ Ὁρα Homolle ἐν Bull. de corresp. Hellénique 1897 καὶ 1899. Preuner, Ein delphisches Weihgeschenk, Bonn, 1899.

“Ὅσον ἀφ’ ὧν ὁμοῦ τὸ μουσικόν, ὀφείλω πρωτίστως νὰ ἀπεινῶν ἕνα μέγα *εἶνε* εἰς τὴν Καν Φακὰ καὶ τὴν ὑπ’ αὐτὴν χορῶδιαν, ἣ ὁποία ἦτο ἡ μεγαλειτέρα ἐπιτυχία τῆς ἑσπερίδος. Ὁμολογῶ τὸν σπανίως ἡγεύσαντο χορὸν γυναικείον τὸσον καλῶς κατηχησμένον, μετ’ ὅσον καλὰ στοιχεῖα ἀποτελούμενον, μετ’ ὅσην καλὴν ἀναλογίαν καὶ μετ’ ὅσον τέλειον καὶ λεπτὸν ᾠηματοποίησιν. Ὁμολογῶ ἐπίσης τὸν ἡγεύσαντο τέλος πάντων ἕνα *sotto*

voce όχι βεβιασμένον, ένα crescendo ανατριχιαστικόν, ένα diminuendo απαλότερον και μίαν αρμονίαν σταθεράν και όχι επιφυλακτικήν. Η εκτέλεσις του «Αγγέλου φύλακος» του César Frank έξόχως τελεία. Έπιτυχεστάτη επίσης ή εκτέλεσις της χορωδίας του «Στοιχειωμένου πλοίου» του Βάγκερ τόσο υπό έποψιν ακρίβειας όσον και χρωματισμού. Δέν έλειψαν ούτε αυτάί αι δύο-τρεις appoggiature εις τό *Toá-lá-lá*, αι δε μεταπτώσεις των φωνών έγιναν άριστοτεχνικώτατα. Αί contralti σταθερώταται και βεβαιόταται εις τό *attacco* της επαναλήψεως του άρχικου μοτίβου τό όποιον παρέλαμβάνον κατόπιν αι *soprani* και *mezzo-soprani* και τό άνέπτυссον με πολλήν χάριν και με πολλήν *aria*. Και όλα αυτά . . . χωρίς μπαζέττα! Του «Στοιχειωμένου πλοίου» έξητήθη επιμόνος ή επανάληψις. Θά ήδύνάτο δέ και δεκάκις να επαναληφθί χωρίς τό ενδιαφέρον να ελαττωθί ουδέ τό παράπαν. Τό εκλεκτόν και πολυπληθές άκροατήριον έκάλεσεν επανειλημμένως επί της σκηνής την Καν Φωκά, εις την άριστοτεχνικήν της όποιας διδασκαλίαν όφείλεται ή τελεία όντως εκτέλεσις των δύο άνωτέρω χορωδιών αιτίνας προύκάλεσαν άληθή φρενιτίδα.

Η Καν Φωκά επίσης έτραγουδήσε με περισσήν τέχνην και περισσοτέραν χάριν την άριαν της «Μανών» του Μασενέ «*Je suis auport étourdie*» ως και την άριαν του «Μαγεμένου αλίου» του Μόζαρτ και την «*Perle du Brésil*» του Δαβίδ, εις τό τέλος δε έψαλε και την «Βοσκοπούλαν» και ένα άλλο τραγούδι . . . *ελληνοειδές* όποσδήποτε!

Η Δίς von Hörschelmann έπαιξε έξόχως ώρατα την «Novelette» του Schumann και τό *Finale* της υπ' αριθμόν 58 συνάτας του Chopin.

Ο κ. Schultze μετηρώσσε κυριολεκτικώς τους άκροατάς με τό δοξάρι του. Έχρωμάτισε θαυμάσια την Romanza του δευτέρου κονσέρτου του Βενιάφσκη και απέδωσε έξόχως επιτυχώς τό φινάλε του ίδιου κονσέρτου, έπερνώντας όλας τάς δυσκολίας του ιδιοτρόπου αυτού *allegro*. «Αλλά παρ' όλίγον να ξεχάσω τον κ. Κέπετζην. Τό *accompanimento* του λεπτότατον, με πολλήν ακρίβειαν και πολύ τάχ, προσόντα τά όποια δέν δύναται τις να εύρη εύκόλως εις ένα έρασιτέχνην. Ώρισμένος ή Καν Φωκά, ό χορός, ή Δίς Χέρσελμαν και ό κ. Σούλτσε πρέπει να έμειναν ένθουσιασμένοι από τό *accompanimento* του κ. Κέπετζην.

Θ. Ι. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ

Υ. Γ. «Όταν έβγαίνα από τό θέατρον, ήκουσα όλον εκείνον τον κόσμον να σφυρίζη και να σιγοτραγουδή... τό «Στοιχειωμένο πλοίο» του Βάγκερ! Τό τοιούτον δέν συμβαίνει συνήθως και είναι χαρακτηριστικόν της άρίστης έντυπώσεως την όποιαν επροξένησεν εις τό άκροατήριον τό άνωτέρω τεμάχιον. Η Καν Φωκά επέτυχε και ως προς την εκλογήν.

Θ. Ι. Σ.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΙΣ τὰ αθηναϊκά φύλλα εδημοσιεύθη μετάφρασις άρθου του κ. Βουρδάν από τον *Figaro* υπό τον τίτλον *Τό Μακεδονικόν ζήτημα - Μία λύσις*. Ο Γάλλος δημοσιογράφος έκθέτει τάς ιδέας του κ. Θεοτόκη επί του φλέγοντος τούτου ζητήματος. Τό μεταφέρομεν όλόκληρον, ως ενδιαφέρον όλον τον Έλληναίον:

Κατά την τελευταίαν εις Αθήνας διαμονήν μου έσχον την τιμήν να συνδιαλεχθώ διά μακρών μετά του πρωθυπουργού κ. Θεοτόκη.

Ο κ. Θεοτόκης εινε πολιτικός άνιρ της μεγάλης σχολής. Υψηλού άναστήματος, επιβάλλοντος έξωτερικού και με τρόπους έξόχως διακεκριμένους, με τό λεπτοφνές πρόσωπον στολισμένον από ώραϊον λευκάζοντα

μύστακα, συνδυάζει προς την άγγλικήν *correction* κατι της καλουμένης γαλιτιζής χάριτος. Κληρονομήσας με τάς ιδέας του άειμνήστου Τρικούπη την διεύθυνσιν του μεγάλου κόμματος, του σχηματισθέντος υπό του έξόχου τούτου πολιτευτού, ό κ. Θεοτόκης έχει μεγάλην πολιτικήν και κοινοβουλευτικήν επιροήν. Αί ξέναι κυβερνήσεις γνωρίζουν ότι ιδέαι του έμφορονος τούτου πολιτευτού δέν εινε γνώμαι τυχαίου τινός πολιτευόμενου, και βεβαίως δέν θά παρίδωσι τάς γνώμας αυτού περί ζητήματος, περίε του όποιου στρέφεται παλλομένη ή προσοχή αν όχι άκόμη ή άγωνία όλόκληρου της Ευρώπης.

Μεταξύ άλλων συνεζήτησα μετά του κ. Θεοτόκη τό Μακεδονικόν ζήτημα και ίδου αι γνώμαι, τάς όποιας ήκουσα και τάς όποιας κρίνω χρήσιμον να δημοσιεύσω σήμερον, βεβαιωθείς, ότι ουδέν ειχον τό έμπιστευτικόν.

Η ενιαία αὐτονομία αδύνατος

Πιστώς συνοψίζω τάς γνώμας του πρωθυπουργού από τάς ληφθείσας την ώραν εκείνην σημειώσεις μου.

— Η κατάστασις εινε άφόρητος και δέν εινε δυνατόν να παραταθί άποινεί. Η Μακεδονία, σπαρασσομένη μεταξύ Βουλγάρων, Σέρβων και Ελλήνων, διατελεί εις προΐουσαν άνωμαλίαν και ό πυρετός αυτός θά φουέσση τό σώμα, αν μη καταπολεμηθί εγκαίρως. Αί Δυνάμεις έσκέφθησαν να επιβάλλωσιν εις την Τουρκίαν ριζικός μεταρρυθμίσεις. Όποια πλάνη! Και ίδου ότι γίνεται λόγος, περί δικαστικής μεταρρυθμίσεως. Νέα πλάνη! Όποια θά εινε ή έννοια δικαστικής μεταρρυθμίσεως, εις χώραν σπαρασσομένην υπό της άτάξιας; Ό,τι έπείγει εινε ή άποκατάστασις της τάξεως. Αλλά πώς;

Διά της Τουρκίας; Η Τουρκία απέδειξεν, ότι αδυνατεί να φέρη εις πέρας τό έργον τουτο. Διά των Δυνάμεων; Υπόθεσις επίσης χιμαιρική, διότι δέν εινε πιθανόν, ότι εκάστη αυτών θά έστεργε να συντηρή εις την Μακεδονίαν στρατιωτικήν δύναμιν. Αλλά τότε θά γείνη σκέψις περί αὐτονομίας της Μακεδονίας; Αλλ' ή λύσις αυτή εινε λύσις κατά τό σύστημα του Ποντίου Πιλάτου, διότι αι διάφοραι φυλαί δέν θά έπανον άλληλοσπαρασσόμεναι.

Νέον σχέδιον

Έμελέτησα επί μακρόν τό ζήτημα: και έφ' όσον σκέπτομαι επ' αυτού, επί τοσοϋτον ένισχύεται έν έμοι ή πεποίθησις, ότι δέν υπάρχει άλλη άσφάλεια διά την ειρήνην και άλλη σωτηρία διά την Μακεδονίαν, προς άποκατάστασιν της τάξεως, εκτός του καταμερισμού της Μακεδονίας εις ζώνας έπιρροής. Έννοα δέ, λέγων τουτο, τον διά νέας διοικητικής διαιρέσεως καταμερισμόν της χώρας εις τμήματα ώρισμένα, αναλόγως της έν αυτοίς έπικρατήσεως των φυλών.

Του σχεδίου τούτου εφαρμοζομένου εις εκάστην τοιαύτην φυλετικήν ζώνην ή διαμέρισμα, ή μειοψηφία οιαδήποτε και αν εινε — ελληνική, βουλγαρική ή σερβική — θά εινε ήναγκασμένη ή να υποταχθί εις την έπικρατεστέραν του τμήματος εθνικότητα ή να μεταναστεύση εις γειτονικήν και όμοφυλον επαρχίαν, όπου θά κυριαρχούσιν οι όμαίμονές της. Αγώνες ανθρωποκτόνοι δέν θά συνέβαινον πλέον, και εκαστος θά είχε συμφέρον να ζή έν ειρήνι, εάν δέν επεδύμει να υποβληθί εις κινδύνους άντεκδικήσεων.

Θά εξέλειπον ταυτοχρόνως και οι έξωθεν έρεθισμοί, οι όποιοι υποθάλπων τά τοπικά πάθη, διότι εκαστον εθνικόν στοιχείον δέν θά είχε πλέον λόγον ν' αγωνίζεται περί των προτείων και τοιουτοτρόπως θά εξέλιπον ή αναβράζουσα αναρχία, τά φρικώδη δράματα, των όποιων οι συγχρόνως δρώντες ή διαδεχόμενοι άλλήλους εργάται, εινε αι αντίζηλοι φυλαί, αι διεκδικούσαι την δυστυχή Μακεδονίαν.

Μία αντίρρησις

— Και τί κάμνετε την Τουρκίαν εις τό μέγα τουτο σχέδιόν σας; . . . Νομίζετε ότι ό Τουρκος θά υποταχθί και θά συγκατατεθί προθύμως εις τον καθορισμόν ζωνών έπιρροής, αι όποiai φαίνονται ως οι προάγγελοι λύσεως οικαιάς: της κατανομής της Μακεδονίας;

— Ο Τουρκος (υπέλαβεν ό κ. Θεοτόκης) θά άντιστή βεβαίως εις πάσαν μεταρρυθμίσιν και πρέπει ή να μη ζητηται τίποτε, ή αν ζητηται, να επιβάλλεται. Αλλ' επί του προκειμένου, έν τούτοις, ή Τουρκία δέν θά είχε δικαίον να άντιστή. Σχηματισμός ζώνης έπιρροής δέν σημαίνει ποσώς διαμελισμός. Η Μικρά Ασία κατοικείται υπό Ελλήνων: έπεται τάχα εκ τούτου, ότι γίνεται λόγος να προσαρτηθί εις την Ελλάδα; Μέρος της Ηπειρου επίσης άνεγνωρίσθη υπό των Δυνάμεων ως τμήμα της Ελληνικής γης και παρεχωρήθη παρ' αυτών εις τό Ελληνικόν Στέμμα. Έν τούτοις παραμένει άκόμη υπό τον τουρκικόν ζυγόν. Η μήπως εινε ανάγκη να επικαλεσθώ τό κλασικόν παράδειγμα της Αυστροουγγρικής Αυτοκρατορίας, όπου αναβράζει ό άνταγωνισμός έχθρικών φυλών, χωρίς διά τουτο τό Κράτος να διαμελίζεται;

Η ειρήνευσις

— Όχι, όχι. Δέν φοβούμαι ποσώς διά τό μέλλον τους κινδύνους, τους όποιους φαντάζεται ή όθωμανική μικροψυχία. Προσθέτω δέ άλλως, ότι άποκρούω, ότι εφαρμόζομένης της λύσεως ταύτης, εινε δυνατόν να έχωμεν, υπό μορφήν κατά τό μάλλον ή ήττον λαθραίαν παρεμβάσεως των διαφόρων εθνικοτήτων, των όποιων ή φυλή θά κατοική εις τός περί ών ό λόγος ζώνας. Η Σερβία, ή Βουλγαρία και ή Ελλάς ώσαύτως δέν θά έχουν την έλευθερίαν της άναμίξεως εις Μακεδονίαν ούτως αναδιοργανωμένην.

Τό 3ον άρθρον της συμφωνίας του Μύρστεγ προβλέπει περί διοικητικής αναρρυθμίσεως της Μακεδονίας. Αλλ' αν αι Δυνάμεις θεωρούν την διαρρυθμίσιν ως έξαρτωμένην εις τό μέλλον εκ της ειρηνεύσεως της Μακεδονίας, ήμεις φρονούμεν, και επί γεγονότων στηριζόμενοι έχομεν την πεποίθησιν όλως τούναντιον, ότι ή ειρήνευσις ή θά εινε τό λογικόν άποτέλεσμα νέας διοικητικής κατανομής κατά την εθνολογικήν άρχήν ή ούδέποτε θά πραγματοποιηθί.

Η Βουλγαρία και ή θάλασσα

— Και αι Δυνάμεις; έρωτώ.

— Α, αι Δυνάμεις! Βέβαια διά τό έργον τουτο της ειρήνης και της διαλλαγής απαραίτητος εινε ή όμοφωνία των Δυνάμεων. Και ή όμοφωνία θά ήτο εύκολος, αν αι Δυνάμεις δέν είχαν εξ ίσου ουδέν συμφέρον εις τό ζήτημα. Αλλά δέν δύναται τις να είπη απόλύτως, ότι πάσαι δέν έχουν συμφέροντα. Αμα ως άρχίσουν συζητούσαι, θά τεθί έν ζήτημα προκαταβολικός: Η Βουλγαρία θά κατέχη λιμένα έν τη Μεσογείω;

Τουτο εινε δι' αυτήν τό κύριον πρόβλημα και έν τούτφ συνοψίζεται κυρίως είπείν παν, ότι καλείται ζήτημα Ανατολικόν. Επί τούτου ή γνώμη της Ελλάδος εινε γνωστή και σύμφωνος προς τάς παραδόσεις του Έλληνισμού. Ολόκληρος ή Θράκη εινε ελληνική και εις την μακράν και αιωνίαν αυτήν συνέχειαν του Έλληνισμού, ήτις ακολουθούσα την θάλασσαν συνδέει τον Πειραιά προς την Κωνσταντινούπολιν, τό παρόν θόν μας, αι ιστορικά ήμών τύχαι, αυτή αυτή ή ουσία και ή υπόστασις της φυλής μας δέν μας επιτρέπουν να αποβλέψωμεν ουδέ καν ως προς πιθανότητα προς διάσπασιν, ήτις θ' απεχώριζε την Ελλάδα από του Βυζαντίου.

Τό ζήτημα ευρωπαϊκόν

Αλλά τό ζήτημα τουτο εινε ζήτημα γενικού ευρωπαϊκού συμφέροντος και όταν έλθη ή στιγμή να συζητηθί, ή φωνή ήμών ίσως δέν θά άκουσθί. Αί Δυνάμεις θά αποφασίσουν περί ήμών άνευ ήμών.

Απόκειται τότε εις την Γαλλίαν, την Αγγλίαν και την Ιταλίαν, Μεσογειακάς Δυνάμεις, να κρίνουν αν συμφέρη εις αυτάς, όπως ή Βουλγαρία, ρωσικός πρόσκοπος, φθάση έως την θάλασσαν και αν θά δεχθουν να υπογράψουν συνάλλαγμα, περ εις ώρισμένην λήξιν θά παραδώση την Κωνσταντινούπολιν εις την Ρωσσίαν και θά καταστήση ούτω τον Ευξεινον Πόντον ολανικήν λίμνην.

Αλλ' αυτό εινε τό μέλλον. Τό παρόν εινε ή άτυχής Μακεδονία, της όποιας αι τύχαι εύρίσκονται εις χειράς της Ευρώπης. Αυτή ως σταθμίζη τάς άποφάσεις της. Εινε καιρός. Όποσδήποτε όμως άμφιβάλλω αν θά εύρη λύσιν άπλουστέραν, λογικώτεραν και τελεσφορώτεραν εκείνης, ής σάς εξέθεσα τό σχέδιον εις γενικάς γραμμάς.

ΕΙΣ τό Παράρτημα των «Αθηνών» του Φεβρουαρίου υπάρχει ένα πολν ενδιαφέρον άρθρον του κ. Σπ. δε Βιάζη *Η λαογραφία της σταφίδος*. Ο άκαταπόντος μελετητής μας δίδει πλήθος πληροφοριών. Φαίνεται ότι τό σταφύλι πατρίδα έχει την Αρμενίαν και τάς χώρας προς νότον του Κανκάσου και της Κασπίας. Αγνωστον όμως ειναι πού πρώτον έχρησιμοποιήθη ως κρασί. Αλλ' ή σταφίδα ειδικώς ειναι άναμφισβητήτως ίθαγενής της Ελλάδος, και γενέτειρα γή ή Κορινθιακή χώρα. Φυτευομένη εις άλλα μέρη δέν εύδοκίμει εύκολα: και εκφυλλίζεται. Άλλοτε ονομάζετο *λιανορούγι* και *λιανοσταφύλι*.

Από την λαογραφίαν της σταφίδος μας δίδει ό κ. δε Βιάζης διάφορα τραγούδια. Αντιγράφωμεν ένα:

Στον άντρειωμένο Αύγουστο

Έστειλε ό Μωρηάς

Όλόχορσο στεφάνι

Από τη Βενετιά.

Γιά να τον πείση νά'ρθη

Σε τούτα μας τὰ μέρη

Χειμώνα καλοκαίρι

Κρατώντας στο ένα χέρι

Τον ήλιο φλογερό,

Να ψήση την σταφίδα

Τη μόνη μας έλπίδα,

Κρατώντας σ' άλλο χέρι

Τό κοφτερό μαχαίρι

Να σφάξη τη βροχή,

Αν στο Μωρηά πατήση

Νερό γιά να χύση.

Ο λαός έχει δώσει διάφορα επίθετα εις την σταφίδα: *μαυρομάτα*, *βουργάρα*, *αραπίνα*, *μορούλα*.

Και ένα γιατροσόφι από χειρόγραφον του 1580. «Περιβαλτον διά τον βήχα εινε αν βράζωμεν πέντε φουκτίαις σταφίδα και άλλαις πέντε μολοχάνθη με άκετό νερό και να βράξη έως ου μένουν πέντε φλυζάνια. Να πίνεται δε ξεστόν κατά τό διάστημα της ημέρας και νυκτός. Αν θέλη τις, δύναται να προσθήη και άλλα άνθη παταρούνας».

Η άρχαιότερα γνωστή περί σταφίδος μνεία ειναι ή παρὰ του Ιταλού εμπόρου του 14ου αιώνος Πεγολέττι, ό όποιος τό 1340 αναφέρει δύο έξαγωγικούς λιμένας της σταφίδος, *Κιερέντζα* τον γνωστόν λιμένα του καπτούς των Φράγκων Ιπποτών της Ηλίδος και την Κόρινθον.

ΠΡΟ ὀλίγων ἡμερῶν ἐξελέγησαν εἰς τὸ Παρίσι τρεῖς νέοι ἀκαδημαῖοι ἀπὸ τὸν κόσμον τῶν γραμμάτων, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς πολιτικῆς:

Francis Charmes. Πολιτειολόγος καὶ πολιτικός. Ἐδημοσίευσεν πλείστα περίφημα ἄρθρα εἰς τὸν «10^ο αἰῶνα» καὶ ἔπειτα εἰς τὴν «Ἐφημερίδα τῶν συζητήσεων» τῆς ὁποίας εἶναι ἀκόμη τακτικὸς συνεργάτης. Ἐξελέγη βουλευτὴς τῶν 1881, 1889 καὶ 1893. Ὅχι ὀλίγα ἄρθρα προέβλεψαντα ἰδιαιτέρως αἰσθησὶν ἐδημοσίευσεν ἢ «Ἐπιθεώρησις τῶν δύο κόσμων» τῆς ὁποίας ἐγένινεν διευθυντὴς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Brunetiere.

Jean Richepin. Ὁ γνωστότατος εἰς τὸν φιλολογικὸν κόσμον ποιητὴς, δραματικὸς καὶ μυθιστοριογράφος, πλησιάζων τὰ 60 ἔτη καὶ ὅμως διατηρῶν ἀκοίμητον τὴν νεανικὴν φλόγα. Ἀπὸ τὸ πρῶτον τοῦ ἔργου «Τὸ τραγοῦδι τῶν τυχοδιωκτῶν» (1876) προσέειλκε τὴν γενικὴν προσοχὴν διὰ τὴν πικράν του περιφρόνησιν πρὸς τὰς κοινωνικὰς συνθήκας, διὰ τὸν θαυμασμὸν του πρὸς τοὺς ριζοσπάστας καὶ διὰ τὸ τολμηρὸς γυμνῶν ὕψος τὸ ἐνθυμίζον τῶν Ραμπελαί. Εἰς τὰς κατόπιν ἐκδοθείσας ποιητικὰς συλλογὰς του «Τὰ χάρδια», «Τὴν θάλασσαν» καὶ ἰδίως τὰς «Βλασφημίας» (1884) ἀναπτύσσεται τὸ παραδόξως βίαιον καὶ ἐνεργητικὸν τάλαντον του. Ὡς μυθιστοριογράφος εἶχεν ἐπίσης ἐπιτυχίας. «Ἡ Σοφία Μονιέ», «Οἱ ἀγαθοὶ ἄνθρωποι», «Τὰ ἰσπανικὰ διηγήματα» κ.τ.λ., εἶνε προσεκτικαὶ ἀναλύσεις τραγῶν καὶ ἀνωμάλων αἰσθημάτων. Ἡ θεατρικὴ του παραγωγὴ εἶνε ἐπίσης πλουσία. Ἡ Νανά Σαχίμπ (1883) τοῦ ὁποίου ὑπεδύθη τὸ κύριον πρόσωπον, «Διὰ τῆς σπάθης» (1894), «Ἡ Μάρτυς» καὶ ἄλλα τινὰ ἤρσαν ἀρκετὰ εἰς τὸ γαλλικὸν κοινόν. Ὁ Richepin τὸν ὁποῖον ὁ Brunetiere ἐπολέμησε πολὺ εἰς τὴν «Revue des deux Mondes» ἀμφισβήτησας αὐτὴν τὴν ἰδιότητά του ὡς ποιητοῦ, διακρίνεται μετὰ τῶν συγχρόνων του διὰ τὴν ἀγαλινωτὴν ὁρτορικὴν δύναμιν τῆς ἐκφράσεως καὶ διὰ τὴν στιχογραφικὴν του λάμριν.

Henri Poincaré. Ὁ περίφημος μαθηματικὸς ὁ κατατασσόμενος διὰ τῆς ἀξίας τῶν ἔργων του μετὰ τῶν πρώτων γεωμετρῶν τῆς ἐποχῆς μας. Ἀνεκάλυψε νέαν τάξιν λειτουργιῶν γενικωτέρων ἀπὸ τὰς ἑλλειπτικὰς, τὰς ὁποίας ἐφήρμοσε εἰς τὴν γεωμετρίαν τοῦ Λομπασέβσκι τὴν στηριζομένην ἐπὶ βάσεων διαφορετικῶν τῆς Εὐκλείδειου. Εἰς τὴν ἀστρονομίαν ἔδωκε ἓν πολὺ σοβαρὸν ἐπιχείρημα ὑποστηρίζων τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ δακτύλιος τοῦ Κρόνου συγκρατεῖται ἀπὸ πλῆθος μικρῶν δορυφόρων ἐκ στερεῶς ὕλης καὶ ὄχι ἐκ ρευστῆς, ὅπως ὑπὸ πολλῶν πιστεύεται. Ὡς φυσικομαθηματικὸς εἰργασθὴ πολὺ διὰ τὴν ἡλεκτρο-μαγνητικὴν θεωρίαν τοῦ φωτός καὶ διὰ τὰς ἡλεκτρικὰς δονήσεις. Τὰ κυριώτερά του συγγράμματα εἰς τὰ ὁποῖα ἀναπτύσσει ὑπὸ γενικῶν φιλοσοφικῶν πνεύμα τὰς ἐπιστημονικὰς του θεωρίας εἶνε «Ἡ Ἀξία τῆς Ἐπιστήμης» καὶ «Ἐπιστήμη καὶ Ὑπόθεσις» (1902).

ΑΠΕΘΑΝΕΝ ὁ Ἰταλὸς διηγηματογράφος Ε. δὲ Ἀμίτσι ὁ δημοτικώτερος συγγραφεὺς τῆς πατρίδος του, γνωστὸς εἰς ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον καὶ ἀγαπητὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐγενήθη εἰς Οπегία τῆς Ἰταλίας τῶν 1846. Ἐξῆλθεν ὡς ἀνθυπολοχαγὸς ἀπὸ τὴν στρατιωτικὴν σχολὴν τοῦ Τουρίνου, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐξστρατείαν τοῦ 1866, ἐπολέμησεν εἰς Κουστοζάν, ἔπειτα εἰς τὴν Ρώμην (1870) καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος παρητήθη διὰ ν' ἀφιερωθῇ εἰς τὴν φιλολογίαν. Εἶχεν ἤδη δημοσίευσιν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ στρατιωτικὴ ζωὴ» (1869) συλλογὴν ἐξόχων ἄρθρων. Ἐκτοτε κατέκτησε τὸ κοινὸν ἰδίως μὲ τὰς μαγευτικὰς περιγραφὰς ταξιδίων. «Ἡ Ἰσπανία» (1873), «Ἡ Ὀλλανδία» (1874) καὶ πρὸ πάντων «τὸ Μαρόκκον» (1876) εἶνε μοναδικὰ εἰς τὸ εἶδος τῶν διὰ τὸ χρῶμα καὶ τὸ αἶσθημα τῆς περιγραφῆς. Τῶν 1878 ἐδημοσίευσεν «Ἐντυπώσεις ἐκ Παρισίων καὶ Λονδίνου», ἔργον εἰς τὸ ὁποῖον εὐρίσκονται

σελίδες πρωτοτυπώταται διὰ τὰς περισσοτέρας συγχρόνους ἐξοχότητας Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας. Εἰς τὸ ἐκδοθὲν τῶν 1881 περιγραφικὸν ἔργον του «Ἡ Κωνσταντινούπολις» ὁ δὲ Ἀμίτσι ἀμιλλᾶται κατὰ τὴν γραφικότητα καὶ τὸ χιούμορ πρὸς τὸν Θεόφιλον Γκωτιέ.

Ὡς διηγηματογράφος ἦτο πλήρης λάμψεως καὶ ποιητικῆς, τότε διηγητὸς καὶ τότε παθητικὸς. Τὰ ὡραιότερά του εἶνε «Ἡ καρδιά» (1886) μεταφρασθεῖσα καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν, ἔργον σημειῶσαν μίαν τῶν μεγαλειτέρων βιβλιοπωλικῶν ἐπιτυχιῶν τοῦ αἰῶνος, «Τὰ στρατιωτικὰ διηγήματα» ἐπίσης μεταφρασθέντα εἰς τὴν γλῶσσάν μας καὶ «Ἐπὶ τοῦ Ὀκεανοῦ» (1889) ζωηρὰ εἰκὼν μᾶς συνοδείας μεταναστῶν Ἰταλῶν διευθυνομένων εἰς τὴν Ἀμερικήν. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τὸ κοινωνικὸν ζήτημα συνεκίνησε βαθύτατα τὸν συγγραφέα. Τοῦ ἐνδιαφερόντος δὲ αὐτοῦ προῖον εἶνε τὸ μυθιστόρημα «Ἡ πρώτη Μοῖρα» (1902) καὶ ἀρκετοὶ τόμοι λόγων, διαλέξεων καὶ ἄρθρων.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Εἰς τὸ Βασιλικὸν θέατρον ἐδόθη ἡ «Θεοδώρα» τοῦ συνεργάτου μας κ. Γ. Β. Τσοκοπούλου. Ὁ συγγραφεὺς ἐχειροκροτήθη ἐπανεπιλημμένως.

Τὴν Κυριακὴν 2 Μαρτίου ἔγειναν ποδοσφαιρικοὶ ἀγῶνες εἰς τὸ Ποδογματοδρόμιον τοῦ Φαλήρου. Νικήτρια ἀνεδείχθη ἡ ὁμάς τῶν Σμυρναίων ἀθλητῶν.

Ἡ Byzantinische Zeitschrift δημοσιεύει περίληψιν τῆς Ἐκδόσεως Ἱστοριοδικτικῶν καὶ Παλαιογραφικῶν ἐρευνῶν ἐν Ζακύνθῳ, τοῦ κ. Νίκου Α. Βέη, πού ἐδημοσίευσαν τὰ «Παναθήναια» εἰς τὸ τεῦχος 161—162.

Λί Αἰθναῖοι λοιπόν, κατὰ τὴν τελευταίαν ἀπογραφὴν, ἔχουν 175,430 κατοικοὺς, ὁ Πειραιεὺς 74,580 καὶ αἱ Πάτραι 37,724. Ἐπειτα ἔρχεται ὁ Βόλος 23,563 καὶ ὁλοένα κατεβαίνουмен.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Κον Α. Σπύγγον, Κέρκυραν. — Τὸν Ταμπουράν καὶ Κόπανον χαρίζει ὁ συγγραφεὺς. Ἄν τύχη καὶ προσέξῃ εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν αὐτὴν θὰ σᾶς τὸ στείλῃ ἀπ' εὐθείας.

Θέσπιν. — Εὐχαρίστως δημοσιεύομεν παραδόσεις ἑλληνικὰς. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἔχουν ὕψος. Ἐχουν ἀρκετὴν ἀξίαν μόναι τῶν.

Κον Ἐρβέρτον Κρόγερ. — Αὐτὸ πού ζητᾷ ὁ κ. Ἐρβέρτος Κρόγερ, θὰ τὸ βρῇ στὴν Κωνσταντινούπολιν τοῦ Σουλτάνου Βυζαντίου, τόμος Α'. σελ. 245.

Θ. ΚΑΤΡΑΠΑΝΗΣ

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ποδοσφαίρις, Cyril Campbell. Βιβλιοθήκη Ἐπιτροπῆς Ὀλυμπιακῶν Ἀγῶνων, Ἀθήναι, Τυπογραφεῖον «Ἐστία», λεπτ. 50.

Euripide et ses idées par O. Masqueray, Paris, Hachette et Co.

A Searchlight on the Balkans by Ulysses, London Smith & Son 6 σελ.

Lauri e Mirti poesie Luigi Grilli. Livorno R. Giusti fr. 3.

ΧΑΡΤΟΠΩΛΕΙΟΝ ΠΑΛΛΗ & ΚΟΤΖΙΑ

Ἀθήναι. — Ὀδὸς Ἑρμοῦ

Πλουτοὺς γραφικῆς ὕλης. — Ἐντυπα καὶ ἐπισκεπτήρια καλλιτεχνικά. — Ἐργοστάσιον φαρέλων τέλειον. — Χάρτης τυπογραφικὸς λευκὸς καὶ ἐξωφύλλων παντὸς εἶδους καὶ ποιότητος.

Ἐθνητὰ, ταχύτης, ἀκριβεία.

ΓΑΛΑΚΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΤΟ ΦΑΛΗΡΟΝ

ΙΩΑΝ. Κ. ΚΟΝΤΣΙΔΕΛΟΥ

Παράρτημα ἐν Ἀθήναις

Ὀδὸς Χαλκοκονδύλη 34α.

ΟΛΑ ΤΑ ΓΑΛΑΚΤΕΡΑ ΕΙΔΗ

ΓΑΛΑ ΑΓΝΟΤΑΤΟΝ

πρὸς 80 λεπτὰ ἢ ὀκτὼ

ΜΙΑ ΔΟΚΙΜΗ ΑΡΚΕΙ

ΔΙΑ ΝΑ ΣΑΣ ΠΕΙΣΗ

ΤΕΪΑ ΚΥΑΝΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ BLUE CROSS TEA

Εἶναι τὰ ἀρίστα τῶν Τεϊῶν, συσκευάζονται εἰς πακέτα καὶ κυτία ἐν Λονδίῳ, ὑπὸ τὴν ἀμεσον ἐπίβλεψιν ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως. Ζητεῖται ἐπὶ ἐκάστου πακέτου ἡ κυτίου τὸν ΚΥΑΝΟΥΝ ΣΤΑΥΡΟΝ.

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ εἰς τὰ πρώτης τάξεως ἑδωδιμοπωλεῖα Ἀθηνῶν, Πειραιῶς, Βόλου, Πατρῶν, Σύρου, Ἀργυροστολίου, Λαμίας καὶ Κρήτης.

Ἀντιπρόσωπος διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ Κρήτην

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΚΟΛΛΑΣ. — Ἐν Πειραιεῖ (Στοὰ Ριζάρη).

ΛΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ 1908

ΔΡΑΧΜΑΙ 900.000 ΚΕΡΔΗ

ΕΤΟΣ 1908

4 ΔΡΑΧΜΑΙ ΕΚΑΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΟΝ ΙΣΧΥΟΝ ΔΙΑ ΤΑΣ 4 ΚΛΗΡΩΣΕΙΣ

1 ΔΡΑΧΜΗ ΕΚΑΣΤΟΝ ΓΡΑΜΜΑΤΙΟΝ ΙΣΧΥΟΝ ΔΙΑ ΜΙΑΝ ΕΚ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΩΝ ΚΛΗΡΩΣΕΩΝ

4 Μεγάλα κέρδη	ἐξ 100,000	ἐκ 400,000	Δραχμῶν
4 Κέρδη	ἐξ 25,000	ἐξ 100,000	Δραχμῶν
4 Κέρδη	ἐκ 10,000	ἐκ 40,000	Δραχμῶν
12 Κέρδη	ἐκ 5,000	ἐξ 60,000	Δραχμῶν
20 Κέρδη	ἐκ 1,000	ἐξ 20,000	Δραχμῶν
1644 Κέρδη	ἐξ 100	ἐξ 164,400	Δραχμῶν
2312 Κέρδη	ἐκ 50	ἐξ 115,600	Δραχμῶν
4000 ἐν ὅλῳ Κέρδη ἀξίας		900,000	Δραχμῶν

Μέχρι τῆς πρώτης κληρώσεως (27/10 Ἀπριλίου 1908) θὰ ἐκδοθῶσι μόνον 300.000 τετραδράχμων γραμματίων, ὑπ' ἀριθ. 1—300,000. Μόνον οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι θὰ τεθῶσιν ἐντὸς τῆς κληρωτίδος, κατὰ τὴν κληρῶσιν ταύτην. Κατόπιν, θὰ ἐκδοθῶσι μονόδραχμα γραμμάτια, ἰσχύοντα διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων, ὑπ' ἀριθ. 300,000 ἄχρις 1,000,000 θὰ προστεθῶσι δὲ ἐντὸς τῆς κληρωτίδος καὶ οἱ ἀντίστοιχοι ἀριθμοί.

Γραμμάτια πωλοῦνται: Εἰς τὰ δημόσια ταμεῖα καὶ λοιπὰς δημοσίας ἀρχάς, εἰς τὰς Τραπεζάς, εἰς τοὺς σταθμάρχας καὶ στασιάρχας τῶν σιδηροδρόμων, τοὺς διαχειριστὰς τῶν μονοπωλίων καὶ τὰ πρακτορεῖα τῶν ἐφημερίδων πρὸς ΔΡΑΧΜΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ἑκάστον, ἰσχύον διὰ τὰς τέσσαρας κληρώσεις καὶ πρὸς ΔΡΑΧΜΗΝ ΜΙΑΝ ἑκάστον γραμματίον, ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων.

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματίων ἀπευθυντέον εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων, Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν, εἰς Ἀθήνας.

Ἡ πώλησις τῶν γραμματίων ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς 1/14 Ἰανουαρίου 1908.

Ὁ Διευθύνων Τμηματάρχης Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ

ΙΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ LIMITED

ΣΥΣΤΑΘΕΙΣΑ ΤΩΝ 1839

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ £ 315.510

ΕΔΡΑ ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩ ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ἐν Κερκύρα, Κεφαλληνία, Ζακύνθῳ, Πάτραις, Πειραιεῖ, Τριπόλει.

Καταθέσεις. Ἡ Ἴονικὴ Τράπεζα Limited ἀπὸ τῆς 1^{ης} Ἰουνίου 1907 καὶ μέχρι δευτέρας εἰδοποιήσεως, δέχεται καταθέσεις εἰς τραπεζογραμμάτια ἐπὶ τόκῳ ὑπὸ τοὺς κάτωθι ὅρους:

2 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν διὰ ποσὰ μέχρι 100,000 Δρ. — 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν διὰ ποσὰ πέραν τῶν 100,000 Δρ. — 3 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 3 μῆνας. 3 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 6 μῆνας μέχρι 2 ἐτῶν. — 4 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 2 ἔτη μέχρι 4 ἐτῶν. — 4 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ ἐπέκεινα τῶν 4 ἐτῶν.

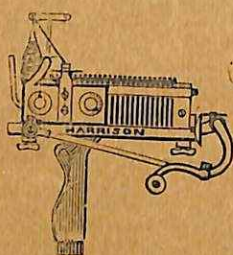
Ἡ Τράπεζα δέχεται ἐπίσης καταθέσεις εἰς chèques ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, ἐπὶ τόκῳ, ὡς ἑξῆς: 3 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει εἰς α' ζήτησιν. — 3 1/4 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 6 μῆνας. — 3 1/2 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 1 ἔτος. — 4 % ἐτησίως ἐπὶ ἀποδόσει μετὰ 2 ἔτη καὶ ἐπέκεινα.

Αἱ εἰς ἐπιταγὰς (chèques) ἐπὶ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας καταθέσεις ἀποδίδονται εἰς ὁ εἶδος ἐγένετο ἡ κατάθεσις, παντὸς δικαιώματος χαρτοσήμου ἐπιβαρύνοντος τὸν καταθέτην.

HARRISSON PATENT KNITTING MACHINE C^o L^{td}

WORKS 257 UPPER BROOK STREET, MANCHESTER

ΠΛΕΚΤΟΜΗΧΑΝΑΙ

Ἐνασχόλησις ἐπωφελὴς καὶ εὐχάριστος.

Ἡ μηχανὴ αὕτῃ πλέκει **Κάλτσες** ἀπλῆς καὶ ριγωτές, χειρόντια καὶ ἐνδύματα μάλλινα, μεταξωτὰ ἢ βαμβακερά. **Εἰδικῶς** πλέκει ἐσώρουχα **χωρὶς ραφὴν** καὶ σκουφάκια ὀνομαζόμενα Tam-O-Shanters. Χειροκίνητοι ἢ ἀτμοκίνητοι. Στέλλονται τιμολόγια εἰς τὸν ζητοῦντα.

Ἀντιπρόσωποι ἐν Ἀθήναις } Ἐμπορικὴ Τράπεζα
τῆς Ἑλλάδος

ΤΑ ΚΑΛΥΤΕΡΑ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Κολώνια

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου, 67.

Κοιμώσεις Κυριῶν

Κ. Βελισσάριος, ὁδὸς Σταδίου, 67.

Modes

Ἑρμεῖον, ὅλοι οἱ τελευταῖοι νεωτερισμοί: Φορέματα καὶ Ἐπανωφόρια, Πῆλοι, Στήθδεσμοι, Ἀσπρόρουχα. — Ράπτρια καὶ Μοδίσται Παρισίαι Mmes Lucie, Helène, Alice, Renée

Γαλακτοκομεία

Ι. Χρυσάκης, ὁδὸς Φιλελλήνων 4.

Βιβλιοδετεῖα

Σ. Ἀμπατζόπουλος, ὁδὸς Κολοκοτρώνη 7.

Φαρμακεία

Π. Βασιλείου, ὁδὸς Σταδίου καὶ Αἰόλου.

Καφεζυθοποιεῖα

Πανελλήνιον, ὁδὸς Πανεπιστημίου καὶ Προαστείου.

Ἐδωδιωπωλεία

Γ. Ι. Γουλιέλμος & Σα ὁδὸς Σταδίου 9.

LA REVUE

ANCIENNE REVUE DES REVUES

Sommaire du 15 Mars. — Émile Zola, Fécondité, Travail, Vérité, pages inédites. — Stéphane-Pol, La réforme de la magistrature en France. — Erik Sjoested, Entre la

Russie et la Suède. — Sefer-Bey, La vie sociale à Cons. ple. — Gabriel Ferry, Prosper Mérimée et Stendhal. — Francis Marre, L'aliment de l'avenir. — Nicolas Ségur, Émile Faguet. — E. de Morsier, Le roman réaliste en Allemagne. — Xavier Roux, Le mouvement dramatique. — Collaborateurs, Le mouvement intellectuel en France etc. etc.